

SİYASAL HAYAT VE KURUMLAR KONULARI

Editör: Doç. Dr. Soner AKIN

yaz
yayınları

Siyasal Hayat ve Kurumlar Konuları

Editör

Doç. Dr. Soner AKIN

yaz
yayınları

2025

Siyasal Hayat ve Kurumlar Konuları

Editör: Doç. Dr. Soner AKIN

© YAZ Yayınları

Bu kitabın her türlü yayın hakkı Yaz Yayınları'na aittir, tüm hakları saklıdır. Kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 sayılı Kanun'un hükümlerine göre, kitabı yayınlayan firmanın önceden izni alınmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz.

E_ISBN 978-625-5596-10-9

Mart 2025 – Afyonkarahisar

Dizgi/Mizanpaj: YAZ Yayınları

Kapak Tasarım: YAZ Yayınları

YAZ Yayınları. Yayıncı Sertifika No: 73086

M.İhtisas OSB Mah. 4A Cad. No:3/3
İscehisar/AFYONKARAHİSAR

www.yazyayinlari.com

yazyayinlari@gmail.com

info@yazyayinlari.com

İÇİNDEKİLER

**Mike Davis ve Kale Şehirler: Avrupa Birliği Bağlamında
Neoliberal Kentleşmenin Güvenlik Paradoksu1**

**Demokrasi Krizi: Popülizm, Teknokrasi ve Özgürlük
Arasındaki Gerilim55**

"Bu kitapta yer alan bölümlerde kullanılan kaynakların, görüşlerin, bulguların, sonuçların, tablo, şekil, resim ve her türlü içeriğin sorumluluğu yazar veya yazarlarına ait olup ulusal ve uluslararası telif haklarına konu olabilecek mali ve hukuki sorumluluk da yazarlara aittir."

MIKE DAVIS VE KALE ŞEHİRLER: AVRUPA BİRLİĞİ BAĞLAMINDA NEOLİBERAL KENTLEŞMENİN GÜVENLİK PARADOKSU

Soner AKIN¹

1. GİRİŞ

Kentleşme, ekonomik, sosyal ve politik dönüşümlere paralel olarak toplumların şekillenmesinde önemli bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren küresel ölçekte neoliberal politikaların yükselişiyle birlikte şehirlerin fiziksel, sosyal ve mekânsal yapılarında önemli değişimler meydana gelmiştir. Bu süreç, sınıfsal ayrışmaların derinleşmesini ve sosyal eşitsizliklerin belirginleşmesini beraberinde getirmiştir. Çağdaş kentleşme süreçlerinin eleştirel değerlendirilmesinde öncü isimlerden biri olan Mike Davis, şehirlerin bu dönüşümünü kapsamlı biçimde ele almıştır. Davis'in ilk kez 1990 yılında yayımlanan ve halen referans niteliği taşıyan eseri *City of Quartz: Excavating the Future in Los Angeles*, neoliberal politikaların kentsel alan üzerindeki sosyal ve mekânsal etkilerini irdeleyen temel eserlerden biridir (Davis, 2006; Bendix, 2020; Davis, 2011).

Davis'in çalışmasının temel katkısı, "Kale Şehirler" (Fortress Cities) kavramını gündeme taşımasıdır. Bu kavramla Davis, neoliberal politikaların kentlerde yol açtığı güvenlik odaklı dönüşümü ifade eder. Kamusal alanların özelleştirilmesi, yoğun güvenlik tedbirleri ve sınıfsal ayrışmanın fiziksel

¹ Assoc. Prof. Dr. Soner AKIN, Hatay Mustafa Kemal University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Political Science and Public Administration, sakin@mku.edu.tr, ORCID No: 0000-0002-2403-8041.

mekânlarda somutlaşması, Fortress Cities kavramının merkezinde yer almaktadır. Los Angeles'taki özel güvenlik uygulamaları, kapalı siteler (gated communities) ve özel güvenlik şirketlerinin yükselişi bu kavramın tipik örnekleridir (Fine, 1992; Stannard, 2004).

Fortress Cities kavramı, küresel ölçekte pek çok büyük şehirde benzer kentsel dönüşümlerin yaşanmasıyla evrensel bir anlam kazanmıştır. Bu modelde güvenlik politikaları, suçla mücadele amacını aşarak ekonomik elitlerin sosyal kontrol mekanizması haline gelmiştir. Davis'in "güvenlik apartheidi" olarak adlandırdığı bu durum, mekânsal ve sosyal ayrışmanın sistematik hale gelmesine neden olmuştur (Pithouse, 2008). Davis'in analizleri, neoliberal ekonomik politikaların 1980'lerden itibaren ABD'de ve sonrasında Avrupa Birliği ülkelerinde de benzer biçimde uygulandığını göstermektedir. Avrupa kentlerinde de artan güvenlik uygulamaları, kapalı sitelerin yaygınlaşması ve kamusal alanların özelleştirilmesi gibi süreçlerle benzer bir "kaleleşme" eğilimi gözlemlenmektedir (Davis, 2015). Fortress Cities kavramına yönelik eleştiriler ise kavramın aşırı determinist olması ve yerel özgünlükleri yeterince dikkate almaması üzerine odaklanmaktadır. Bu eleştirilere rağmen Davis'in yaklaşımı, neoliberal politikaların şehirler üzerindeki etkilerini analiz etmek ve bu dönüşümlerin sosyal sonuçlarını anlamak açısından önemli bir teorik perspektif sunmaktadır. Mike Davis'in City of Quartz eseri ve Fortress Cities kavramı, neoliberal kentleşmenin ortaya çıkardığı sosyal, politik ve mekânsal dönüşümleri anlamak açısından halen güncelliğini koruyan, kritik bir analiz sunmaktadır (Graham, 2011; Davis, 2004).

2. NEOLİBERAL POLİTİKALARIN KENTLERE ETKİSİ: KAVRAMSAL VE TARİHSEL ARKA PLAN

Kentleşme, insanlık tarihinin erken dönemlerinden itibaren ekonomik, sosyal ve politik yapıların şekillenmesinde temel bir rol oynamıştır. Özellikle sanayi devrimiyle birlikte başlayan hızlı kentleşme süreci, 20. yüzyılın ikinci yarısında neoliberal ekonomik politikaların dünya genelinde yaygınlaşmasıyla birlikte daha karmaşık ve derinlikli bir dönüşüm geçirmiştir. Neoliberalizm, ekonomik ve sosyal hayatın piyasaya açılması, devletin sosyal hizmetlerden çekilmesi ve özelleştirme süreçlerinin hız kazanmasıyla karakterize edilen politik ve ekonomik bir yaklaşım olarak tanımlanabilir. Bu yaklaşım, kentsel alanların fiziksel yapısından sosyal dokusuna kadar geniş çaplı değişimleri beraberinde getirmiştir. Neoliberal politikaların kentlere etkisini kavramsal olarak değerlendirmek için öncelikle neoliberalizmin ideolojik temellerini ve tarihsel gelişimini incelemek gerekir. 1970'li yılların ortalarında, ekonomik krizler karşısında Keynesyen refah devleti anlayışının yetersiz kalması sonucu neoliberal politikalar popülerlik kazanmıştır. Bu dönemde Margaret Thatcher'ın İngiltere'de ve Ronald Reagan'ın Amerika Birleşik Devletleri'nde uyguladığı ekonomi politikaları, neoliberalizmin küresel ölçekte kabul görmesine zemin hazırlamıştır. Özelleştirme, serbest piyasa ekonomisi, deregülasyon ve sosyal devletin küçültülmesi, neoliberalizmin temel prensipleri arasında yer almaktadır. Neoliberal politikaların şehirler üzerindeki etkisi, ekonomik yapılanmanın yanı sıra sosyal ve mekânsal boyutlarıyla da belirginleşmiştir. Şehirler, ekonomik üretim merkezleri olarak görülmeye başlanmış ve piyasa mantığı doğrultusunda şekillenmeye başlamıştır. Bu süreçte kamusal alanların özelleştirilmesi hız kazanmış, sosyal devlet anlayışının sağladığı hizmetler büyük ölçüde özel sektöre devredilmiştir. Sağlık,

eğitim ve ulaşım gibi temel hizmetlerin özelleştirilmesiyle birlikte, sosyal eşitsizlikler ve kentsel ayrışmalar daha da belirgin hale gelmiştir. Zengin ve yoksul bölgeler arasındaki uçurum derinleşirken, ekonomik elitler ve düşük gelirli gruplar arasındaki mekânsal ve sosyal mesafeler artmıştır (Harvey, 2007; Diamond ve Sugrue, 2020)

Bu açıdan, neoliberal politikaların kentsel mekân üzerindeki etkilerini anlamak için kritik öneme sahip kavramlardan biri "mekânsal ayrışma"dır. Mekânsal ayrışma, farklı sosyal sınıfların ekonomik güçleri ve yaşam tarzlarına göre şehirlerde ayrı alanlarda konumlanmasını ifade eder. Bu süreçte, özellikle orta ve üst sınıflar, güvenlik ve prestij gibi kaygılarla kent merkezlerinden uzaklaşıp banliyölere ve kapalı sitelere (gated communities) yerleşmeye başlamışlardır. Alt gelir grupları ise ekonomik imkânsızlıklar nedeniyle kentin yoksul bölgelerine sıkışarak, sosyal dışlanma ve ekonomik eşitsizliklerin merkezinde kalmaya devam etmişlerdir. Neoliberal kentleşmenin yarattığı bir diğer kritik sorun ise kamusal alanların dönüşümü ve özelleştirilmesidir. Kamusal mekânlar, geleneksel olarak toplumun her kesimine açık sosyal etkileşim alanları olarak işlev görürken, neoliberal politikalarla birlikte bu alanlar giderek özel sermayenin kontrolüne geçmiştir. Alışveriş merkezleri, özel güvenliqli parklar ve plazalar gibi mekânlar, kentsel yaşamın merkezine oturarak kamusal alanın sosyal ve demokratik işlevlerini sınırlamıştır. Böylece toplumun farklı kesimleri arasında sosyal etkileşim azalırken, şehirlerin kamusal niteliği ve demokratik yapısı erozyona uğramıştır. Neoliberal kentleşme sürecinde güvenlik politikaları da büyük bir dönüşüm geçirmiştir. Özellikle 1980'lerin sonunda yükselen suç oranları ve sosyal gerilimler, neoliberal politikaların güvenlik odaklı bir yaklaşımı benimsemesine neden olmuştur. Bu dönemde şehirlerde güvenlik yatırımları artarken, polis güçleri daha geniş yetkilerle donatılmıştır. Özel güvenlik şirketlerinin yükselişi ve gözetim

teknolojilerinin yaygınlaşmasıyla şehirler adeta güvenlik odaklı birer "kale" haline gelmiştir. Kamusal alanlar, yoksullar ve marjinalleştirilmiş gruplar için erişilemez hale gelirken, sosyal kontrol mekanizmaları güçlendirilmiştir (Özgür, 2006; Öktem, 2011).

Mike Davis'in neoliberal kentleşme bağlamında geliştirdiği "Fortress Cities" kavramı, bu sürecin anlaşılması açısından büyük önem taşımaktadır. Davis, şehirlerin neoliberal politikalar doğrultusunda kaleleştiğini ve güvenlik politikalarının temel amacının suç önlemenin ötesine geçerek ekonomik elitlerin sosyal kontrolünü sağlamak olduğunu vurgular. "Güvenlik apartheidı" olarak nitelendirdiği bu durum, sosyal sınıflar arasında kalıcı ve katı mekânsal sınırlar yaratmakta ve toplumsal ayrışmayı kalıcı hale getirmektedir. Avrupa Birliği ülkeleri de neoliberal kentleşme süreçlerinden etkilenmiş, benzer güvenlik politikaları ve kentsel dönüşüm stratejileri uygulanmaya başlamıştır. Avrupa kentlerinde kapalı sitelerin artışı, özel güvenlik uygulamalarının yaygınlaşması ve kamusal alanların özelleştirilmesi gibi gelişmeler yaşanmıştır. Böylece neoliberal kentleşme, küresel ölçekte ortak sorunları gündeme getirerek sosyal, ekonomik ve politik sonuçlarıyla kentlerin geleceğini derinden etkilemiştir. Neoliberal politikaların kentler üzerindeki etkileri yalnızca ekonomik yapıların dönüşümüyle sınırlı değildir (Grant, 2009). Bu süreç, sosyal eşitsizliklerin derinleşmesine, mekânsal ayrışmanın belirginleşmesine ve kamusal alanların özelleştirilerek demokratik işlevlerini kaybetmesine neden olmuştur. Mike Davis ve benzeri düşünürlerin analizleri, neoliberal kentleşmenin yarattığı bu sorunları eleştirel bir perspektifle değerlendirerek, günümüz kentlerinin geleceğini şekillendiren süreçleri anlamak açısından önemli bir teorik zemin sunmaktadır (Stannard, 2004; Davis ve Frommer, 1993).

3. MİKE DAVIS VE NEOLİBERAL KENTLEŞMENİN ELEŞTİREL ANALİZİ

Mike Davis, modern dönem kentleşme tartışmalarının en derin ve etkili eleştirel isimlerinden biridir. Davis'in çalışmaları, neoliberal ekonomik politikaların kentler üzerindeki dönüştürücü etkilerini keskin bir gözle değerlendiren ve sosyal bilimler literatüründe önemli bir yer edinmiş eserlerdir. Özellikle 1990 yılında yayımlanan ve dünya çapında büyük ses getiren "City of Quartz: Excavating the Future in Los Angeles" adlı eseri, neoliberal politikaların yarattığı kentsel eşitsizlik ve sosyal dışlama mekanizmalarını derinlemesine incelemesiyle öne çıkmaktadır. Bu eserde Davis, kentleşmenin ekonomik ve politik dinamiklerini analiz ederken, kent mekânının sınıfsal ayrışmasının ardındaki karmaşık ilişkilere dikkat çekmiştir. Mike Davis'in eserlerinde sıkça karşımıza çıkan temel kavramlardan biri "Fortress Cities" yani "Kale Şehirler" kavramıdır. Bu kavram ile Davis, neoliberal politikaların şehirlerde yarattığı mekânsal ve sosyal bölünmüşlüğü ifade etmektedir. Kale şehirler, ekonomik elitlerin güvenlik kaygılarıyla oluşturdukları mekânsal yapılar ve bu yapıların toplumsal eşitsizliği derinleştiren güvenlik odaklı politikalarla nasıl pekiştirildiğini göstermektedir. Davis'in bu analizleri, kentleşme literatüründe Henri Lefebvre'in "mekânın üretimi" teorisiyle de paralellikler göstermekte ve kentsel mekânın ekonomik ve politik iktidar tarafından şekillendirildiğini vurgulamaktadır (Madden, 2012; McCann, 1999).

Neoliberal kentleşmenin eleştirel analizi açısından Davis'in çalışmaları, Karl Marx ve David Harvey gibi düşünürlerin kapitalist üretim ilişkileri ve mekânsal yeniden üretim süreçleri üzerine yaptıkları analizlerden beslenir. Harvey'nin "Social Justice and the City" ve "Rebel Cities" eserlerinde ortaya koyduğu kapitalizmin mekânsal krizi ve kentsel eşitsizlikler üzerine analizlerle Davis'in fikirleri ortak bir zemin paylaşmaktadır. Davis, neoliberal politikaların kentlerde

yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda sosyal ve politik kontrol mekanizmalarını güçlendiren bir rol oynadığını belirtmektedir (Harvey, 2015; Stannard, 2004; Nevins, 2024).

Davis'in "City of Quartz" eseri, neoliberal dönemde artan sosyal eşitsizliklerin Los Angeles örneği üzerinden detaylı bir haritasını çıkarmaktadır. Los Angeles, Davis'in analizlerinde neoliberal politikaların yarattığı "güvenlik apartheidi" kavramını açıkça ortaya koyan çarpıcı bir örnektir. Kentin ekonomik ve sosyal elitleri ile yoksul kesimleri arasındaki mekânsal ayrışmanın arttığı bu dönemde, güvenlik politikaları sosyal kontrolün bir aracı olarak kullanılmaktadır. Özel güvenlik şirketlerinin artışı, polis güçlerinin militarizasyonu ve kapalı sitelerin yaygınlaşması, neoliberal kentleşmenin tipik özellikleri olarak Davis tarafından vurgulanmaktadır. Davis'in eserlerinde dikkat çeken diğer bir nokta ise kamusal alanların özelleştirilmesi sürecidir. Hannah Arendt'in kamusal alanın demokratik işlevine yönelik vurguları, Davis'in bu özelleştirme sürecine dair eleştirileriyle örtüşür. Davis'e göre neoliberal politikalar, kamusal mekânları özelleştirerek demokratik katılım ve sosyal etkileşim alanlarını daraltmakta, bu durum toplumsal bağların zayıflamasına ve sosyal ayrışmanın derinleşmesine yol açmaktadır. Bu bağlamda kamusal alanların dönüşümü, yalnızca mekânsal değil, aynı zamanda sosyal ve politik sonuçlarıyla da kritik bir öneme sahiptir (Scott, 2004).

Mike Davis, güvenlik politikalarının neoliberal kentleşme sürecinde nasıl merkezi bir rol üstlendiğini incelerken Michel Foucault'nun iktidar, disiplin ve gözetim üzerine düşüncelerinden de faydalanmaktadır. Foucault'nun "Panoptikon" metaforu üzerinden ifade ettiği gözetim toplumu kavramı, Davis'in şehirlerde yaygınlaşan güvenlik teknolojileri ve polisleşmiş mekânları analiz ederken kullandığı önemli bir teorik zemini oluşturur (Boyne, 2000). Davis, şehirlerin neoliberal politikalar altında birer gözetim merkezine dönüştüğünü ve bu süreçte

bireylerin hareket özgürlüklerinin giderek kısıtlandığını ifade etmektedir. Davis'in eleştirel yaklaşımı, neoliberal kentleşmenin yarattığı sorunları sadece Los Angeles gibi Amerikan kentleriyle sınırlı görmemektedir. Avrupa, Asya ve Latin Amerika şehirlerindeki benzer kentsel dönüşüm süreçlerine dikkat çekerek küresel ölçekte yaşanan ortak sorunları vurgulamaktadır. Bu bağlamda Manuel Castells'in "The City and the Grassroots" adlı çalışmasıyla da paralellikler kurarak neoliberal kentleşmenin farklı kültürel ve politik bağlamlarda nasıl benzer sonuçlar ürettiğini ortaya koymaktadır. Mike Davis'in eleştirileri, neoliberal kentleşmenin teorik analizinin yanında, pratik politik sonuçları üzerine de dikkat çeken çalışmalar içerir. "Planet of Slums" adlı eserinde, dünya genelindeki kentlerin yoksul mahallelerinde yaşayan insanların yaşadığı dramatik koşulları gözler önüne serer. Davis bu çalışmasında, kentleşme sürecinin neoliberal politikalarla birleştiğinde, geniş kitlelerin ekonomik dışlanmışlığını ve yaşam alanlarının çöküşünü hızlandığını belirtmektedir. Buradan hareketle, Mike Davis'in eserleri, neoliberal kentleşmenin eleştirel analizinde vazgeçilmez bir referans noktasıdır. Davis'in derinlemesine ve teorik altyapısı güçlü analizleri, neoliberalizmin ekonomik ve politik sonuçlarının şehirler üzerindeki etkilerini anlamada kapsamlı bir çerçeve sunar. Kent çalışmalarında, sosyolojide ve politik coğrafyada bu denli etkili ve geniş kapsamlı eserler ortaya koymuş olan Davis, günümüzde neoliberal kentleşmenin yarattığı sosyal eşitsizlik ve mekânsal ayrışmanın anlaşılması için kritik öneme sahip düşünürlerden biri olmaya devam etmektedir (Lever, 2009).

4. KENTLERİN KALELEŞMESİ: FORTRESS CITIES MODELİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

Kentleşme süreci, tarih boyunca ekonomik, sosyal ve politik faktörlerin etkileşimiyle şekillenmiştir. Ancak 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren ortaya çıkan "Fortress Cities" ya da "Kale Şehirler" kavramı, kentlerin gelişiminde yeni bir paradigma olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kavramın ortaya çıkışının arka planında neoliberal politikaların yükselişi, küresel ekonomik dönüşümler ve buna eşlik eden sosyal değişimler yatmaktadır. Fortress Cities modeli, şehirlerin fiziksel mekânlarının güvenlik odaklı politikalarla yeniden biçimlendirilmesi ve kamusal alanların sosyal kontrol amacıyla özelleştirilmesini ifade eder.

Fortress Cities modelinin ortaya çıkışını anlamak için, öncelikle neoliberal ekonomik politikaların şehirler üzerindeki etkisini incelemek gerekir. 1970'lerin sonlarında ekonomik krizlerle mücadele amacıyla hayata geçirilen neoliberal politikalar, devletin kamusal hizmetlerden çekilerek piyasa mekanizmasına daha fazla alan açması üzerine kurulmuştur. Bu durum, şehirlerin yönetim anlayışında da köklü değişimlere yol açmış, şehirlerin ekonomik ve sosyal yapılarını radikal biçimde dönüştürmüştür. Özelleştirme süreçleri, kamusal hizmetlerin azalması ve ekonomik eşitsizliklerin derinleşmesi, şehirlerin sosyal dokusunda ciddi kırılmalara neden olmuştur. Bu bağlamda, neoliberal kentleşmenin yarattığı sosyal ve ekonomik sorunlara karşı bir çözüm olarak öne sürülen güvenlik politikaları, Fortress Cities kavramının temelini oluşturmuştur. Güvenlik politikaları, başlangıçta suç oranlarının artışı ve toplumsal huzursuzluklarla ilişkilendirilse de kısa sürede ekonomik elitlerin ve siyasi otoritelerin sosyal kontrol mekanizmalarını güçlendirme aracı haline gelmiştir. Özel güvenlik şirketlerinin yükselişi, şehir merkezlerinin yoğun gözetim altına alınması ve kamusal alanların sınırlanarak sosyal ayrışmanın derinleştirilmesi, bu politikaların başlıca özellikleridir. Fortress Cities kavramını literatüre

kazandıran isimlerden biri olan Mike Davis, özellikle Los Angeles şehri örneğinde neoliberal politikaların kentsel mekânda yarattığı dönüşümü ayrıntılı biçimde analiz etmiştir. Davis, "City of Quartz" adlı eserinde, şehirlerin ekonomik elitler için güvenli hale getirilirken, yoksul kesimlerin sosyal dışlanmaya maruz kaldığını ve mekânsal olarak izole edildiğini vurgulamaktadır. Bu süreç, şehirlerin fiziksel olarak "kale" gibi kapalı, kontrollü ve erişimin sınırlı olduğu mekânlara dönüşmesine neden olmuştur. Fortress Cities modelinin karakteristik özelliklerinden biri, "gated communities" yani kapalı sitelerin yaygınlaşmasıdır (Moulene, 2009). Bu alanlar, ekonomik açıdan avantajlı kesimlerin şehir yaşamından soyutlanarak, güvenli ve ayrıcalıklı yaşam alanlarına sahip olmalarını sağlamaktadır. Kapalı sitelerin artışı, mekânsal ayrışmayı somutlaştıran fiziksel bariyerlerin yükselmesiyle sonuçlanmıştır. Bu durum, sosyal ilişkilerin azalmasına ve şehirlerin demokratik işlevlerini yitirmesine yol açarak kamusal alanların değerini de ciddi biçimde azaltmıştır. Fortress Cities kavramının merkezinde yer alan bir diğer önemli unsur ise, şehirlerde gözetim teknolojilerinin ve güvenlik mekanizmalarının yaygınlaşmasıdır. Michel Foucault'nun "gözetim toplumu" kavramıyla da ilişkili olarak değerlendirilebilen bu durum, şehir sakinlerinin sürekli kontrol altında tutulduğu bir yaşam ortamı yaratmaktadır (Durutürk, 2018). Kentlerde yaygınlaşan kameralar, biyometrik tarama sistemleri ve güvenlik bariyerleri, bireylerin hareket özgürlüklerini sınırlamakta ve sosyal kontrolü sürekli hale getirmektedir. Fortress Cities modelinin küresel ölçekte yaygınlaşması, bu kavramın yalnızca ABD gibi ekonomik gücü yüksek ülkelerde değil, Avrupa, Asya ve Latin Amerika'daki büyük şehirlerde de etkili olduğunu göstermektedir. Avrupa şehirlerinde de özel güvenlik uygulamalarının artması, kamusal mekânların özelleştirilmesi ve mekânsal ayrışmanın giderek belirginleşmesi, bu modelin küresel ölçekteki geçerliliğini ortaya koymaktadır. Londra, Paris,

İstanbul gibi şehirlerde de benzer süreçler gözlemlenmekte, ekonomik eşitsizlik ve sosyal ayrışma sorunları artmaktadır.

Kale Şehirler veya Fortress Cities kavramına yönelik eleştiriler de mevcuttur. Bazı akademisyenler, bu modelin şehirlerin sosyal dokusunu zedelediğini ve toplumsal dayanışmayı yok ettiğini savunmaktadır. Richard Sennett gibi düşünürler, kamusal alanların özelleştirilmesiyle şehirlerin demokratik karakterinin yok olduğunu ve sosyal etkileşimin zayıfladığını belirtmektedir (Smith, 1995). Ayrıca Zygmunt Bauman'ın "akışkan modernite" kavramıyla ilişkilendirilebilecek şekilde, bu tür güvenlik politikalarının toplumsal korkuları artırarak, bireyleri sürekli bir tehdit algısı içinde yaşattığı vurgulanmaktadır (Alpdoğan, 2023). Fortress Cities kavramı neoliberal ekonomik politikaların kentlerde yarattığı dönüşümün simgesi olarak değerlendirilebilir. Bu kavram, şehirlerin sosyal ve fiziksel mekânlarının güvenlik odaklı politikalar aracılığıyla nasıl yeniden şekillendirildiğini açıkça ortaya koymaktadır. Mike Davis başta olmak üzere birçok düşünürün çalışmalarıyla desteklenen bu analizler, neoliberal kentleşmenin yarattığı sosyal, ekonomik ve politik sorunları anlamak ve çözüm yolları aramak açısından kritik bir öneme sahiptir.

5. GÜVENLİK AYGITLARININ YÜKSELİŞİ VE KENT MEKÂNININ DÖNÜŞÜMÜ

Günümüz dünyasında kentlerin güvenlik aygıtlarıyla donatılması ve bununla bağlantılı mekânsal dönüşümler, çağdaş kentleşme süreçlerinin en dikkat çekici ve önemli meselelerinden biridir. Özellikle neoliberal ekonomik düzenin küresel ölçekte yaygınlaşmasıyla birlikte, şehirler artık yalnızca yaşam alanları olarak değil, aynı zamanda ekonomik çıkarların korunması ve sosyal kontrolün sağlanması için de bir araç olarak görülmeye başlanmıştır. Bu süreçte şehirlerin güvenlik odaklı olarak yeniden

yapılandırılması, derin ekonomik ve sosyo-politik faktörlere dayanmaktadır.

Mike Davis gibi önemli düşünürlerin vurguladığı üzere, şehirlerdeki güvenlik uygulamaları basit bir suç önleme meselesinden çok daha karmaşık bir boyuta sahiptir. Davis, özellikle "City of Quartz" adlı eserinde, neoliberal kentleşme sürecinin ekonomik ve sosyal elitlerin çıkarlarını koruyacak biçimde şekillendiğini ve bu durumun da şehirlerde belirgin bir mekânsal ayrışmaya neden olduğunu ifade eder. Kent merkezlerinde yükselen yüksek duvarlar, kamera sistemleri, özel güvenlik kuvvetleri ve gözetim mekanizmaları, aslında ekonomik elitlerin mekânsal izolasyonunu sağlamak için kullanılmaktadır. Bu durum, toplumun alt gelir gruplarının ise kent mekânından dışlanmasına ve sosyal olarak dışarıda bırakılmasına yol açmaktadır. Bu güvenlik aygıtlarının artışı, kent sakinlerinin hareket özgürlüğünü ve kamusal alanlarda kendilerini ifade etme olanaklarını önemli ölçüde sınırlandırmaktadır. Özellikle Michel Foucault'nun "panoptikon" kavramıyla ilişkilendirilebilen bu gözetim mekanizmaları, bireylerin sürekli bir denetim ve gözlem altında tutulduğu bir şehir yaşamını ortaya çıkarmaktadır (Tümurtürkan, 2010). Bu durum, bireylerin demokratik katılımını ve kamusal alanda özgürce hareket edebilme kapasitesini azaltarak, şehirlerin demokratik ve sosyal dokusuna ciddi zararlar vermektedir. Öte yandan, kamusal alanların özelleştirilmesi ve güvenlik gerekçesiyle kısıtlanması, şehirlerin sosyal ve demokratik karakterini de derinden etkilemektedir. Hannah Arendt'in vurguladığı üzere, kamusal alanlar demokratik katılımın ve sosyal etkileşimin temel mekânlarıdır. Ancak günümüzde kamusal alanların giderek özel mülkiyet altına alınması ve güvenlik aygıtlarıyla çevrenmesi, toplumun farklı kesimleri arasındaki sosyal bağları zayıflatmakta ve toplumsal dayanışmayı azaltmaktadır. Böylelikle şehirler, demokratik

işlevlerini yerine getirme kapasitesini giderek yitirmektedir (Benhabib, 1997).

Güvenlik aygıtlarının yükselişinde "istisna hali" kavramı da önemli bir yer tutmaktadır. Giorgio Agamben'in analizlerine göre modern devletler, güvenlik politikalarını meşrulaştırmak için sürekli bir tehdit ve korku atmosferi yaratmaktadır (Agamben ve Hiepkö, 2002). Bu atmosfer, politik otoritelerin daha geniş yetkilerle donatılması ve toplumsal muhalefetin kontrol altında tutulması için zemin hazırlamaktadır. Sonuç olarak şehirlerde güvenlik politikalarının militarizasyonu ve polisleşmesi giderek artmakta, bu durum da demokratik hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına yol açmaktadır. Ayrıca güvenlik aygıtlarının şehirlerin sosyal dokusuna olan etkileri de göz ardı edilmemelidir. Sürekli gözetim altında yaşamak, kent sakinlerinin psikolojisini ve sosyal ilişkilerini olumsuz yönde etkileyebilir. İnsanlar arasında güvensizlik ve şüphe artmakta, bu durum toplumsal dayanışmanın zayıflamasına neden olmaktadır. Böylelikle şehirlerin sosyal ilişkileri ve toplumsal dokusu, güvenlik politikalarının yan etkisi olarak ciddi bir bozulmaya uğrayabilmektedir. Güvenlik aygıtlarının yükselişi ve kent mekânının dönüşümü meselesi, modern toplumların karşı karşıya olduğu derin ve karmaşık bir dönüşümün parçasıdır. Bu durumun ekonomik, politik ve sosyal boyutlarını dikkate alarak titizlikle analiz etmek, günümüz şehirlerinin geleceğini şekillendirmede son derece önemlidir. Kentlerin demokratik karakterinin ve sosyal bütünlüğünün korunması için güvenlik politikalarının toplumsal maliyetlerinin iyi değerlendirilmesi ve alternatif çözümlerin geliştirilmesi gerekmektedir.

6. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE NEOLİBERAL KENTLEŞME VE GÜVENLİK UYGULAMALARI

Avrupa Birliği, 27 üye ülkeyi bünyesinde barındıran karmaşık ve çok katmanlı bir siyasi ve ekonomik yapıya sahiptir. Birliğin genel işleyiş mantığı, ekonomik iş birliği ve serbest piyasa mekanizmalarına dayanmaktadır. Bu çerçevede, Avrupa Birliği'nin neoliberal politikalar ile şekillenen kentleşme süreçleri ve güvenlik uygulamaları, son yıllarda kent çalışmaları alanında öne çıkan tartışma başlıklarından biridir. Neoliberal kentleşme modeli, Avrupa Birliği ülkelerinin birçoğunda özellikle 1980'lerin sonundan itibaren yaygınlaşmaya başlamıştır. Margaret Thatcher dönemi İngiltere'sinde başlayan özelleştirme politikaları, Ronald Reagan dönemi ABD'sinde benimsenen serbest piyasa ekonomisi anlayışıyla birleşerek kısa sürede Avrupa'nın geneline yayılmıştır (De Decker, 2003; Weaver, 2016). Bu politikaların sonucunda kamu sektörünün küçültülmesi, kamusal hizmetlerin özel sektöre devredilmesi ve ekonomik büyümenin kent merkezli projeler üzerinden gerçekleştirilmesi temel stratejiler olarak öne çıkmıştır. Avrupa Birliği ülkelerinde neoliberal politikaların kentleşme süreçleri üzerindeki etkisi, özellikle büyük kentlerin fiziksel ve sosyal dokusunda belirginleşmiştir. Londra, Paris, Berlin gibi büyük metropollerde, kent merkezlerinin lüks konut ve iş merkezleri haline getirilmesiyle birlikte alt gelir gruplarının kent dışına itilmesi, mekânsal ayrışmanın keskinleşmesine neden olmuştur. Bu süreçte şehir merkezleri ekonomik elitler için "korunaklı" hale getirilirken, düşük gelirli kesimlerin yaşam alanları giderek daha fazla çevre bölgelerine kaydırılmıştır (Lang ve Török, 2017).

Bu ayrışmanın sonucunda, Avrupa Birliği şehirlerinde özel güvenlik uygulamaları hızla yaygınlaşmıştır. Özellikle kapalı sitelerin (gated communities) sayısında artış görülmüş, ekonomik olarak avantajlı kesimler, özel güvenlik sistemleriyle

donatılmış bölgelerde yaşamayı tercih etmeye başlamıştır. Bu durum şehirlerde sosyal ayrışmayı pekiştirmiş ve farklı gelir grupları arasında fiziksel bariyerlerin oluşmasına yol açmıştır. Avrupa Birliği kentlerinde güvenlik uygulamalarının yükselişi yalnızca mekânsal ayrışma ile sınırlı kalmamıştır. Terör saldırıları ve göç hareketleri gibi toplumsal olaylar nedeniyle Birlik ülkelerinde güvenlik politikaları daha geniş bir bağlamda ele alınmaya başlanmıştır. Özellikle Paris ve Brüksel gibi şehirlerde yaşanan terör olayları sonrasında şehir merkezlerinde yoğun gözetim sistemleri kurulmuş, kamusal alanlar özel güvenlik önlemleriyle donatılmıştır (Aktaş, 2017). Bu durum, Avrupa kentlerini giderek daha kontrollü ve gözetlenen mekânlara dönüştürmektedir. Güvenlik uygulamalarının yaygınlaşması, Avrupa Birliği'nin temel değerleri arasında yer alan demokratik katılım ve sosyal bütünleşme ilkeleri açısından da önemli sorunlar yaratmaktadır. Kamusal alanların güvenlik gerekçesiyle sınırlandırılması, Hannah Arendt'in vurguladığı kamusal alanın demokratik işlevlerini zayıflatmakta, sosyal etkileşimi ve toplumsal diyalogu olumsuz etkilemektedir (John, 2018). Bu durum, Avrupa Birliği'nin kuruluş amaçlarından biri olan sosyal bütünleşme ve uyum hedeflerini de ciddi anlamda tehdit etmektedir.

Ayrıca, Avrupa kentlerindeki güvenlik uygulamalarının artışı, bireysel özgürlükler ve demokrasi açısından da riskler barındırmaktadır. Şehirlerdeki sürekli gözetim mekanizmaları, vatandaşların özel yaşam alanlarını daraltmakta ve hareket özgürlüklerini kısıtlamaktadır. Michel Foucault'nun ifade ettiği gözetim toplumu olgusu, Avrupa Birliği kentlerinde gerçek bir tehdit olarak hissedilmektedir. Bu durum, bireylerin devlet karşısında daha pasif ve kontrol edilebilir hale gelmesine yol açabilmektedir (Durutürk, 2018). Avrupa Birliği ülkelerindeki neoliberal kentleşme ve güvenlik uygulamaları, aynı zamanda ekonomik eşitsizliklerin daha da derinleşmesine neden

olmaktadır. Şehir merkezlerinin zenginleşmesi ve yüksek kira bedellerinin artması, düşük gelirli grupların konut krizleriyle karşı karşıya kalmasına sebep olmaktadır. Barselona, Berlin ve Amsterdam gibi şehirlerde ortaya çıkan konut hareketleri ve protestolar, bu ekonomik eşitsizliğin sosyal gerilimlere yol açtığını açıkça göstermektedir (Smith, 2006). Avrupa Birliği ülkelerinde neoliberal kentleşme ve güvenlik uygulamaları, ekonomik, politik ve sosyal boyutlarıyla çok yönlü bir dönüşüm sürecini ifade etmektedir. Bu süreç, şehirlerin sosyal dokusunu ve demokratik karakterini tehdit ederken, Birliğin temel değerleri ve ilkeleriyle de çelişmektedir. Dolayısıyla Avrupa Birliği'nin geleceğinde kent politikalarının yeniden değerlendirilmesi, sosyal adalet ve demokratik değerlerin korunması açısından kritik öneme sahip olacaktır.

7. KAMUSAL ALANLARIN ÖZELLEŞMESİ VE GÜVENLİK PARADOKSU

Neoliberal kentleşme modeli, Avrupa Birliği ülkelerinin birçoğunda özellikle 1980'lerin sonundan itibaren yaygınlaşmaya başlamıştır. Margaret Thatcher dönemi İngiltere'sinde başlayan özelleştirme politikaları, Ronald Reagan dönemi ABD'sinde benimsenen serbest piyasa ekonomisi anlayışıyla birleşerek kısa sürede Avrupa'nın geneline yayılmıştır. Bu politikaların sonucunda kamu sektörünün küçültülmesi, kamusal hizmetlerin özel sektöre devredilmesi ve ekonomik büyümenin kent merkezli projeler üzerinden gerçekleştirilmesi temel stratejiler olarak öne çıkmıştır. Avrupa Birliği ülkelerinde neoliberal politikaların kentleşme süreçleri üzerindeki etkisi, özellikle büyük kentlerin fiziksel ve sosyal dokusunda belirginleşmiştir. Londra, Paris, Berlin gibi büyük metropollerde, kent merkezlerinin lüks konut ve iş merkezleri haline getirilmesiyle birlikte alt gelir gruplarının kent dışına itilmesi, mekânsal ayrışmanın keskinleşmesine neden

olmuştur. Bu süreçte şehir merkezleri ekonomik elitler için "korunaklı" hale getirilirken, düşük gelirli kesimlerin yaşam alanları giderek daha fazla çevre bölgelerine kaydırılmıştır. Bu ayrışmanın sonucunda, Avrupa Birliği şehirlerinde özel güvenlik uygulamaları hızla yaygınlaşmıştır. Özellikle kapalı sitelerin (gated communities) sayısında artış görülmüş, ekonomik olarak avantajlı kesimler, özel güvenlik sistemleriyle donatılmış bölgelerde yaşamayı tercih etmeye başlamıştır. Bu durum şehirlerde sosyal ayrışmayı pekiştirmiş ve farklı gelir grupları arasında fiziksel bariyerlerin oluşmasına yol açmıştır (Molho ve Sagot-Duvaurox, 2017).

8. GATED COMMUNITIES (KAPALI SİTELER) VE SOSYAL AYRIŞMANIN MEKÂNSAL BOYUTU

Gated communities, yani kapalı siteler, günümüz kentleşmesinin en dikkat çekici ve aynı zamanda tartışmalı unsurlarından biridir. Özellikle neoliberal politikaların etkisiyle hızla yaygınlaşan bu yaşam alanları, kentlerin fiziksel yapısında büyük değişimlere yol açarken, sosyal ayrışmanın mekânsal boyutunu da derinleştiriyor. Kapalı siteler, başlangıçta güvenlik ve prestij odaklı olarak inşa edilirken, bugün birçok şehirde, ekonomik ve sosyal ayrışmanın simgesi haline gelmiştir. İlk bakışta, gated communities güvenliği ön planda tutan, elit kesimlerin yaşam alanlarını korumayı amaçlayan bir çözüm gibi görünebilir. Ancak bu yaşam alanlarının ardında yatan sosyo-ekonomik ve kültürel yapılar, aslında daha derin ve karmaşık bir tabloyu gözler önüne sermektedir. İngiltere'nin başkenti Londra'daki Kensington ve Chelsea gibi bölgelerde, elit kesimler için inşa edilen kapalı siteler, sadece güvenlik amacı gütmemektedir. Bu bölgelerde yaşayanların genellikle yüksek gelirli, eğitilmiş ve prestijli işlerde çalışan bireyler olduğu dikkate

alındığında, kapalı sitelerin ekonomik ve sosyal bir dışlanma aracı olarak işlev gördüğü anlaşılmaktadır (Pulini, 2022).

Kapalı sitelerin artan sayıda örneği, ekonomik eşitsizliklerin mekânsal ayrışmaya dönüşmesinin bir göstergesidir. Amerika Birleşik Devletleri'nde özellikle 1980'lerden sonra büyük şehirlerde yükselen bu tür yerleşim alanları, zenginler ve yoksullar arasındaki uçurumu daha belirgin hale getirmiştir. Chicago'nun ünlü "gold coast" bölgesinde olduğu gibi, zenginler için inşa edilen lüks siteler, yoksul mahallelerden daha fazla güvenlik, konfor ve prestij sunarken, aslında bu sitelerin dışındaki mahallelerdeki insanlar, yoksulluk ve suçla boğuşmaya devam etmektedir (Zorbaugh, 1983). Örneğin, Chicago'daki kapalı siteler, sadece güvenliği değil, aynı zamanda bu mahallelerin içinde yaşayanların yaşam tarzlarını, tüketim alışkanlıklarını ve hatta kültürel tercihlerinin de bir ayrım noktası olarak kullanılmaktadır. Kapalı sitelerin mekânsal etkileri sadece fiziksel ayrım ile sınırlı kalmaz. Bu yaşam alanları, sosyal ilişkilerin ve etkileşimlerin büyük ölçüde ortadan kalkmasına neden olur. Modern toplumlarda, bu tür kapalı alanlar, halkın birbirleriyle etkileşim kurabileceği ortak alanların yokluğuna yol açar. Yani, gentrifikasyon ve mekânsal ayrışma, sadece belirli grupların yaşam alanlarını birbirinden ayırmakla kalmaz, aynı zamanda bu gruplar arasında sosyal bağların kopmasına da neden olur. Los Angeles'taki Beverly Hills gibi elit mahalleler, zenginlerin birbirleriyle etkileşimde bulunabileceği ayrıcalıklı alanlar yaratırken, dışarıdaki mahalleler, yoksul kesimler için giderek daha da izolasyonist hale gelir (Gonzalez, 2017).

Bu tür mekânsal ayrışma yalnızca Amerika Birleşik Devletleri'ne özgü değildir. Dünyanın farklı köylerinden ve şehirlerinden gelen örnekler de benzer yapıları gözler önüne seriyor. Türkiye'deki büyük şehirlerde de, özellikle İstanbul ve Ankara gibi metropollerde, kapalı siteler giderek daha yaygın hale gelmiştir. Bu tür yaşam alanları, genellikle kent

merkezlerinin dışında, dışa kapalı, güvenli alanlar olarak inşa edilmektedir. Yüksek gelirli bireylerin burada yaşamayı tercih etmeleri, aslında bu sitelerin yalnızca güvenlik değil, aynı zamanda ekonomik ve sosyal bir izolasyon aracı olarak da kullanıldığını gösterir. Bu durum, toplumsal bağları zayıflatmakta ve sosyal eşitsizlikleri pekiştirmektedir. Kapalı sitelerin mekânsal boyutları, bu alanların sadece fiziki yapılarından ibaret değildir. Toplumsal yapı ve mekân arasındaki ilişkiyi incelediğimizde, bu tür yaşam alanlarının yalnızca bir yerleşim biçimi olmadığını, aynı zamanda belirli bir sosyal yapıyı, ideolojiyi ve yaşam biçimini meşrulaştırdığını görmekteyiz. Bu ideoloji, güvenlik, prestij ve elitizm üzerine kuruludur. Kentlerin daha düşük gelirli ve marjinal gruplarını dışlayan bir mekanizmaya dönüşen kapalı siteler, toplumsal eşitsizlikleri yalnızca daha belirgin hale getirmekle kalmaz, aynı zamanda bu eşitsizliklerin sürmesini sağlar. Zenginlerin ve yoksulların sosyal ve fiziksel olarak birbirlerinden ayrılması, toplumsal dayanışmayı yok eder ve sosyal bağları zayıflatır. Özetlemek gerekirse, kapalı siteler, sadece güvenlik amacı gütmeyen, sosyal ayrışmanın mekânsal yansıması olarak daha derin bir sorunun parçasıdır. Bu yaşam alanlarının yaygınlaşması, sosyal ve ekonomik eşitsizlikleri derinleştirirken, kentlerin toplumsal yapısını ve demokrasi anlayışını da tehdit etmektedir. Mekânsal ayrışmanın ve sosyal dışlanmanın önüne geçilmesi için, sadece fiziksel bariyerlerin kaldırılması değil, aynı zamanda toplumsal yapının güçlendirilmesi ve sosyal bağların yeniden inşa edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, kentlerin daha kapsayıcı, eşitlikçi ve açık alanlar olarak yeniden şekillendirilmesi gerektiği açıktır.

9. “GÜVENLİK APARTHEİDİ”: KENTLERDE YENİ SOSYAL DIŞLAMA POLİTİKALARI

Günümüz kentleri, tarihsel olarak insan topluluklarının iç içe geçtiği, farklı sınıflardan ve gruplardan bireylerin aynı mekânlarda etkileşime girdiği sosyal yapılar olarak var olmuştur. Ancak son yıllarda, özellikle neoliberal politikaların etkisiyle, şehirlerin mekânsal yapısında önemli dönüşümler yaşanmış ve bu dönüşümler, sosyal dışlama politikalarının güçlenmesine yol açmıştır. Bu bağlamda, güvenlik apartheidi kavramı, kentlerdeki yeni sosyal dışlama politikalarının en belirgin örneklerinden biridir.

Neoliberalizm, ekonomik büyüme ve serbest piyasa odaklı bir kentleşme anlayışı yaratırken, sosyal devletin sorumluluklarını zayıflatmış ve kamusal alanların özelleştirilmesine yol açmıştır. Bu durum, kentlerin yalnızca ekonomik değerlerle şekillendirilmesine, sosyal sınıflar arasında daha belirgin sınırların oluşmasına ve sosyal dışlamanın derinleşmesine neden olmuştur. Bu bağlamda, kentler birer sosyal ayrımcılığın mekânsal formlarını üreten alanlara dönüşmüş, farklı grupların sosyal yaşamda yer alma biçimleri giderek daha fazla birbirinden ayrılmaya başlamıştır. "Güvenlik apartheidi" kavramı, bu sosyal ve mekânsal ayrımın, sadece ekonomik ya da kültürel değil, aynı zamanda güvenlik politikaları üzerinden pekiştirilmesini ifade eder. Güvenlik, modern kentlerin en önemli meselelerinden biri haline gelirken, bu güvenlik önlemleri giderek daha fazla sınıfsal ve sosyal dışlamaya dayalı bir hal almıştır. Şehirlerin farklı bölgeleri, suç oranları, demografik yapıları ve sosyo-ekonomik özelliklerine göre birbirinden ayrılmakta, “güvenli” alanlar giderek daha elit kesimlere ait, “tehlikeli” alanlar ise yoksul ve marjinalleşmiş gruplara bırakılmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde, özellikle 1990'lı yıllardan itibaren artan güvenlik önlemleri ve "gated communities" (kapalı siteler) uygulamaları, güvenlik apartheidinin en belirgin örneklerinden biridir. Washington, Los Angeles gibi büyük şehirlerde, yüksek gelirli kesimler için kurulan güvenli mahalleler, sadece güvenlik amacı gütmeyip, aynı zamanda sosyal sınıfları birbirinden fiziksel olarak ayıran bir araç haline gelmiştir. Elit kesimler, yüksek güvenli duvarlar, özel güvenlik şirketleri ve kapalı alanlarla kendilerini dışarıdaki tehditlerden koruma altına alırken, düşük gelirli kesimler, bu yüksek güvenli alanların dışında, daha kötü yaşam koşullarına mahkum edilmişlerdir. Bu durum, güvenlik önlemlerinin yalnızca suçları engellemeyi değil, aynı zamanda toplumsal yapıyı sosyal ve ekonomik olarak dışlamak amacıyla kullanıldığını açıkça gösteriyor (Stannard, 2004).

Bu açılardan, Avrupa'daki büyük şehirler de benzer bir güvenlik apartheidi anlayışına ev sahipliği yapmaktadır. Paris, Londra, Berlin gibi şehirlerde, kapalı siteler ve güvenli mahalleler, zenginlerin sosyal yaşamlarını yoksul mahallelerin dışında, izole bir şekilde sürdürmelerine olanak sağlar. Bu izolasyon, yalnızca fiziksel ayrımcılıkla sınırlı kalmaz, aynı zamanda bir kültürel ve toplumsal dışlama yaratır. Zenginlerin, eğitilmiş ve prestijli işlerde çalışan bireylerin yaşam alanlarının güvenlik duvarlarıyla çevrilmesi, yalnızca onların fiziksel güvenliğini değil, aynı zamanda sosyal statülerini de koruma amacını taşır. Bu sosyal dışlama, toplumun farklı sınıflarının birbirinden giderek daha fazla uzaklaşmasına ve sosyal dayanışmanın zayıflamasına yol açmaktadır. Kapalı sitelerin ve güvenlik önlemlerinin yaygınlaşması, bu şehirlerdeki sosyal sınıflar arasındaki derin uçurumu fiziksel olarak somutlaştırırken, aynı zamanda kültürel bir bariyer de yaratmaktadır. Güvenlik, artık sadece suç önlemenin ötesine geçmekte, sosyal ve sınıfsal ayrımın araçlarına dönüşmektedir. Kentler, yalnızca ekonomik ve

fiziksel değil, aynı zamanda kültürel ve sosyal anlamda da bölünmektedir. Güvenlik mekanizmaları, farklı sınıfların birbirleriyle etkileşimini engelleyen ve onları birbirinden izole eden bir yapıyı beslemektedir. Güvenlik apartheidı, yalnızca fiziksel ve güvenliksel bir sorun olmaktan çok, toplumsal eşitsizliğin derinleşmesine yol açan bir mekanizma haline gelmiştir. Kentlerdeki sosyal dışlama politikaları, sadece güvenlik önlemleri ile değil, bu önlemlerin sosyal ve kültürel anlamlar taşıyan bir dışlanma aracı haline gelmesiyle daha da pekişmektedir. Toplumların birbirinden giderek daha fazla ayrıldığı, zenginlerin güvenli, izole yaşam alanlarında varlık gösterdiği ve yoksulların ise dışlandığı bu yapılar, toplumsal bütünlüğü tehdit eden bir gerçeklik yaratmaktadır. Bu noktada, kentlerin yeniden şekillendirilmesinde sosyal adaletin, eşitliğin ve kamusal alanların erişilebilirliğinin sağlanması gerektği açıktır.

10. AVRUPA KENTLERİNDE GÖZETİM TEKNOLOJİLERİNİN YAYGINLAŞMASI

Avrupa kentlerinde gözetim teknolojilerinin hızla yaygınlaşması, hem sosyal bilimlerin hem de siyaset biliminin en çok üzerinde durduğu konulardan biri haline gelmiştir. Gözetim, başlangıçta güvenlik amacı gütsen de, günümüzde kentlerin sosyal, ekonomik ve politik yapılarında köklü değişimlere yol açan bir araç haline gelmiştir. Birçok Avrupa ülkesi, çeşitli sebeplerle, güvenliği artırmak, suçları engellemek ve toplumsal huzuru sağlamak adına teknolojik gözetim araçlarına büyük yatırımlar yapmaktadır. Ancak bu durum, daha geniş bir perspektiften bakıldığında, bireylerin mahremiyetini ihlal eden, sosyal ayrışmayı körükleyen ve toplumsal ilişkileri zayıflatan bir süreç dönüşmüş durumdadır (Lytras ve Şerban, 2020).

Birlikten çıkmadan önce de İngiltere, bu gözetim teknolojilerinin en fazla kullanıldığı ülkelerden biriydi. Londra, şüphesiz bu konuda başı çekmektedir. 2000'lerin başında, şehirdeki yüzlerce kameranın güvenliği artıracığı ve suçları engelleyeceği iddialarıyla kurulan izleme sistemleri, zaman içinde bir kontrol mekanizmasına dönüşmüştür. 2011 yılında yapılan bir araştırmaya göre, Londra'da her 11 kişiden biri, bir güvenlik kamerası tarafından izlenmektedir. Her köşe başında bulunan kameralar, bir zamanlar suçu engellemeyi amaçlarken, bugün şehirde yaşayanların her adımını izleyen bir gözetim ağına dönüşmüştür. Londra'daki bu gelişme, güvenlik ve gözetim arasındaki çizginin giderek bulanıklaşmasına, mahremiyetin neredeyse sifıra inmesine yol açmıştır (Hempel and Töpfer, 2009; McCahill ve Norris, 2002; The Telegraph, 2013).

Fransa, gözetim teknolojilerini geniş çapta kullanan bir diğer Avrupa ülkesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Paris, başta olmak üzere büyük şehirlerdeki metrolarda, alışveriş merkezlerinde ve kamusal alanlarda yer alan kameralar, halkın sürekli gözetim altında tutulmasına olanak sağlamaktadır. Fransa, 2005 yılında başlayan “Kentsel Gözetim Politikası” ile sokaklarda, park ve meydanlarda kullanılan güvenlik kameralarının sayısını hızla artırmış ve bu uygulama, hem şehirdeki suç oranlarının düşürülmesine hem de terör olaylarının engellenmesine yönelik olarak desteklenmiştir. Ancak, bu tür gözetim önlemleri, sadece suçları önlemekle kalmamış, aynı zamanda toplumsal denetimin arttığı, bireylerin özgürlüklerinin kısıtlandığı bir toplum yapısının temellerini atmıştır (Flint, 2006).

Almanya da gözetim teknolojilerinin etkin şekilde kullanıldığı bir başka Avrupa ülkesidir. Berlin'deki devlet dairelerinde, iş yerlerinde, okul ve üniversitelerde kullanılan yüksek çözünürlüklü güvenlik kameraları, kenti neredeyse her açıdan izlenebilir hale getirmiştir. Almanya'daki kameraların kullanım oranı, özellikle kamu düzeni ve terörle mücadele

gerekçeleriyle arttırılmıştır. Ancak, Berlin'deki bu uygulamalar, insan hakları savunucularının tepkisini çekmiş ve bireylerin mahremiyetinin ihlaliyle ilgili endişelere yol açmıştır. Özellikle Berlin Duvarı'nın yıkılmasından sonra, eski Doğu Almanya'nın izleme alışkanlıkları, Batı Almanya'da da benzer bir gözetim kültürünün doğmasına neden olmuştur (Hempel ve Töpfer, 2009).

İspanya ise, özellikle Madrid ve Barcelona gibi büyük şehirlerde güvenlik kameralarına olan yatırımlarını hızla arttırmış bir başka Avrupa örneğidir. Özellikle büyük meydanlar ve turistik alanlar gibi yerlerde kullanılan kameralar, suçların önlenmesi amacıyla yerleştirilmiştir. Ancak, bu uygulamalar, insanların toplu alanlarda birer gözlemciye dönüştürülmesine, kişisel özgürlüklerin ve toplumsal etkileşimin zayıflamasına yol açmaktadır. İspanya'da bu gözetim ağı, demokratik katılımı engelleyen bir yapıya dönüşme tehlikesi taşımaktadır. Örneğin, Barcelona'daki Las Ramblas Caddesi, turistik bir merkez haline gelmişken, burada sürekli gözetim altında olan bir topluluk, insanların kendilerini ifade etmelerini engelleyebilir (Clavell, 2013; Collantes ve Diaz Rozas, 2024).

Hollanda, Avrupa'da gözetim teknolojilerini en yaygın kullanan ülkelerden biri olup, özellikle Amsterdam'da yüksek güvenliqli alanlar için geniş çaplı gözetim kameraları yerleştirilmiştir. Amsterdam'da yapılan bir araştırma, şehrin her 10 metresinde bir güvenlik kamerasının bulunduğunu ortaya koymuştur. Bu durum, şehrin kamusal alanlarında sıkça karşılaşılan bir gerçekliktir ve zamanla toplumsal yaşamın denetim altında tutulduğu bir sisteme dönüşmüştür. Hollanda'daki bu uygulamalar, mahremiyetin kaybolmasına, bireylerin özgürce hareket etmelerinin engellenmesine neden olmaktadır. Amsterdam gibi bir şehirde, insanlar bazen gözlemlerle değil, izlenmekle karşılaşrlar (Van Zoonen, 2016).

İtalya da, güvenlik önlemleri ve gözetim teknolojilerinin hızla arttığı bir diğer Avrupa örneğidir. Roma, Milano ve Floransa gibi büyük şehirlerde, kamusal alanlarda kullanılan güvenlik kameralarının sayısının artması, şehrin toplumsal yapısını önemli ölçüde değiştirmiştir. Özellikle turistik bölgelerdeki güvenlik kameraları, turistlerin ve şehir sakinlerinin davranışlarını izlemekle kalmayıp, aynı zamanda onları sosyal denetim mekanizmalarına tabi tutmaktadır. Bu durum, hem özgürlüklerin kısıtlanmasına hem de güvenlik adı altında sosyal ayrımcılığa yol açmaktadır (Gargiulo, 2017).

Neticede, Avrupa kentlerinde gözetim teknolojilerinin yaygınlaşması, sadece suç önleme değil, aynı zamanda sosyal kontrol ve denetim amacı taşımaktadır. Kameralar ve izleme sistemleri, sadece güvenliği sağlamakla kalmayıp, toplumu denetim altında tutmanın, sosyal hareketliliği kısıtlamanın ve demokratik hakları erozyona uğratmanın aracı haline gelmiştir. Bu süreç, modern toplumlarda kişisel özgürlüklerin giderek daha fazla kısıtlanması ve toplumsal bağların zayıflaması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, gözetim teknolojilerinin toplumlar üzerindeki etkileri, sadece güvenlik değil, toplumsal adalet ve özgürlükler açısından da derinlemesine sorgulanmalıdır.

11. KENTLERİN MİLİTARİZASYONU VE POLİS DEVLETİ TARTIŞMALARI

Kentlerin militarizasyonu ve polis devleti tartışmaları, çağdaş toplumların en önemli ve en tartışmalı meselelerinden biri haline gelmiştir. Son yıllarda, özellikle büyük şehirlerde artan güvenlik önlemleri ve devletin gücünü pekiştiren polis uygulamaları, toplumsal yapıları derinden etkilemiş ve sosyal eşitsizliği daha da belirgin hale getirmiştir. Bu süreç, kentlerin sadece sosyal denetim altına alınmasından daha fazlasını ifade eder; aynı zamanda kentlerin içindeki özgürlükler ve kamusal

alanlar üzerinde derinlemesine bir baskı yaratır. Militarizasyon, genellikle askeri güçlerin ve donanımların, polislik gibi iç güvenlik görevlerinde kullanılmasını ifade eder. Ancak günümüzde, bu kavram yalnızca askeri teçhizatların polisler tarafından kullanılmasıyla sınırlı kalmamaktadır. Kentlerdeki militarizasyon, aynı zamanda güvenlik stratejilerinin daha sert, daha baskıcı ve daha geniş çapta uygulanmasını da ifade eder. Özellikle 2000’li yılların başında, terörizmle mücadele ve suç oranlarını düşürme gerekçeleriyle kentlerdeki güvenlik politikaları militarize edilmiştir. Bu uygulamalar, polis teşkilatlarının askeri taktikler, zırhlı araçlar, ağır silahlar ve daha geniş yetkilerle donatılması anlamına gelir (Linke, 2010).

Amerika Birleşik Devletleri, bu militarizasyon sürecinin en çarpıcı örneklerinden birini sunmaktadır. Özellikle 11 Eylül saldırılarının ardından, güvenlik politikaları hızla militarize olmuş ve polis teşkilatları, askeri düzeyde bir güçle donatılmıştır. Örneğin, Ferguson, Missouri'deki 2014'teki protestolar sırasında, polisler zırhlı araçlar ve keskin nişancılarla sokaklara çıkmış, şehir adeta bir savaş alanına dönüşmüştür. Bu görüntüler, polis devletinin gelişmesinin en belirgin örneklerinden biri olarak hafızalarda kalmıştır. Kentlerdeki bu tür askeri uygulamalar, yalnızca suçları engellemeyi değil, aynı zamanda toplumsal hareketleri bastırmayı ve belirli grupları dışlamayı amaçlayan bir strateji olarak kullanılmıştır. Avrupa'da da kentlerin militarizasyonu, özellikle terör saldırılarının arttığı dönemlerde belirginleşmiştir. Fransa, 2015'teki Paris saldırılarının ardından, güvenlik tedbirlerini artırarak şehirlerin birçok alanına askeri güç yerleştirmiştir. Paris sokaklarında, silahlı askerlerin devriye gezmesi ve güvenlik noktaları oluşturulması, polis devletinin ne denli etkili hale geldiğini göstermektedir. Benzer şekilde, Almanya'da da, özellikle Köln gibi büyük şehirlerdeki terör tehdidi nedeniyle güvenlik önlemleri hızla artırılmış ve polis teşkilatına askeri nitelikte yetkiler verilmiştir. Buradaki değişim,

devletin sadece suçla mücadele değil, aynı zamanda toplumsal denetim sağlama amacını güttüğünü ortaya koymaktadır. Bu noktada, polis devletinin temel özelliği, sadece suçun önlenmesi değil, aynı zamanda halkın her hareketinin izlenmesi ve denetlenmesidir (Pereira, 2015; Coaffee, 2024).

İspanya, başka bir Avrupa örneğidir. Özellikle 2004'teki Madrid terör saldırılarından sonra, ülkedeki polis gücü büyük oranda güçlendirilmiş ve şehirlere güvenlik orduları yerleştirilmiştir. Burada da amaç, yalnızca suçla mücadele değil, terörizm ve toplumsal huzursuzlukları engellemek olmuştur. Ancak bu militarizasyon, polis teşkilatlarının aşırı gücünü kullanmasına, çeşitli sosyal hareketleri bastırmasına ve kamusal alanların denetlenmesine olanak tanımıştır. İspanya'daki uygulamalar, kentlerin askeri güçler tarafından kontrol edilmesinin, toplumsal yapıyı ve özgürlükleri tehdit ettiğini göstermektedir. Birleşik Krallık, militarizasyonun en hızlı arttığı Avrupa ülkelerinden bir diğeri olarak dikkat çekmektedir. Londra ve diğer büyük şehirlerde, terör tehdidi gerekçesiyle polisin askeri teçhizatlarla donatılması, kentlerin güvenlik anlayışının militarize olmasına neden olmuştur. Özellikle 7 Temmuz 2005'teki Londra bombalı saldırılarından sonra, İngiltere'deki güvenlik stratejileri büyük ölçüde değişmiş ve polis, askeri düzeyde yetkilerle donatılmıştır. Bu militarizasyon, aslında daha geniş bir polis devleti anlayışını beraberinde getirmiştir. Kentlerin sokaklarında gezen zırhlı araçlar, silahlı polisler ve güvenlik kontrol noktaları, sosyal hareketlerin ve özgürlüklerin kısıtlanmasına neden olmuştur (Canel ve Sanders, 2010).

Bu tür polis devletinin yükselişi, aslında sadece güvenlik kaygılarıyla açıklanamaz. Bireylerin mahremiyetinin ihlali, toplumsal denetimin artması ve devletin her alana müdahale etme isteği, aynı zamanda politik bir anlam taşır. Polis devletinin militarizasyonu, genellikle özgürlüklerin sınırlandırılması, toplumsal hareketlerin engellenmesi ve kamusal alanda denetim

mekanizmalarının güçlendirilmesi anlamına gelir. Bu bağlamda, polis devletin gelişmesi, demokrasi ve özgürlükler açısından ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Şehirlerin militarize edilmesi, bireylerin haklarını ifade etmelerini, toplumsal eleştiriyi ve muhalefeti engelleyerek, devletin gücünü pekiştirmektedir. Kentlerin militarizasyonu ve polis devleti tartışmaları, sadece bir güvenlik meselesi olmaktan çıkmış, aynı zamanda toplumsal yapıyı dönüştüren, özgürlükleri kısıtlayan ve demokratik değerleri tehdit eden bir süreç haline gelmiştir. Kentlerdeki bu militarizasyon, devletin egemenliğini daha da pekiştirirken, toplumsal eşitsizliğin ve dışlanmanın pekişmesine neden olmaktadır. Kentlerin güvenliği sağlamak adına atılan adımlar, bazen güvenliğin ötesine geçmekte ve toplumsal düzeni koruma bahanesiyle özgürlükler ve kamusal alanlar kısıtlanmaktadır. Bu yüzden, polis devletin yükselmesi, yalnızca güvenlik için değil, aynı zamanda devletin toplumsal yaşam üzerindeki denetimini artırma çabası olarak görülmelidir.

12. AVRUPA'DA MEKÂNSAL KONTROL, GÖZETİM VE MAHREMİYETİN YİTİMİ

Avrupa, tarihsel olarak kamusal alanların özgürce kullanıldığı, sosyal ilişkilerin serbestçe gelişebildiği, vatandaşların haklarını ifade edebileceği mekânlar olarak şekillenmiştir. Ancak son yıllarda, kentlerin mekânsal yapısı hızla değişirken, bu değişimlerin arkasında yatan en önemli dinamiklerden biri, devletin ve özel sektörün kamusal alanlara ve bireylerin özel yaşamlarına müdahale etme biçimidir. Avrupa'daki büyük şehirler, gözetim teknolojilerinin yaygınlaşması, güvenlik önlemlerinin artırılması ve kamusal alanların özelleştirilmesiyle, daha fazla kontrol altına alınmış ve mahremiyet giderek yitirmeye başlanmıştır. Bu süreç, sadece bireylerin fiziksel hareketlerinin izlenmesiyle sınırlı kalmayıp,

sosyal ilişkilerin, siyasi katılımın ve hatta düşüncelerin kontrol edilmesi yönünde derin bir kaymaya yol açmıştır.

İngiltere, özellikle Londra'daki uygulamalarıyla bu eğilimin en belirgin örneklerinden biridir. Başkent Londra, dünyanın en fazla izlenen şehirlerinden biri haline gelmiştir. Her bir köşe başında yer alan güvenlik kameraları, alışveriş merkezlerinde, parklar ve sokaklarda görülen yüzlerce kamera, kent sakinlerinin neredeyse her adımını izler hale getirmiştir. Londra'daki bu yaygın izleme, güvenliği sağlamak amacıyla başlatılmış olsa da zamanla, mahremiyetin kaybolmasına ve kamusal alanda özgürlüğün daralmasına yol açmıştır. Londra'nın Times Meydanı gibi önemli ticaret bölgelerinde, her bir birey adeta gözlemlerle değil, izlenmekle karşı karşıyadır. Bir anlamda, bu durum insanları “görünmeyen bir göz” tarafından denetlenen, mahremiyetin neredeyse sıfırlandığı bir toplumsal yapıya dönüştürmüştür (Cook ve Whowell, 2011).

Fransa, benzer bir süreçten geçen başka bir Avrupa örneğidir. Paris'te, özellikle 2000'li yıllardan itibaren artan güvenlik önlemleri ve özellikle terörizm tehdidi gerekçesiyle uygulanan gözetim teknolojilerinin yaygınlaşması, kamusal alanların giderek denetim altına alınmasına yol açmıştır. Paris'teki birçok turistik alan, alışveriş merkezleri ve toplu taşıma araçları, güvenlik kameralarıyla donatılmıştır. 2015 Paris saldırılarının ardından bu uygulamalar daha da arttı. Özellikle şehrin turistik yerlerinde, Paris'te sokakta yürüyen her birey, anında gözlemlerle karşılaşmakta ve adeta görünmeyen bir izleyici kitlesi tarafından takip edilmektedir. Bu durum, kamusal alanların özgürlüğünü ve anonimliği tehdit ederken, bireylerin özgürce hareket etme hakkını ciddi biçimde kısıtlamaktadır. Kamusal alandaki bu sürekli izlenme durumu, Michel Foucault'nun “panoptikon” fikrini somutlaştırmaktadır. Toplamlar, adeta bir panoptikon sisteminde yaşamakta, her hareket her adım izlenmektedir (Souliotou, 2011).

Almanya, benzer şekilde, güvenlik ve gözetim alanındaki en ileri uygulamaları içeren bir diğer Avrupa ülkesidir. Berlin’de, özellikle eski Doğu Almanya’daki sosyalist izleme alışkanlıklarının mirası devam etmektedir. Kentin çeşitli bölgelerinde, güvenlik kameraları ile donatılmış sokaklar ve kamu binaları, şehri sanki bir gözlem alanına dönüştürmüştür. Berlin, her adımda izlenen, izlenebilir bir kent olma yolunda hızla ilerlemektedir. Bu durum, aynı zamanda kişisel mahremiyetin kaybolmasına ve bireylerin şehirdeki her hareketinin izlenmesine yol açmaktadır. Berlin’deki bu durum, insanları fiziksel olarak izlenme hissine sokarken, sosyal yaşamda da görünür kılmaktadır. Özgürce hareket etme imkânı, hızla kaybolan bir hak haline gelmektedir (Schaer, 2019).

İspanya, bu eğilimi bir adım daha ileriye götüren bir örnektir. Madrid ve Barselona gibi büyük şehirlerde, kamusal alanların hızla özelleştirilmesi ve güvenlik önlemlerinin artmasıyla, yerel halkın sokaklarda birer izleyiciye dönüşmesi sağlanmıştır. Barselona’da, özellikle La Rambla Caddesi’ndeki güvenlik kameralarının artışı, şehri sosyal denetim altında tutmak amacıyla kullanılmıştır. Bu şehirde, her an izleniyor olma hissi, bireylerin özgürce ve anonim şekilde hareket etmelerini engellemektedir. Aynı zamanda, kentsel dönüşüm süreçleriyle birlikte, farklı sosyal sınıfların birbirinden fiziksel ve sosyal olarak izole edilmesi de hız kazanmıştır. Bu süreç, sosyal eşitsizliği derinleştiren, toplumsal bağları zayıflatan bir etki yaratmaktadır (Rousseau, 2021).

İtalya’daki durum da benzer şekilde seyretmektedir. Roma, Milano ve Floransa gibi şehirlerde, özellikle turistik bölgelerdeki güvenlik kameraları ve izleme sistemleri, şehirlerin kamusal alanlarını denetim altına alırken, insanların özgürce sosyal ilişkiler kurma ve etkileşimde bulunma imkânlarını kısıtlamaktadır. İtalya’daki bu uygulamalar, kamuya açık yerlerin adeta denetim altına alınmasına yol açarken, toplumda sosyal

etkileşimin giderek daralmasına neden olmaktadır (Blue news,2024).

Avrupa'daki kentlerin giderek artan gözetim teknolojileriyle donatılması, sadece güvenlik önlemlerinin arttığı bir gelişim olarak algılanmamalıdır. Bu durum, aynı zamanda toplumun her bireyinin sürekli gözlemlerle izlenmesi, mahremiyetin kaybolması ve özgürlüklerin kısıtlanması anlamına gelmektedir. Kamusal alanlar, giderek özel alanlara dönüşmekte ve toplumun farklı sınıfları arasında daha katı bir mekânsal ayırım oluşmaktadır. Kentler, sadece güvenliği sağlamak için değil, aynı zamanda toplumsal düzeni kontrol etmek için kullanılan araçlara dönüşmektedir. Bu dönüşüm, bireylerin mahremiyetini ihlal ederken, toplumların sosyal dokusunu ve demokratik işlevlerini tehdit etmektedir. Haliyle, Avrupa'daki kentlerdeki gözetim teknolojilerinin yaygınlaşması, mahremiyetin yitirilişi, kamusal alanların denetim altına alınması ve sosyal etkileşimin giderek daha fazla sınırlandırılması, toplumsal eşitsizlikleri derinleştirirken, bireylerin özgürlüklerinin yok olmasına yol açmaktadır. Bu durum, yalnızca şehirlerin fiziki yapısında değil, aynı zamanda toplumsal yapılarında da büyük dönüşümlere yol açmakta, demokrasinin temellerini zayıflatmaktadır.

13. GÜVENLİK KAYGISININ POLİTİK VE EKONOMİK SONUÇLARI

Mike Davis, neoliberal kentleşme ve güvenlik anlayışının sosyal yapılar üzerindeki etkilerini incelerken, kentlerin sadece fiziksel yapılarının değil, aynı zamanda politik ve ekonomik yapılarının da değiştiğini vurgular. Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde, özellikle son birkaç on yılda güvenlik kaygılarının nasıl şekillendiği ve bunun toplumsal düzeni nasıl etkilediği meselesi, Davis'in teorik çerçevesinde önemli bir yer tutmaktadır. AB, ekonomik entegrasyon ve ticaretin serbestleşmesiyle tanınan

bir bölge olsa da, son yıllarda güvenlik önlemleri ve bunların ekonomik ve politik sonuçları çok daha belirgin bir hal almıştır. Davis'in perspektifinden bakıldığında, güvenlik kaygıları, yalnızca suçla mücadele değil, aynı zamanda sosyal denetim, ekonomik kontrol ve sınıfsal ayrışmanın araçlarına dönüşmektedir.

Güvenlik kaygılarının ilk olarak ekonomik sonuçlarını ele alınabilir. AB, 1990'ların başından itibaren, özellikle serbest ticaretin ve neoliberal politikaların egemen olduğu bir döneme girmiştir. Bu dönemde, devletlerin sosyal hizmetlerdeki rolü giderek azalmış, kamusal alanlar özelleştirilmiş ve kentlerin yapıları hızla değişmiştir. Güvenlik, bu değişim sürecinin önemli bir parçası haline gelmiş, şehirler daha fazla güvenlik önemiyle donatılmaya başlanmıştır. Davis, bu tür güvenlik önlemlerinin, yalnızca suçla mücadele amacı taşımadığını, aynı zamanda sosyal düzeni sağlama adına, özellikle düşük gelirli kesimlerin üzerindeki baskıyı artıran bir strateji olduğunu ifade eder. Avrupa'nın büyük şehirlerinde, zengin mahallelerin etrafında yükselen duvarlar ve kapalı siteler, yüksek güvenlik önlemleri ile çevrili alanlar, ekonomik ve sosyal sınıflar arasındaki uçurumu derinleştirmiştir. Burada bir paradoks vardır: Güvenlik kaygıları, başlangıçta suçla mücadele etmek için geliştirilmişken, sonradan daha fazla güvenlik, daha fazla sosyal ayrışma yaratmıştır (Cardullo ve Kitchin, 2019).

Davis'e göre, bu tür politikaların ekonomik sonuçları da oldukça belirgindir. Yüksek güvenliqli bölgelerde yaşayanlar, ekonomik olarak daha güçlü ve istikrarlı bir yaşam sürdürebilirken, zayıf ekonomik koşullara sahip olanlar ise, güvenlik önlemlerinin ve izolasyonun artmasıyla daha da dışlanmış hale gelmektedir. Avrupa'daki büyük şehirlerdeki "gated communities" (kapalı siteler), bu ekonomik ayrışmanın en somut örneklerinden biridir. Zenginlerin kendilerini koruma altına aldığı bu mahalleler, hem fiziksel hem de sosyal anlamda

dışlanmış alanlar yaratmaktadır. Güvenlik kaygıları, sadece bireysel güvenliği sağlamakla kalmamış, aynı zamanda elitlerin sosyal ve ekonomik güçlerini pekiştiren bir araç haline gelmiştir. Böylece, güvenlik önlemleri, düşük gelirli kesimlerin daha fazla izole edilmesine, toplumun çeşitli sınıfları arasında giderek artan bir duvarın örülmesine yol açmaktadır (Blandy, 2018).

Yine Davis'in analizine göre, güvenlik kaygılarının politik sonuçları da oldukça ciddi ve derindir. AB ülkelerinde, güvenlik önlemlerinin arttığı bu dönemde, devletin gücü ve kontrolü de giderek pekişmiştir. Güvenlik politikaları, sadece suçla mücadeleyle odaklanmakla kalmamış, aynı zamanda toplumsal denetim sağlama aracı olarak da kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle Fransa, İngiltere ve Almanya gibi ülkelerdeki polis gücünün militarize edilmesi, güvenlik politikalarının giderek daha baskıcı bir hale gelmesine neden olmuştur. Bu baskılar, Avrupa'daki bazı şehirlerde toplumsal huzursuzlukları artırmış ve devletin otoritesini daha fazla hissettirmesine yol açmıştır. Davis, özellikle ABD'deki örneklerden hareketle, bu tür güvenlik önlemlerinin "polis devleti"ne doğru bir kayma oluşturduğunu belirtmektedir. Avrupa'da da benzer bir eğilim gözlemlenmektedir (Graham, 2009).

Polis devletinin yükselmesi, sadece güvenlik alanındaki değişimlerle sınırlı kalmamış, aynı zamanda bireylerin özgürlüklerinin kısıtlanmasına da yol açmıştır. Bireylerin her hareketinin izlenmesi, toplumsal alanların sürekli denetim altına alınması, özgürlükleri tehdit eden önemli unsurlardır. Davis'in bakış açısına göre, bu tür kontrol mekanizmaları, yalnızca sınıfsal ayrışmayı derinleştirmekle kalmaz, aynı zamanda demokratik değerleri tehdit eder. Çünkü güvenlik, toplumun her yönüne yayıldıkça, halkın kamu alanlarında özgürce kendilerini ifade etme hakkı azalır. Avrupa'daki birçok şehirde, polis ve özel güvenlik güçlerinin artan etkisi, halkın kamu alanlarında

demokratik haklarını kullanma kapasitesini zayıflatmıştır. Bu durum, Avrupa'daki demokratik yapının geleceği açısından büyük bir tehdit oluşturmaktadır (Robinson, 2019).

Londra, Mike Davis'in güvenlik politikalarının sosyal denetim ve ekonomik ayrışma ile iç içe geçtiğini iddia ettiği kentlerin başında gelir. Birleşik Krallık'ta 2000'lerin başından itibaren yaygınlaşan CCTV kameraları (kapalı devre televizyon sistemleri) ile şehir, adeta bir gözetim laboratuvarına dönüşmüştür. Bugün Londra, dünyada kişi başına en fazla güvenlik kamerasının bulunduğu şehirlerden biri haline gelmiştir. Davis'in analizine göre, bu tür gözetim sistemleri sadece suçları önlemek için değil, aynı zamanda toplumsal hareketleri denetlemek ve politik muhalefeti kontrol altına almak için de kullanılmaktadır. Ekonomik açıdan bakıldığında, Londra'daki yüksek güvenliklili "gated communities" (kapalı siteler) ve özel güvenlik harcamalarının artışı, güvenliğin bir sınıf meselesi haline geldiğini göstermektedir. Yüksek gelirli gruplar, güvenli alanlara çekilirken, düşük gelirli kesimler kent merkezlerinden itilmekte, bu da Davis'in tanımladığı sosyal apartheid sistemini güçlendirmektedir.

Barselona, turistik bölgelerde artan güvenlik önlemleri ile Avrupa'daki ekonomik eşitsizliği pekiştiren bir başka şehir olarak öne çıkmaktadır. Davis'in eleştirdiği güvenlik paradigması, burada tamamen ekonomik çıkarlarla bağlantılıdır. Şehir, özellikle La Rambla gibi turistik bölgelerde suçları önlemek amacıyla geniş çaplı gözetim sistemleri kurmuştur. Ancak bu süreç, kent sakinleri için yeni ekonomik eşitsizlikler doğurmuştur. Barselona'da turizmin getirdiği ekonomik kazanç, güvenlik kaygıları ile birleştiğinde, yerel halkın kamusal alanlara erişimi kısıtlanmış, kent merkezleri daha fazla ticari ve turistik faaliyetlere ayrılmıştır. Davis'in analizine göre, bu tür güvenlik önlemleri, kentleri birer tüketim mekânına dönüştürerek halkın

şehir üzerindeki haklarını kısıtlayan bir araç haline gelmektedir (Saber, 2019).

İtalya’da, özellikle Roma ve Milano gibi büyük şehirlerde, güvenlik politikalarının artışı ve özel güvenlik şirketlerinin yükselişi, Davis’in teorilerini doğrular niteliktedir. Milano’nun Brera ve Porta Nuova gibi bölgeleri, yüksek gelirli kesimler için tasarlanmış ve neredeyse dış dünyadan izole edilmiş güvenli konutlarla doludur. Bu bölgelerde, özel güvenlik hizmetleri bir lüks olmaktan çıkmış ve gündelik hayatın bir parçası haline gelmiştir. Bu durum, düşük gelirli mahallelerin güvenlik yatırımlarından yoksun bırakılması ve suç oranlarının bu bölgelerde daha yüksek kalmasına neden olmaktadır. Davis’e göre, bu tür politikalar, şehirleri “iki farklı dünyaya” ayırarak, ekonomik eşitsizlikleri mekânsal olarak daha da belirgin hale getirmektedir (Degli Esposti, 2024).

Paris’in lüks mahallelerinde yer alan yüksek güvenli konutlar, zenginlerin kendilerini “korunaklı” alanlara hapsetmesine neden olurken, banliyölerde yaşayan düşük gelirli göçmen grupları ile kent merkezleri arasındaki uçurum daha da derinleşmiştir. Bu, Davis’in neoliberal kentleşme modelinde vurguladığı gibi, güvenlik politikalarının ekonomik eşitsizlikleri nasıl pekiştirdiğinin bir göstergesidir.

Berlin’de kamu güvenliği için yapılan harcamalar, özellikle 2015 sonrası mülteci krizinin ardından dramatik bir şekilde artmıştır. Almanya, Avrupa’daki en güçlü ekonomilerden biri olmasına rağmen, artan güvenlik harcamaları sosyal hizmetlere ayrılan bütçeyi daraltmış ve bu da ekonomik eşitsizlikleri derinleştirmiştir. Mike Davis’e göre, kentlerin aşırı güvenlik politikaları ile donatılması, demokratik hakları ve bireylerin özgürlüğünü kısıtlayan bir etki yaratır. Berlin’de Alexanderplatz ve Potsdamer Platz gibi merkezi alanlarda artan polis devriyeleri, yaygın yüz tanıma sistemleri ve kameralar,

bireylerin kamusal alanlardaki hareketlerini kısıtlamakta ve mahremiyeti ciddi şekilde tehdit etmektedir. Bu süreç, Davis'in neoliberal güvenlik politikalarının kent yaşamı üzerindeki etkilerini açıklayan yaklaşımlarıyla örtüşmektedir (Eick, 2013).

En nihayet, Davis'in güvenlik kaygılarının politik ve ekonomik sonuçları üzerindeki analizleri, Avrupa'daki şehirlerdeki güvenlik önlemlerinin derinlemesine sosyal eşitsizlikleri pekiştirdiğini, sosyal denetimi artırdığını ve toplumsal özgürlükleri kısıtladığını göstermektedir. Güvenlik politikaları, başlangıçta suçla mücadele amacı taşıırken, zamanla ekonomik elitlerin çıkarlarını koruma ve toplumsal denetimi artırma aracı haline gelmiştir. Avrupa'daki bu değişimler, toplumsal yapının ve demokratik süreçlerin geleceği için oldukça önemli bir uyarıdır. Bu bağlamda, güvenlik politikalarının daha dengeli, adil ve toplumsal eşitlik temelinde yeniden yapılandırılması gerektiği açıkça ortaya çıkmaktadır.

14. KENTLERDE SINIFSAK AYRIŞMAYA KARŞI DİRENİŞ HAREKETLERİ VE ALTERNATİF ARAYIŞLAR

Davis'e göre, neoliberal kentleşme süreçleri özellikle büyük şehirlerde, kentleri zenginler için güvenli yaşam alanlarına dönüştürmeye çalışırken, yoksul mahalleleri sosyal dışlanmanın, suç oranlarının yüksek olduğu ve ekonomik anlamda terk edilmiş alanlar hâline getirmiştir. Avrupa'daki büyük şehirlerde, gentrifikasyon süreci bu sınıfsal ayrışmayı en çok gözler önüne seren durumdur. Avrupa'da, örneğin Berlin, Paris ve Barselona gibi şehirlerde, güvenli konutlar ve elit mahalleler, kent merkezlerinden daha ucuz semtlere taşınan yüksek gelirli kesimlerin etkisiyle hızla artmıştır (Bigo, 2016).

Berlin, özellikle 1990'ların başından itibaren, gentrifikasyon sürecine tanık olmuştur. Doğu Almanya'nın

birleşmesinin ardından, eski sanayi mahalleleri hızla dönüştürülmüş, sanat galerileri ve kafelerle donatılmış alanlar ortaya çıkmıştır. Ancak bu dönüşüm, aynı zamanda eski sakinlerinin, özellikle düşük gelirli göçmen gruplarının kent dışına itilmesiyle sonuçlanmıştır. Berlin'deki bu sosyal dönüşüm, bir bakıma, zenginlerin giderek daha yüksek güvenlikli, izole mahallelere taşınmasına ve sosyal sınıflar arasındaki uçurumun derinleşmesine neden olmuştur. Davis, bu tür dönüşümlerin yalnızca fiziksel bir mekân değişikliği değil, toplumsal yapıları yeniden şekillendiren bir süreç olduğunu belirtir (Polat, 2020).

Paris'te de benzer bir durum yaşanmaktadır. Özellikle Le Marais gibi mahallelerin, eskiden düşük gelirli işçilerin ve göçmenlerin yaşadığı alanlar olarak bilinirken, son yıllarda lüks mağazalar, butik oteller ve yüksek kaliteli restoranlarla dolmuş, bölge giderek zenginleşmiştir. Bu tür dönüşümler, yoksul kesimlerin kent dışına itilmesine ve kamusal alanların özelleştirilmesine yol açmaktadır. Paris'teki bu dönüşüm, sosyal hareketler ve toplumsal direniş için bir zemin oluşturmuş, "Droit à la Ville" (Şehir Hakkı) hareketi gibi organizasyonlar bu süreçlere karşı çıkmıştır. Bu hareket, kentlerin yalnızca ekonomik elitlerin değil, tüm şehir sakinlerinin ortak malı olduğunu savunarak, kamusal alanların erişilebilirliğini savunmuştur (Cattan ve Clerval, 2011).

Barselona, gentrifikasyonun etkisiyle mücadele eden bir başka Avrupa örneğidir. Şehirdeki merkezî bölgelerdeki yüksek kiralar ve emlak fiyatlarındaki artış, özellikle genç ve düşük gelirli kesimleri dışlamıştır. Bu duruma karşı çıkan "Volem Viure a la Ciutat" (Şehrimizde Yaşamak İstiyoruz) hareketi, bu sınıfsal ayrışmanın önüne geçmek amacıyla, konutların daha adil bir şekilde dağıtılmasını talep etmiştir. Bu tür hareketler, toplumsal adaletin ve eşitliğin sağlanması adına büyük bir çaba göstermektedir. Davis'in de vurguladığı gibi, bu direnişler, sadece sosyal dışlanmayı engellemeyi değil, aynı zamanda

şehirlerin daha kapsayıcı ve eşitlikçi bir şekilde yeniden şekillendirilmesini amaçlamaktadır (Khasieva, 2021).

ABD, sınıfsal ayrışma ve gentrifikasyonun Avrupa'dan çok daha erken ve derinlemesine yaşandığı bir ülkedir. Özellikle büyük metropoller olan New York, Los Angeles ve Chicago gibi şehirlerde, neoliberal politikalar doğrultusunda güvenli mahalleler ve zenginler için inşa edilen kapalı siteler (gated communities), toplumsal yapıyı belirgin bir şekilde bölmüştür. Los Angeles, Davis'in "Fortress Cities" (Kale Şehirler) kavramını açıklamak için en iyi örneklerden biridir. Zenginler, Los Angeles'ın güvenli mahallelerinde yaşarken, şehirdeki yoksul mahalleler genellikle suç oranlarının yüksek olduğu ve devlet hizmetlerinden yoksun alanlar hâline gelmiştir. Bu durum, toplumsal eşitsizlikleri daha da derinleştirmiştir. Los Angeles'taki "gated communities" uygulamaları, yalnızca güvenlik amacı taşıyor; aynı zamanda sınıfsal ve etnik ayrımcılığın bir aracı hâline gelmiştir. Bu bölgelerdeki sakinler, kendilerini dış dünyadan izole etmiş ve yoksul kesimlere karşı sosyal bir duvar inşa etmiştir. Davis, bu tür uygulamaları "sosyal apartheid" olarak tanımlamaktadır. Bu şehirde, güvenlik yalnızca suçları önlemeyi değil, aynı zamanda elitlerin sosyal, kültürel ve ekonomik ayrıcalıklarını korumayı amaçlayan bir araç olmuştur. Bu tür uygulamalar, kentteki farklı sosyal sınıflar arasında keskin ayrımlar yaratmış, toplumsal bağları zayıflatmıştır. Ancak, ABD'deki bu sınıfsal ayrışmalara karşı da direniş hareketleri ortaya çıkmıştır. Occupy Wall Street hareketi, özellikle ekonomik eşitsizliğe karşı bir tepki olarak başlamış ve sınıfsal ayrışmanın yalnızca ekonomik değil, toplumsal ve mekânsal bir sorun olduğunu gündeme getirmiştir. Bu hareket, zenginlerin oluşturduğu "gated communities" ve güvenli mahallelerdeki yaşam tarzını eleştirerek, toplumsal eşitlik ve adalet talep etmiştir. Ayrıca, Los Angeles'ta evsizlik sorunu ve konut krizine

karşı çıkan aktivistler, kentlerin daha erişilebilir ve adil hale gelmesi için çeşitli eylemler düzenlemiştir (Davis, 2017).

Davis'in analizinde, Avrupa ve ABD'deki kentleşme süreçlerinde ortak bir dinamik bulunmaktadır: Güvenlik önlemleri ve sınıfsal ayrışma arasındaki ilişki. Her iki kıtada da güvenlik, yalnızca suçla mücadele için değil, aynı zamanda ekonomik elitlerin çıkarlarını koruyan ve toplumsal denetimi artıran bir araç olarak kullanılmaktadır. Avrupa'da, özellikle Berlin, Paris ve Londra gibi şehirlerde, gentrifikasyon ve sosyal dışlanma süreçleri hızla ilerlerken, ABD'de de benzer bir süreç, Los Angeles, Chicago ve New York gibi metropollerde yaşanmaktadır. Ancak, ABD'de bu sınıfsal ayrışmanın daha sert ve gözlemlenebilir bir şekilde geliştiği, özellikle 'gated communities' ve polis devleti uygulamaları ile pekiştirildiği söylenebilir. Avrupa'daki direniş hareketleri, ABD'deki gibi geniş çaplı halk hareketlerine dönüşmese de, şehirdeki farklı sosyal sınıflar arasında daha fazla toplumsal dayanışma ve kolektif çözümler geliştirme eğilimi göstermektedir. Örneğin, Berlin'deki kiracı hareketleri ve Barselona'daki kent hakkı savunuculuğu, sosyal sınıf ayrımının etkilerini sınırlamaya yönelik önemli adımlar atmaktadır. ABD'de ise, sınıfsal ayrışmaya karşı verilen direniş daha çok bireysel haklar ve özgürlükler üzerine odaklanmıştır (Occupy Wall Street gibi hareketlerde olduğu gibi.) Kentlerde sınıfsal ayrışmaya karşı yapılan direniş hareketleri, hem Avrupa hem de ABD için gelecekte toplumsal dönüşümün önemli bir unsuru olacaktır. Davis'in analizlerine göre, bu hareketler yalnızca mevcut durumu sorgulamakla kalmaz, aynı zamanda daha eşit, adil ve katılımcı bir kentleşme biçimi arayışını temsil eder. Kent hakkı savunucuları, toplumsal eşitliği savunan yeni alternatif çözümlerle, şehirlerin her birey için daha yaşanabilir hale gelmesini amaçlamaktadır. Neoliberal kentleşmeye karşı geliştirilen bu direnişler, aynı zamanda sosyal sınıflar arasındaki

uçurumları daraltmaya yönelik önemli bir toplumsal mücadelenin simgesidir (Le Goix ve Webster, 2008).

15. FORTRESS CITIES MODELİNİN AVRUPA BİRLİĞİ ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ VE ELEŞTİRİLER

Fortress Cities modeli, Mike Davis'in kentleşme üzerine yaptığı önemli analizlerden birisidir. Bu model, neoliberal politikaların etkisiyle kentlerde ortaya çıkan güvenlik odaklı dönüşümü ve bunun toplumsal yapılar üzerindeki etkilerini ele alır. Davis, şehirlerin giderek daha fazla güvenlik önlemleriyle donatılmasının, zenginlerin belirli bölgelerde “korunaklı” yaşam alanları oluşturmalarının, aynı zamanda sosyal ve sınıfsal ayrışmayı derinleştirdiğini vurgular. Bu model, özellikle büyük metropollerde, sosyal eşitsizliğin giderek daha belirginleşmesine yol açan bir mekanizma olarak karşımıza çıkar. Avrupa Birliği (AB) ülkelerindeki büyük şehirlerde de benzer bir süreç yaşanmış ve bu süreç, toplumsal yapıyı ve kentsel dinamikleri önemli ölçüde dönüştürmüştür. Fortress Cities modeli, güvenlik önlemleriyle güçlendirilmiş elit alanların yaratılması ve bu alanların, genellikle düşük gelirli grupların yaşadığı mahallelerden izole edilmesiyle şehirdeki sınıfsal ayrışmayı pekiştirmiştir (Davis, 2017).

Londra, Fortress Cities modelinin en açık örneklerinden birisidir. Şehirdeki gated communities (kapalı siteler) ve güvenli mahalleler, yalnızca güvenlik amacıyla değil, aynı zamanda sosyal sınıfları birbirinden ayıran fiziksel bariyerler olarak da işlev görmektedir. Zenginlerin, genellikle yüksek güvenli bu mahallelerde yaşarken, yoksul mahalleler daha düşük gelirli grupların yaşam alanlarına dönüşmüştür. Bu tür sosyal ayrışma, fiziksel olarak şehirdeki farklı bölgelerde belirginleşmiş, ekonomik eşitsizlik ve sınıfsal bölünmeler daha

da derinleşmiştir. Davis'in analizinde, bu tür güvenlik önlemlerinin, sadece suç önlemeyi değil, aynı zamanda zenginlerin yaşam alanlarını korumayı ve yoksul sınıfları dışlamayı hedefleyen bir strateji olarak kullanıldığını görürüz (Davis, 2006).

Paris'te de benzer bir dönüşüm yaşanmıştır. Şehrin elit bölgeleri, güvenlik önlemleriyle çevrilmiş, dışarıdan gelebilecek tehlikelerden korunmak amacıyla yüksek güvenli alanlar oluşturulmuştur. Bu bölgelerde, yüksek gelirli bireyler için sağlanan güvenlik, yoksul mahallelerle arasındaki ayrımın daha da belirginleşmesine neden olmuştur. Özellikle La Défense gibi iş ve ticaret bölgeleri, zenginlerin yaşadığı mahallelerin etrafını çeviren yüksek güvenli alanlar ile zenginleşmiştir. Şehirdeki sosyal eşitsizlik, kent merkezlerinden kenar mahallelere doğru kayarken, sınıfsal ayrım giderek daha görünür bir hale gelmiştir. Davis, bu tür değişimlerin yalnızca fiziksel mekânlarla sınırlı kalmadığını, aynı zamanda ekonomik ve toplumsal yapıları yeniden şekillendiren derin bir süreç olduğunu vurgulamaktadır (Pollak, 2010).

Berlin, birleşme sonrası dönemdeki hızlı değişimiyle bu modelin etkilerini bir başka açıdan ortaya koymaktadır. Berlin'in merkezî bölgelerinde hızla yükselen lüks konutlar ve yeni gelişen iş bölgeleri, eski işçi mahallelerinin yerini almaya başlamıştır. Bu süreç, gentrifikasyonun (soylulaştırma) tipik bir örneğidir ve Berlin'deki sosyal yapıyı derinden etkilemiştir. Zenginler için tasarlanmış güvenli yaşam alanları, düşük gelirli grupların ve göçmenlerin bu bölgelerden dışlanmasına yol açmıştır. Berlin'deki güvenlik önlemleri, sadece suçla mücadele etmeyi değil, aynı zamanda sosyal sınıflar arasındaki uçurumu pekiştiren bir rol oynamaktadır. Davis, bu tür mekânsal dönüşümlerin sosyal yapıyı nasıl yeniden şekillendirdiğini ve sınıfsal ayrımın derinleşmesine nasıl katkı sağladığını net bir şekilde açıklar (Kreiclauf, 2014).

Barselona da güvenlik önlemleri ve gentrifikasyon süreçlerinin etkisiyle benzer bir yol izlemiştir. Şehirdeki merkezî bölgelerdeki yüksek kiralar ve emlak fiyatlarındaki artış, özellikle gençler ve düşük gelirli kesimler için yaşam alanlarını zorlaştırmıştır. Bu durum, şehrin çeşitli sosyal sınıflar arasında daha fazla bölünmesine neden olmuştur. Zenginler, genellikle şehir merkezlerinde konforlu, güvenli alanlarda yaşarken, yoksul kesimler ise daha uzak ve daha az güvenli mahallelere sürülmüştür. Bu süreçler, Davis'in güvenlik kaygılarının ve sosyal denetim politikalarının mekânsal ayrışmayı derinleştiren bir araç olarak kullanıldığını savunduğu argümanları doğrulamaktadır. Güvenlik önlemlerinin sadece suçla mücadele amacı taşımadığını, aynı zamanda sosyal sınıfların birbirinden ayrılması ve dışlanması için kullanılan bir araç haline geldiğini gözler önüne sermektedir (Toscano, 2022).

Bu uygulamalara karşı Avrupa'da gelişen toplumsal direnişler de Fortress Cities modeline karşı önemli tepkiler sunmuştur. Berlin'deki kiracı hareketi, Paris'teki şehir hakkı savunucuları ve Barselona'daki konut hakkı savunucuları, kentteki sosyal dışlanmayı engellemeyi ve şehri daha adil bir şekilde yeniden inşa etmeyi amaçlayan hareketlerdir. Bu hareketler, yalnızca kentteki sınıfsal ayrımın önüne geçmeyi değil, aynı zamanda daha eşitlikçi, erişilebilir ve sürdürülebilir şehirler yaratmayı hedeflemektedir. Avrupa'daki bu direniş hareketleri, Davis'in analizinde vurguladığı gibi, toplumsal eşitsizliğin ve sosyal dışlanmanın mekânsal ve ekonomik yansımasına karşı kolektif bir çözüm arayışını temsil eder (Bissenova, 2017).

Fortress Cities modeline yönelik eleştiriler, genellikle bu tür uygulamaların, sosyal adaletsizliği derinleştirdiğini ve kentlerin kapsayıcı yapısını zayıflattığını savunur. Davis, güvenlik önlemleri ve mekânsal ayrımcılığın, yalnızca suçla mücadele için değil, aynı zamanda toplumsal sınıfların fiziksel

olarak ayrılmasını sağlamak amacıyla kullanıldığını belirtir. Bu tür uygulamalar, kentlerin demokratik yapısını tehdit etmekte, kamusal alanların özelleştirilmesine ve halkın ortak yaşam alanlarına erişiminin engellenmesine neden olmaktadır. Fortress Cities modelinin Avrupa'daki uygulamaları, şehirlerin güvenlik odaklı dönüşümüne ve sınıfsal ayrışmanın derinleşmesine dair önemli bir kavramsal çerçeve sunmaktadır. Bu süreç, yalnızca fiziksel bir mekân değişikliği değil, aynı zamanda toplumsal yapıyı yeniden şekillendiren bir dönüşüm sürecidir. Ancak bu modelin getirdiği toplumsal dışlanma ve eşitsizlikler, direniş hareketleriyle karşı karşıyadır ve gelecekte daha eşitlikçi, adil kentler yaratma yönünde önemli adımlar atılmaktadır. Bu direniş, yalnızca kentlerin yeniden biçimlendirilmesi değil, aynı zamanda toplumsal değerlerin yeniden inşa edilmesinin bir ifadesidir (White, 1996).

16. SONUÇ

Kentlerin hızla "kaleleşmesi", güvenlik aygıtlarının yükselişi, kamusal alanların özelleştirilmesi ve sınıfsal ayrışmanın derinleşmesi gibi temel unsurlar, Avrupa'daki kentlerin dönüşümüne damgasını vuran faktörlerdir. Davis, neoliberalizmin kentleşmeye etkilerini ele alırken, sadece fiziksel mekânların değil, aynı zamanda toplumsal yapının da dönüşüme uğradığını ve bu dönüşümün genellikle zenginler ile yoksullar arasında derin uçurumlar yarattığını vurgulamaktadır.

Davis'in kavramsal çerçevesine göre, neoliberal kentleşme politikaları şehirleri sadece ekonomik olarak dönüştürmekle kalmamış, aynı zamanda toplumsal eşitsizlikleri artırmış ve güvenlik paradigmasını kentlerin temel yönetim aracı haline getirmiştir. Bu bağlamda, AB ülkelerinde neoliberalizm doğrultusunda uygulanan politikaların güvenlik anlayışını yeniden şekillendirdiği ve bunun, zenginler ile yoksullar arasında

daha belirgin bir mekânsal ayrışmaya yol açtığı görülmektedir. Şehirlerdeki “gated communities” (kapalı siteler), güvenlik kameraları, özel güvenlik hizmetleri ve hatta polis devletine kayma gibi uygulamalar, yalnızca suçla mücadeleyle değil, aynı zamanda toplumsal sınıflar arasındaki mesafeyi derinleştirmeyi amaçlamaktadır. Bu süreç, kentlerdeki sosyal eşitsizlikleri daha belirgin hâle getirirken, toplumsal hareketlerin ve özgürlüklerin kısıtlanmasına neden olmuştur.

Mike Davis’in Fortress Cities modeli, özellikle şehirlerin fiziksel mekânları üzerindeki güvenlik uygulamalarının, sosyal sınıflar arasındaki ayrımı nasıl daha görünür hâle getirdiğini ortaya koymaktadır. Bu model, zenginlerin kendilerini izole ettiği ve güvenli yaşam alanlarına çekildiği, yoksul kesimlerin ise kent dışına itilerek marjinalleştiği bir yapıyı betimlemektedir. Avrupa’daki büyük şehirlerde, özellikle Londra, Paris, Berlin ve Barselona gibi metropollerde bu modelin etkileri açıkça gözlemlenmektedir. Şehirlerin merkezlerinde artan güvenlik önlemleri ve çevresinde inşa edilen yüksek güvenli yaşam alanları, zenginlerle yoksullar arasındaki uçurumu derinleştirirken, toplumsal sınıfların birbirine uzaklaşmasına yol açmıştır. Ancak bu mekanizmalar, yalnızca sınıfsal ayrışmayı pekiştirmekle kalmamış, aynı zamanda sosyal dışlanma ve eşitsizliklerin mekânsal bir biçimde somutlaşmasına da neden olmuştur.

Avrupa’da güvenlik aygıtlarının artan rolü, şehirlerin dönüşümünü yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda toplumsal bir boyuta taşımıştır. Davis, güvenlik politikalarının, yalnızca suçları engellemeyi değil, aynı zamanda toplumsal denetimi artırmayı amaçladığını öne sürer. Bu bağlamda, polis güçlerinin militarize edilmesi, özel güvenlik şirketlerinin güçlenmesi ve sosyal hareketlerin baskı altına alınması, Avrupa’daki kentlerdeki en dikkat çekici gelişmelerden biri olmuştur. Fransa’daki olağanüstü hâller, İngiltere’deki güvenli mahalleler, Almanya’daki polis

devriye güçlerinin artması gibi örnekler, Davis'in savunduğu güvenlik paradigmasının toplumsal özgürlükleri tehdit eden bir yapıya dönüştüğünü gözler önüne sermektedir. Şehirlerin fiziksel yapılarındaki dönüşüm, bireylerin hareket özgürlüğünü ve kamusal alanda kendilerini ifade etme yetilerini kısıtlayarak, demokratik katılımı olumsuz yönde etkilemiştir.

Avrupa'daki kentlerdeki kamusal alanların özelleştirilmesi ve güvenlik paradigmasının uygulanması, şehri sadece fiziksel değil, aynı zamanda sosyal olarak da parçalamıştır. Kamusal alanların giderek daha fazla özelleştirilmesi, bu alanların sınıflar arasındaki sosyal etkileşimi sağlaması yerine, sadece ekonomik elitlerin ihtiyaçlarını karşılayan alanlara dönüşmesine yol açmıştır. Davis, bu dönüşümün toplumsal bağları zayıflatıldığını, halkın kamusal alanlarda bir arada yaşama ve etkileşim kurma kapasitesini engellediğini belirtir. Bu bağlamda, Barselona'daki turizm odaklı güvenlik önlemleri ve Paris'teki özelleştirilen kamusal alanlar, bu yeni tür sosyal dışlanmayı pekiştiren örneklerdir. Kamusal alanların yeniden şekillendirilmesi, toplumsal sınıfların birbirleriyle etkileşim kurabileceği alanları daraltmış ve kentsel yaşamı daha izole bir hâle getirmiştir.

Davis'in analizlerinin önemli bir diğer boyutu, ortaya çıkan sınıfsal ayrışmalar ve güvenlik paradigmasına karşı geliştirilen direniş hareketleridir. Avrupa'daki büyük şehirlerde, özellikle Berlin, Paris, Barselona gibi kentlerde, sınıfsal ayrışmanın ve sosyal dışlanmanın önüne geçmek için çeşitli toplumsal hareketler ortaya çıkmıştır. Bu hareketler, sadece güvenlik önlemlerine karşı değil, aynı zamanda kamusal alanların halkın ortak malı olarak kalmasını savunmak amacıyla da örgütlenmiştir. Örnek verildiğinde; Berlin'deki kiracı hareketi, Paris'teki şehir hakkı savunuculuğu ve Barselona'daki konut hakkı mücadeleleri, bu direnişlerin en belirgin olanları olarak kabul edilebilir. Bu hareketler, şehirlerin daha adil, erişilebilir ve

eşitlikçi bir şekilde yeniden şekillendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Avrupa'daki bu toplumsal hareketler, Davis'in güvenlik paradigmalarını eleştirirken, aynı zamanda alternatif ve kolektif çözümler geliştirme çabalarını da gösterebilmektedir.

Fortress Cities modeline yönelik eleştiriler, bu tür güvenlik önlemlerinin, yalnızca sınıfsal ayrışmayı derinleştirdiğini ve toplumsal adaletsizliği pekiştirdiğini savunmaktadır. Davis'in ortaya koyduğu güvenlik paradigması, aslında sosyal dışlanmayı mekânsal olarak somutlaştıran bir yapı oluşturmıştır. Ancak bu modelin eleştirisi, toplumsal hareketlerin ve alternatif çözümler geliştiren direnişlerin ortaya çıkmasını da sağlamıştır. Şehirlerin yeniden şekillendirilmesi adına geliştirilen alternatif arayışlar, sadece güvenliğin sağlanması değil, aynı zamanda toplumsal eşitliğin ve demokratik hakların korunmasını amaçlamaktadır. Aynı sebeplerden, AB ülkelerinde ve dünyada gelecekte daha adil, erişilebilir ve sürdürülebilir kentler yaratma yönündeki çabaların güçlenmesi gerekmektedir.

Özetlemek gerekirse, Mike Davis'in Fortress Cities modeli, Avrupa'daki kentlerde neoliberal politikaların etkisini ve sınıfsal ayrışmanın derinleşmesini anlamak için önemli bir analiz aracı sunmaktadır. Ancak bu modelin, toplumsal hareketler ve alternatif arayışlarla karşılaştığı bir süreçte, kentlerin yeniden şekillendirilmesi, daha eşitlikçi, demokratik ve açık alanların yaratılması adına önemli fırsatlar barındırmaktadır. Kentleşme süreçlerinde güvenlik, yalnızca suçla mücadele değil, sosyal eşitsizliği derinleştiren ve toplumsal bağları zayıflatan bir araç olarak işlev görmemelidir.

KAYNAKÇA

- Agamben, G., & Hiepkö, A. (2002). *Homo sacer* (p. 6). Frankfurt: Suhrkamp.
- Aktaş, M. (2017). AB ülkelerinde islamofobi ve terörizm. *Ombudsman Akademik*, (7), 127-155.
- Alpdoğan, F. F. (2023). Zygmunt Bauman Sosyolojisi: Akışkan Modernite Özgür Olduğunu Zanneden Köleler mi Üretti? *İçtimaiyat*, 7(2), 413-430.
- Bendix, J. (2020). Davis, Mike: *City of Quartz: Excavating the Future in Los Angeles*. In *Kindlers Literatur Lexikon* (KLL) (pp. 1-2). Stuttgart: JB Metzler.
- Benhabib, S. (1997). The embattled public sphere: Hannah Arendt, Jürgen Habermas and beyond. *Theoria*, 44(90), 1-24.
- Bigo, D. (2016). EU police cooperation: national sovereignty framed by European security? In *Security versus Justice?* (pp. 91-108). Routledge.
- Bissenova, A. (2017). The fortress and the frontier: Mobility, culture, and class in Almaty and Astana. *Europe-Asia Studies*, 69(4), 642-667.
- Blandy, S. (2018). Gated communities revisited: defended homes nested in security enclaves. *People, Place and Policy*, 11(3), 136-42.
- Blue News. (2024). Italy tightens security measures in several city centers. Erişim Adresi: <https://www.bluewin.ch/en/news/international/italy-tightens-security-measures-in-several-city-centers-2504294.html>
- Boyne, R. (2000). Post-panopticism. *Economy and society*, 29(2), 285-307.

- Canel, M. J., & Sanders, K. (2010). Crisis communication and terrorist attacks: Framing a response to the 2004 Madrid bombings and 2005 London bombings. *The handbook of crisis communication*, 449-466.
- Cardullo, P., & Kitchin, R. (2019). Smart urbanism and smart citizenship: The neoliberal logic of 'citizen-focused' smart cities in Europe. *Environment and planning C: politics and space*, 37(5), 813-830.
- Cattan, N., & Clerval, A. (2011). Un droit à la ville? Réseaux virtuels et centralités éphémères des lesbiennes à Paris. *Justice spatiale= Spatial justice*, 3, <http-www>.
- Clavell, G. G. (2013). CCTV in Barcelona: The political economy of surveillance in the (wannabe) global city. In *The Surveillance-Industrial Complex* (pp. 191-207). Routledge.
- Coaffee, J. (2024). Evolving security motifs, Olympic spectacle and urban planning legacy: from militarization to security-by-design. *Planning Perspectives*, 39(3), 637-657.
- Collantes, E., & Diaz Rozas, A. (2024). The urban fabric and fear of crime: the case of the compact city of Bilbao, Spain. *Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability*, 17(3), 487-508.
- Cook, I. R., & Whowell, M. (2011). Visibility and the policing of public space. *Geography compass*, 5(8), 610-622.
- Davis, M. (2004). The urbanization of empire: Megacities and the laws of chaos. *Social Text*, 22(4), 9-15.
- Davis, M. (2006). *City of quartz: Excavating the future in Los Angeles*. Verso Books.

- Davis, M. (2011). "Fortress LA": from *City of Quartz: Excavating the Future in Los Angeles* (1990). In *The city reader* (pp. 241-247). Routledge.
- Davis, M. (2015). Fortress LA. In *The city reader* (pp. 246-251). Routledge.
- Davis, M. (2017). Fortress Los Angeles: the militarization of urban space. In *Cultural criminology* (pp. 287-314). Routledge.
- Davis, M., & Frommer, M. (1993). An Interview with Mike Davis. *Chicago Review*, 38(4), 21-43.
- Davis, Mike (2006). *City of quartz: Excavating the future in Los Angeles*. Verso Books.
- De Decker, P. (2003). On the origins of urban development programmes in nine European countries (Vol. 2). Garant.
- Degli Esposti, C. (2024). Unfolding the Globalized City: Urban Space and Media in Italy, 1961-2023 (Doctoral dissertation, Rutgers The State University of New Jersey, School of Graduate Studies).
- Diamond, A. J., & Sugrue, T. J. (2020). *Neoliberal cities: The remaking of postwar urban America* (Vol. 9). NYU Press.
- Durutürk, B. (2018). Michel Foucault'nun İktidar ve Özne Kavramlarına Bir Bakış: Gözetim Toplumu. *Third Sector Social Economic Review*, 53(3), 959.
- Eick, V. (2013). Berlin is Becoming the Capital—Surely and Securely1. *The Berlin Reader*, 33.
- Fine, D. (1992). *City of Quartz: Excavating the Future of Los Angeles*, by Mike Davis.

- Flint, J. (Ed.). (2006). *Housing, urban governance and anti-social behaviour: perspectives, policy and practice*. Policy Press.
- Gargiulo, E. (2017, August). Monitoring or selecting? Security in Italy between surveillance, identification and categorisation. In *Rethinking Surveillance and Control* (pp. 195-216). Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG.
- Gonzalez, J. (2017). In Search of the Mexican Beverly Hills: Latino Suburbanization in Postwar Los Angeles. *Rutgers University Press*.
- Graham, S. (2009). Cities as battlespace: The new military urbanism. *City*, 13(4), 383-402.
- Graham, S. (2011). *Cities under siege: The new military urbanism*. Verso Books.
- Grant, R. (2009). A Review of "Planet of Slums" Mike Davis. New York: Verso, 2006. 228 pp., tables, figures, references, and index. \$24.00 paper (ISBN 1-84467-022-8).
- Harvey, D. (2007). Neoliberalism and the City. *Studies in social justice*, 1(1), 2-13.
- Harvey, D. (2015). The right to the city. In *The city reader* (pp. 314-322). Routledge.
- Hempel, L., & Töpfer, E. (2009). The surveillance consensus: Reviewing the politics of CCTV in three European countries. *European Journal of Criminology*, 6(2), 157-177.
- John, L. (2018). Hannah Arendt and the dark public sphere. *Социологическое обозрение*, 17(4), 47-69.

- Khasieva, M. (2021). The historical aspects of polycentric urban development on the example of Barcelona. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 263, p. 05039). EDP Sciences.
- Kreichauf, R. (2014). The Fortress European city: The socio-spatial exclusion of asylum seekers in Copenhagen, Madrid, and Berlin.
- Lang, T., & Török, I. (2017). Metropolitan region policies in the European Union: following national, European or neoliberal agendas?. *International Planning Studies*, 22(1), 1-13.
- Le Goix, R., & Webster, C. J. (2008). Gated communities. *Geography compass*, 2(4), 1189-1214.
- Lever, W. F. (2009). Book Review: *Planet of Slums*: Mike Davis, 2007 London: Verso. 227 pp.£ 8.99/US \$16.95 paperback; ISBN 978 1 84467 160 1 paperback. *Urban Studies*, 46(8), 1751-1754.
- Linke, U. (2010). Fortress Europe: globalization, militarization and the policing of interior borderlands. *TOPIA: Canadian Journal of Cultural Studies*, 23, 100-120.
- Lytras, M. D., & Şerban, A. C. (2020). E-government insights to smart cities research: European union (EU) study and the role of regulations. *Ieee Access*, 8, 65313-65326.
- Madden, D. J. (2012). City becoming world: Nancy, Lefebvre, and the global—urban imagination. *Environment and Planning D: Society and Space*, 30(5), 772-787.
- McCahill, M., & Norris, C. (2002). CCTV in London. Report deliverable of *UrbanEye* project.
- McCann, E. J. (1999). Race, protest, and public space: Contextualizing Lefebvre in the US city. *Antipode*, 31(2), 163-184.

- Molho, J., & Sagot-Duvaouroux, D. (2017). From global to local creative dynamics: the location patterns of art galleries. *Creative Industries in Europe: Drivers of New Sectoral and Spatial Dynamics*, 43-64.
- Moulene, F. (2009). Mike Davis: Los Angeles ou l'urbanité contre la société. *La Pensée*.
- Nevens, J. (2024). A tourist, not a god: Mike Davis, radical geographer. *Human Geography*, 17(1), 3-14.
- Öktem, B. (2011). İstanbul'da neoliberal kentleşme modelinin sosyo-mekansal izdüşümleri. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (44).
- Özgür, E. F. (2006). Sosyal ve mekânsal ayrışma çerçevesinde yeni konutlaşma eğilimleri: Kapalı siteler, İstanbul, Çekmeköy örneği. *Planlama Dergisi*, 4, 79-95.
- Pereira, C. A. (2015). The new political economy of policing: An exploration of the militarization of policing in the United States (Doctoral dissertation, Queen's University).
- Pithouse, R. (2008). Book Review: *Mike Davis (2006) Planet of Slums*. London: Verso. pp. 256. \$24.00 (pbk). *Journal of Asian and African Studies*, 43(5), 567-574.
- Polat, D. K. (2020). 'Now the German comes': The ethnic effect of gentrification in Berlin. *Ethnicities*, 20(1), 155-176.
- Pollak, M. (2010). *Cities at war in early modern Europe*. Cambridge University Press.
- Pulini, I. (2022). Inequality in elite neighbourhoods: a case study from central London. In *How the other half lives* (pp. 116-131). Manchester University Press.
- Robinson, W. I. (2019). Küresel Kapitalist Kriz ve 21. Yüzyıl Faşizmi: Trump'ın Ötesinde. *Praksis*, (50).

- Rousseau, G. M. (2021). Examen de l'impact de la division du travail sur la performance et de sa pertinence en contexte de vidéosurveillance (Doctoral dissertation, Université Laval).
- Saberi, P. (2019). Preventing radicalization in European cities: An urban geopolitical question. *Political Geography*, 74, 102039.
- Schaer, C. (2019). Germany's surveillance fears: Thirty years on from the fall of the Berlin wall and the disbanding of the Stasi, Germans worry about who is watching them. *Index on Censorship*, 48(3), 52-53.
- Scott, J. V. (2004). Alien Nation: Hannah Arendt, the German Émigrés and America. *European Journal of Political Theory*, 3(2), 167-176.
- Smith, E. A. (1995). *Urban Revisions: Current Projects for the Public Realm*. *Landscape Journal*, 14(1), 125-128.
- Smith, N. (2006). Yeni Küresellik, Yeni Şehircilik: Küresel Kentsel Strateji Olarak Soylulaştırma. *Planlama Dergisi*, 13-17.
- Souliotou, A. Z. (2011). Art & movement in public transport networks of contemporary metropolises (Doctoral dissertation, Kingston University).
- Stannard, K. (2004). That certain feeling: Mike Davis, truth and the city. *Geography*, 89(3), 254-268.
- The Telegraph (2025). One surveillance camera for every 11 people in Britain says CCTV survey, Erişim Adresi: <https://www.telegraph.co.uk/technology/10172298/One-surveillance-camera-for-every-11-people-in-Britain-says-CCTV-survey.html>

- Toscano, B. V. (2022). *Fortress City: Defensive Architecture and the Epistemologies of Public Space*. The Crisis and Future of Liberal Democracy. Ada-Charlotte Regelman (Ed.) Rosa Luxemburg Stiftung, Brussels.
- Tümurtürkan, M. (2010). Gündelik Hayatın Gözetimi:“Panoptikon Toplumu”. *Ethos: Felsefe ve toplumsal bilimlerde Diyaloglar*, 2(3), 1-19.
- Van Zoonen, L. (2016). Privacy concerns in smart cities. *Government Information Quarterly*, 33(3), 472-480.
- Weaver, T. P. (2016). Blazing the neoliberal trail: Urban political development in the United States and the United Kingdom. *University of Pennsylvania Press*.
- White, R. (1996). No-go in the fortress city: Young people, inequality and space.
- Zorbaugh, H. W. (1983). *The gold coast and the slum: A sociological study of Chicago's near north side*. University of Chicago Press.

DEMOKRASİ KRİZİ: POPÜLİZM, TEKNOKRASİ VE ÖZGÜRLÜK ARASINDAKİ GERİLİM

Soner AKIN¹

1. GİRİŞ

Siyaset, insanlık tarihi boyunca sürekli değişen, dönüşen ve zaman zaman krizlere sürüklenen bir olgu olmuştur. Bugün ise demokrasi, popülizm ve teknokrasi arasındaki gerilim, çağımızın en büyük meselelerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Küreselleşmenin hız kazandığı, teknolojinin siyaseti şekillendirdiği ve toplumların eski temsil biçimlerinden tatmin olmamaya başladığı bir dönemde, yönetim biçimlerinin meşruiyeti ve etkinliği yeniden sorgulanmaktadır. Klasik siyaset filozofları devleti, egemenliği ve halk iradesini incelerken, içinde bulundukları çağın koşulları çerçevesinde cevaplar üretmişlerdir. Platon'un ideal devletinde bilge yöneticiler ön plandayken, Rousseau'nun genel irade kavramı halkın kolektif çıkarlarını vurgulamıştır. Weber'in bürokrasi anlayışı, modern yönetim sistemlerinin kaçınılmaz bir sonucu olarak görülmüş, ancak bu bürokratikleşmenin demokratik meşruiyet üzerindeki etkileri tartışmalı kalmıştır. Günümüzde ise, siyaset sahnesi giderek popülist liderlerin yükselişine ve teknokratik elitlerin karar alma süreçlerini şekillendirmesine tanık olmaktadır.

Popülist hareketler, halkın mevcut düzene duyduğu tepkiyle yükselirken, temsil mekanizmalarının zayıfladığı

¹ Assoc. Prof. Dr., Hatay Mustafa Kemal University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Political Science and Public Administration, sakin@mku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2403-8041,

yönünde bir eleştiri getirir. Bu durum, Carl Schmitt'in egemenlik kavramını ve olağanüstü hal tartışmalarını yeniden gündeme taşır. Öte yandan, bürokratlar ve uzmanlar eliyle yönetilen teknokratik sistemler, halkın karar alma süreçlerindeki rolünü zayıflatarak demokratik meşruiyet sorunu doğurur. Platon'un filozof kralları mı, yoksa J.S. Mill'in özgür bireyleri mi modern dünyada daha işlevseldir? Habermas'ın kamusal alan anlayışı, dijital çağda ne ölçüde mümkündür? Bu çalışma, demokrasi krizini tarihsel ve teorik temelleriyle ele alırken, popülizm ve teknokrasi arasındaki gerilimleri anlamaya çalışacaktır. Günümüz siyasi gelişmeleri, bu tartışmaları yalnızca akademik bir mesele olmaktan çıkarıp, tüm toplumları ilgilendiren yaşamsal sorular haline getirmektedir. Şimdi bu soruları daha derinlemesine inceleme vakti gelmiştir (Karaaslan, 2018; Mehring, 2009).

2. DEMOKRASİ KRİZİ: MEŞRUIYET VE TEMSİLİYET SORUNU

Demokrasi, halk egemenliği ilkesine dayanan bir yönetim biçimi olarak, tarihsel süreç içinde önemli dönüşümler yaşamıştır. Eski Yunan'da doğan ve ilk uygulamalarını şehir devletlerinde görebildiğimiz demokrasi, başlangıçta doğrudan halk katılımı ile şekillenen bir yönetim biçimiyken, modern demokrasilerde temsilci demokrasinin egemen olduğu bir sistem halini almıştır. Bu dönüşüm, halkın egemenliğini doğrudan kullanmak yerine, temsilciler aracılığıyla yönetime katılması gerektiği anlayışına dayanmaktadır. Ancak bu temsilci sistem, halkın egemenliğini tam anlamıyla yansıtmayı yansıtmadığı ve demokratik meşruiyetin hangi temellere dayandığı sorularını gündeme getirmiştir. Temsilci demokrasilerin ortaya çıkmasıyla birlikte, halkın kendisini yönetenler üzerinde doğrudan kontrolü azalırken, temsiliyetin kapsamı ve etkinliği sorgulanmaya başlanmıştır.

Meşruiyet kavramı, demokrasi teorisinin merkezi bir bileşenidir. Modern demokrasi anlayışında meşruiyet, halkın iradesine dayanan bir yönetim biçimi olma iddiasını taşır. Ancak halkın iradesinin tam olarak nasıl ifade edileceği ve kimin bu iradeyi temsil ettiği meselesi, demokrasinin temel sorunlarından biridir. Seçimler, birer demokratik meşruiyet aracı olarak görülse de, sadece çoğunluğun iradesinin belirleyici olduğu bir sistemde azınlıkların hakları ve katılımı genellikle göz ardı edilmektedir. Bu durum, çoğunlukçu demokrasi eleştirilerini güçlendirmekte ve demokrasinin, sadece çoğunluğun egemenliğiyle değil, azınlık haklarının korunmasıyla da meşruiyetini pekiştirmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Katılımcı demokrasi anlayışı ise, halkın sadece seçimlerde değil, yönetim süreçlerinde sürekli bir şekilde yer almasını savunarak bu sorunu aşmayı hedefler. Katılımın artırılması, demokratik meşruiyetin sağlamlaştırılması için daha kapsayıcı bir yönetim biçiminin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Katılımcı demokrasi ile elit temsil arasındaki gerilim, modern demokrasilerin iç yüzünde devam eden önemli bir çatışmadır. Elit temsil, demokratik temsilcilerin belirli bir seçkin sınıfı temsil ettiği ve halkın geniş katılımının sınırlı olduğu bir sistemdir. Bu sistemde, karar alma süreçleri çoğunlukla belirli elit gruplar tarafından yönetilmektedir. Katılımcı demokrasi ise bu elit temsil anlayışına karşı çıkarak, halkın karar alma süreçlerine daha doğrudan katılımını savunur. Katılımcı demokrasi, sadece seçimlerde oy kullanmanın ötesinde, halkın karar alma süreçlerinde daha aktif bir rol oynamasını hedefler. Ancak bu iki anlayış arasındaki gerilim, pratikte uygulamaların sınırlılığı ve bu sistemlerin toplumların farklı ihtiyaçlarına ne ölçüde yanıt verebildiği sorularını gündeme getirmektedir. Elit temsil, yönetim etkinliği ve kararların hızla alınması açısından avantaj sağlarken, katılımcı demokrasi halkın taleplerini daha adil ve kapsamlı bir şekilde karşılamak amacı taşır (Cengiz vd., 2021).

Seçim süreçleri, azınlık hakları ve oğunluku demokrasi eleştirisi, demokrasi teorisinin hala çözülmesi gereken temel sorunlarından biridir. Seçim süreçleri, bir toplumun demokratik değeri ve meşruyetini belirleyen en önemli araçlardan biri olarak kabul edilir. Ancak bu süreçlerin oğunluku bir biçimde işleyişi, oğunluğın haklarını korurken, azınlıkların seslerini ve haklarını ihlal edebilir. Çoğunlukçu demokrasi anlayışında, azınlıkların çıkarlarının yeterince korunamaması, demokrasinin kapsayıcı ve eşitlikçi olma iddialarına karşı büyük bir eleştiri noktasıdır. Bu bağlamda, demokrasinin gerçek anlamda meşru olabilmesi için seçimlerin sadece oğunluğın iradesini değıl, azınlıkların haklarını da gözetten bir yapıya sahip olması gereklidir. Bu da katılımcı demokrasinin, azınlık haklarının savunulması ve toplumun farklı kesimlerinin yönetimde söz sahibi olmasını sağlama bakımından önemini ortaya koymaktadır. Demokrasinin geleceğı, hem halkın geniş katılımını hem de azınlıkların haklarını güvence altına alan bir sistemde şekillenmelidir (Ertan ve Aykaç, 2019).

Demokrasi, küresel ölçekte yaşanan derinleşen bir krizle karşı karşıya. Bu kriz, özellikle meşruyet ve temsiliyet kavramlarının yeniden sorgulanmasına yol açmıştır. Günümüz demokrasileri, halk egemenliğı ilkesine dayanan bir yönetim biçimi olarak doğmuş olsa da, temsilci demokrasinin etkinliğı ve halkın gerçek iradesinin temsil edilme biçimi giderek daha fazla tartışma konusu haline gelmiştir. Meşruyetin, yalnızca seçim süreçlerine dayandırılması, oğunluku bir temsiliyet anlayışının meşru olup olmadığı sorusunu gündeme getirmektedir. Bu anlayış, azınlık haklarının ihmal edilmesine ve oğunluğın egemenliğinin tek başına yeterli bir teminat olarak görülmesine yol açmaktadır. Oysa demokratik bir rejimin gerçek anlamda meşru sayılabilmesi için, sadece seçimlerdeki oğunluğın iradesinin değıl, toplumsal çeşitliliğın ve azınlıkların haklarının da güvence altına alınması gerekmektedir. Bu noktada, katılımcı

demokrasi anlayışı, halkın yalnızca seçim dönemlerinde değil, yönetim süreçlerinde de sürekli olarak söz sahibi olmasını savunur. Ancak pratikte, elit temsil anlayışının, halkın karar alma süreçlerine sınırlı bir müdahalesini savunması, bu iki anlayış arasında derin bir gerilim yaratmaktadır. Elit temsili, yöneticilerin daha etkin ve hızlı kararlar alabilmesi için halkın katılımını sınırlı tutmayı savunurken, katılımcı demokrasi, demokratik meşruiyetin ancak halkın daha geniş ve aktif katılımıyla sağlanabileceği görüşündedir. Bu karşıtlık, çoğunluğun egemenliği ile azınlık hakları arasındaki dengeyi kurma noktasında önemli bir gerginlik yaratmaktadır. Bugün, demokratik sistemlerin yalnızca çoğunluğun değil, toplumun tüm kesimlerinin ihtiyaç ve haklarını yansıtması gerektiği, dünya çapında yaşanan çeşitli örnekler üzerinden net bir şekilde görülmektedir.

Demokrasi krizinin, siyaset felsefesinin kuramsal çerçevesinde bir sorun olarak görülmesinin temel nedeni, halk egemenliği ve meşruiyet anlayışlarının evrimi ile ilişkilidir. Modern demokrasilerde, halkın iradesi üzerine kurulu bir yönetim biçimi beklentisi bulunurken, uygulamada bu iradenin nasıl temsil edileceği ve hangi mekanizmalarla denetleneceği soruları giderek daha karmaşık bir hal almıştır. Bu çerçevede, meşruiyet ve temsiliyet arasındaki ilişki, demokrasiye dair temel bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Siyasal teoride, özellikle Rousseau'nun Toplum Sözleşmesi'nde ileri sürdüğü halk egemenliği ilkesi, demokrasinin meşruiyet temelini oluşturur. Ancak Rousseau'nun savunduğu doğrudan halk katılımı ve genel irade anlayışının, modern temsili demokrasilerde temsilcilerin halk adına karar almasıyla değişmiş olması, bu dönüşümün demokratik meşruiyetin sınırlarını nasıl tanımlayacağı konusunda önemli bir sorunsal yaratmıştır. Temsiliyet sorunu, özellikle siyasetin pratik işleyişinde, halkın iradesinin doğru bir şekilde temsil edilip edilmediği konusunda beliren bir eksikliktir. Siyasal

felsefeye göre, demokrasi yalnızca çoğunluğun iradesinin belirleyici olduğu bir sistem olmamalıdır; aynı zamanda azınlıkların hakları, toplumsal çeşitlilik ve bireylerin özgürlükleri de gözetilmelidir. Demokratik temsiliyetin, sadece seçilen bir temsilcinin halkı temsil etmesiyle sınırlı kalması, azınlık haklarını dışlayarak çoğunlukçu bir yaklaşım sergileyebilir. İşte bu noktada, demokrasinin hem temsiliyet hem de meşruiyet açısından eksik kalması, ciddi bir sorun olarak değerlendirilmektedir. Popülist ve çoğunlukçu sistemler, halkın iradesini "doğrudan" yansıttığını iddia etse de, bu yaklaşım çoğu zaman azınlıkların dışlanmasına ve toplumsal adaletin ihlal edilmesine yol açmaktadır. Temsiliyetin yetersizliği, demokrasinin kendisini ne ölçüde haklı çıkarabildiği, halkın iradesinin ne kadar etkili bir şekilde yönetimle bulunduğu sorularını doğurur (Ataay, 2015).

Bu sorunun felsefi bir perspektiften ele alınması, meşruiyetin yalnızca formel bir halk oylamasından ibaret olmadığını, aynı zamanda yönetim süreçlerinin eşitlikçi, kapsayıcı ve adil bir biçimde işler hale getirilmesinin gerektiğini gösterir. Siyasal teoride, katılımcı demokrasi anlayışı, bireylerin yönetimde yalnızca birer seçmen değil, aynı zamanda karar alma süreçlerinde aktif katılımcılar olması gerektiğini savunur. Bu, Rousseau'nun genel irade kavramıyla örtüşür ve halkın sadece seçme hakkına değil, aynı zamanda yönetime aktif bir katılım hakkına sahip olması gerektiğini vurgular. Elit temsil anlayışının eleştirisi ise, yönetim kararlarının belirli bir seçkin sınıf tarafından alınıp, halkın bu sürecin dışında bırakılmasının demokrasinin temellerine aykırı olduğunu savunur. Demokrasi, yalnızca temsilcilerin halkı temsil etmesi değil, halkın kendisinin bu süreçte sürekli olarak yer alması gerektiği fikrini ortaya koyar. Bu durum, modern demokrasilerde temsiliyetin sınırlı olmasının, halk egemenliğinin ve meşruiyetin zayıflamasına yol açtığını gösterir.

Siyaset felsefesine göre demokrasi krizi, yalnızca seçim süreçlerinin değil, temsiliyetin ve katılımın nasıl şekillendiğiyle ilgili derin felsefi bir sorundur. Bu sorun, çoğunluğun iradesinin egemen olduğu, ancak azınlık haklarının göz ardı edildiği bir sistemin, demokrasinin gerçek anlamda meşruiyetini sağlayamayacağına dair güçlü bir eleştiriyi gündeme getirir. Bu, demokrasinin hem teorik hem de pratik açıdan yeniden düşünülmesi gerektiğini ve halkın yalnızca seçimlerde değil, yönetim süreçlerinde de etkin bir şekilde yer almasının önemini vurgular.

3. POPÜLİZM: HALKIN SESİ Mİ, DEMOKRASİNİN TEHDİDİ Mİ?

Popülizm, halkın taleplerini ön plana çıkaran bir siyasi yaklaşım olarak, genellikle halkın sesini temsil ettiğini iddia eder. Ancak bu yaklaşım, demokrasinin temel ilkelerine zarar verebilecek potansiyele sahiptir. Popülizm, halkın çıkarlarını savunma iddiasıyla, bazen otoriter bir yapıyı meşrulaştırma amacı güdebilir. Dolayısıyla popülizmin halkın sesi olup olmadığı, uygulandığı siyasi bağlama ve liderlerin tutumlarına göre değişkenlik gösterir. Bu bağlamda, popülizm üzerine yapılan teorik tartışmalar, hem bu yaklaşımın demokratik işleyişe katkı sağladığını hem de onu tehdit ettiğini öne süren iki farklı görüşü beraberinde getirir. Ernesto Laclau, popülizmi, toplumsal bir boşluk yaratma ve halkı bu boşluğu dolduran bir kimlik etrafında birleştirme süreci olarak tanımlar. Laclau'ya göre, popülizm, toplumsal farklılıkların üstesinden gelerek, ortak bir hedef doğrultusunda birleşen bir halk figürü oluşturur. Bu halk, belirli bir düşmana karşı birleşir ve kendisini bu düşmandan ayırarak toplumsal düzene dair kendi önerilerini sunar (Taggart, 2004). Carl Schmitt ise popülizmi daha radikal bir bakış açısıyla ele alır. Schmitt'e göre, popülizm bir “arkadaş-düşman” ilişkisi üzerinden

toplumu ikiye böler ve toplumsal bir kutuplaşma yaratır. Bu kutuplaşma, çoğulculuk ve demokratik denetimler gibi unsurların zayıflamasına yol açabilir (Hollerich, 2019). Chantal Mouffe ise popülizme daha yapıcı bir yaklaşım sergiler; popülizmi, demokrasiyi yeniden canlandırmak için bir araç olarak değerlendirir. Mouffe'a göre, popülizm demokratik bir canlanma sağlayabilir, ancak bu süreç, demokratik kurumların zayıflamaması için dikkatlice yönetilmelidir. Sağ ve sol popülizm arasındaki benzerlikler ve farklılıklar, popülizmin ideolojik temellerine dayanan bir analizle açıklanabilir. Her iki popülist yaklaşım da halkı ve elitleri karşı karşıya koyar ve halkın taleplerini savunur. Ancak sağ ve sol popülizm, toplumsal yapıyı farklı şekillerde tanımlar. Sağ popülizm, genellikle milliyetçi, muhafazakâr ve kültürel olarak homojen bir halkı savunur. Sağ popülist liderler, dış tehditlere karşı halkı savunma vaadiyle toplumu birleştirir. Sol popülizm ise daha çok sosyal adalet ve eşitlik vurgusu yapar; halkın ezilen kesimlerinin haklarını savunur ve ekonomik eşitsizliği ortadan kaldırmayı hedefler. Sağ ve sol popülizm arasındaki en belirgin fark, toplumu tanımlarken kullandıkları ideolojik araçlardır. Sağ popülistler, halkı genellikle etnik ve kültürel bir kimlik etrafında tanımlar, sol popülistler ise ekonomik ve sınıfsal bir bakış açısı benimser (Mouffe, 2013).

Popülist liderlerin demokratik kurumlarla ilişkisi, popülizmin uygulanabilirliğini ve demokratik işleyiş üzerindeki etkisini anlamak için kritik bir öneme sahiptir. Popülist liderler, halkın iradesini savunarak demokratik süreçlerin güçlendirilmesi gerektiğini öne sürerler. Ancak bu savunma, çoğu zaman demokratik kurumların zayıflamasına yol açar. Popülist liderler, anayasal denetim ve bağımsız yargı gibi demokratik denetimleri ortadan kaldırarak, halkın iradesini daha doğrudan bir biçimde temsil etme amacı güdebilirler. Bu yaklaşım, demokrasiye zarar verebilecek bir tehlike oluşturur, çünkü halkın iradesi, kurumsal denetimlerden yoksun bir biçimde şekillenir. Diğer taraftan,

popülist liderler, halkın taleplerine daha doğrudan yanıt verirken, çoğu zaman toplumsal kutuplaşmayı derinleştirirler. Bu kutuplaşma, demokratik normların zayıflamasına ve toplumun çeşitli kesimleri arasında derin çatlaklar oluşmasına neden olabilir. Popülist liderlerin demokratik kurumlarla ilişkisi, onların halkla kurdukları bağın ve siyasi ideolojilerinin bir yansımasıdır ve bu ilişki, demokrasinin işleyişi üzerinde doğrudan bir etki yaratır (Erdoğan ve Erçetin, 2019).

4. TEKNOKRASİ VE BÜROKRATİK YÖNETİM: RASYONALİTE Mİ, OLİGARŞİ Mİ?

Teknokrasi ve bürokratik yönetim, modern yönetim anlayışında önemli bir yere sahiptir. Bu yönetim modelleri, hem toplumların yönetilme şekilleri hem de devletin işleyiş biçimi konusunda büyük tartışmalara yol açmaktadır. Teknokrasi, yönetim pozisyonlarına teknik uzmanlık ve bilimsel bilgiye sahip kişilerin getirilmesini savunur. Bu anlayışa göre, politika ve ideolojilerden ziyade veriler, bilimsel bulgular ve mühendislik ilkeleri belirleyici olmalıdır. Teknokratlar, devletin en verimli şekilde yönetilmesi için gerekli kararları bilimsel ve objektif bir bakış açısıyla almak gerektiğini savunurlar. Teknokratik yönetim örneklerinden biri olarak, 20. yüzyılın başlarında ABD'deki teknolojik ve bilimsel uzmanların ekonomiyi yönetme çabalarını gösterebiliriz. Günümüzde ise, Singapur gibi ülkelerde teknolojinin ve uzmanlığın ekonomi yönetimi üzerindeki etkisi büyük ölçüde hissedilmektedir. Bu sistemin savunucuları, halkın yararına en iyi kararların ancak uzmanlar tarafından alınabileceğine inanırken, eleştirmenler popülist siyaseti ve halkın karar alma süreçlerine katılımını zayıflatabileceğinden dolayı demokratik değerler açısından tehlikeli bulurlar. Bürokratik yönetim ise, devletin işleyişinde hiyerarşik bir düzenin ve prosedürlerin egemen olduğu bir sistem olarak

tanımlanabilir. Bu yönetim modelinde kararlar, belirli bir düzen içerisinde alınır ve işleyiş, yetkiler ve sorumluluklar net bir biçimde ayrılır. Bürokratik yönetimin teorik temelleri, ünlü sosyolog Max Weber'e dayanmaktadır. Weber, bürokrasiyi rasyonel ve verimli yönetimin garantisi olarak görür. Bu modelde, karar alma süreci hukuki çerçevelere ve protokollere dayalıdır; dolayısıyla bürokratik yönetim, güvenilir ve tutarlı bir devlet yönetimi sağlamayı hedefler. Almanya ve Fransa gibi ülkelerde bürokrasi, devletin işleyişinin temel taşlarından birini oluşturur. Ancak bürokratik yönetimin de eleştirileri mevcuttur. Aşırı bürokrasi, karar alma süreçlerinde verimsizliğe yol açabilir ve halkın ihtiyaçlarından uzaklaşan bir yönetim tarzına dönüşebilir. Bürokratik sistemin katı kuralları, zaman zaman devletin esnek ve halk odaklı hareket etmesinin önüne geçebilir (Arslan, 2017; Myradov, 2021).

Her iki model de, belirli bir rasyonaliteye dayalı olarak yönetim sağlamak amacı güderken, pratikte benzer oligarşik riskleri barındırmaktadır. Teknokrasi, halkın iradesini ve demokratik denetimi zayıflatabileceği için elitlerin karar alma süreçlerinde daha fazla yer almasına yol açar. Bürokraside ise, merkezileşmiş yapılar ve katı prosedürler, halkın doğrudan katılımını kısıtlayabilir ve devletin yönetiminde bir azınlığın egemenliğini pekiştirebilir. Çin gibi ülkeler, bürokratik yapıları güçlü tutarak teknolojiyi ve uzmanlık bilgilerini etkili bir şekilde kullanırken, aynı zamanda merkeziyetçi yönetim anlayışlarını sürdürmektedir. Rusya da benzer şekilde, bürokratik ve teknokratik unsurları harmanlayarak, elit bir yönetim yapısının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu bağlamda, hem teknolojik hem de bürokratik yönetim, zaman zaman oligarkik bir yapıya bürünerek, demokratik katılımı sınırlandırabilir. Esasen; hem teknokrasi hem de bürokratik yönetim rasyonel ve verimli bir yönetim arayışı içinde olsa da, bu sistemlerin demokratik denetim

eksiklikleri, toplumsal eşitsizliklere ve yönetimdeki elit egemenliğine yol açabilir.

5. DİJİTAL ÇAĞDA KAMUSAL ALAN VE DEMOKRASİ

Dijital çağda kamusal alan ve demokrasi, teknolojiyle şekillenen toplumsal yapılar ve yeni iletişim biçimlerinin ortaya çıkardığı önemli tartışmalardır. Habermas'ın kamusal alan teorisi, halkın devlet ve özel çıkarların etkisi altında kalmadan, özgürce tartışabileceği bir alanı tanımlar. Habermas'a göre, kamusal alan, vatandaşların kamuya ait meseleleri tartışarak, ortak bir görüş oluşturabileceği, demokratik süreçlerin işlerliğini sürdürebileceği bir mekânı ifade eder. Ancak dijital çağda, özellikle internetin ve sosyal medyanın etkisiyle bu kamusal alanın sınırları yeniden şekillenmiştir. Sosyal medya, bireylerin düşüncelerini hızla paylaşabilmelerine olanak tanırken, aynı zamanda kamusal alanda manipülasyon ve kontrolü de beraberinde getirmiştir. Bugün, sosyal medya platformları aracılığıyla kamuoyu oluşturulmakta ve birçok kişi bu alanlarda aktif olarak görüşlerini ifade etmektedir. Fakat bu dijital kamusal alan, Habermas'ın idealindeki özgür ve eşitlikçi tartışma ortamından farklı olarak, çoğu zaman dezenformasyonun ve kutuplaşmanın etkisi altında kalmaktadır (Olgun, 2017).

Sosyal medyanın demokratik süreçler üzerindeki etkisi, son yıllarda büyük bir önem kazanmıştır. Sosyal medya, insanların siyasi ve toplumsal meseleler hakkında daha fazla bilgiye erişimini sağlarken, aynı zamanda katılımcı demokrasiyi teşvik edebilecek potansiyele sahiptir. Bununla birlikte, sosyal medya platformları, bazı grupların, özellikle de siyasi partilerin ve çıkar gruplarının, kamuoyu üzerinde güçlü bir etki yaratmasına olanak tanımaktadır. Bu durum, bireylerin seçimlerini ve toplumsal tutumlarını yönlendiren manipülatif stratejilerin

yükselmesine neden olabilir. Dijital araçlar üzerinden yapılan anketler, etkileşimli içerikler ve mikro hedefleme teknikleri, bir yandan demokratik katılımı arttırırken, diğer yandan seçmen davranışlarını kolayca şekillendirebilecek araçlar haline gelmiştir. Bu bağlamda sosyal medyanın etkisi, sadece olumlu değil, aynı zamanda demokrasinin işleyişini tehdit edebilecek boyutlara ulaşabilmektedir. Dezenformasyon, algı yönetimi ve kutuplaşma sorunları, dijital çağın en ciddi demokratik tehditlerinden biridir. Dezenformasyon, yanlış veya yanıltıcı bilgilerin kasıtlı bir şekilde yayılarak kamuoyunun yanıltılmasıdır. Sosyal medya platformları, hızlı ve geniş bir kitleye ulaşabilme özellikleriyle dezenformasyonun en yaygın yayıldığı alanlardan biri haline gelmiştir. Bu durum, özellikle seçimler ve toplumsal olaylar sırasında ciddi etkiler yaratmaktadır. Algı yönetimi ise, belirli grupların toplumsal algıları şekillendirme amacıyla kullanılan stratejilerdir. Kitle iletişimi ve sosyal medya üzerinden uygulanan algı yönetimi, kamuoyunun yönlendirilmesine, yanlış bilgilerin yayılmasına ve toplumsal kutuplaşmanın derinleşmesine yol açabilir (Göksu, 2021). Kutuplaşma, dijital platformlar üzerinde kolayca tırmanan bir diğer sorundur; çünkü sosyal medya algoritmaları, kullanıcılara yalnızca kendi görüşlerine yakın içerikler sunar ve bu da bireyleri "öteki" gruplarla karşı karşıya getiren bir içe kapanma ortamı yaratır. Sonuç olarak, dijital çağda kamusal alan, hem fırsatlar hem de tehlikeler sunan bir mekan haline gelmiştir; ancak bu mekan, dezenformasyon ve algı yönetimi gibi olgularla şekillenen, kutuplaşmanın arttığı ve demokratik süreçlerin tehdit altında olduğu bir alan olarak da karşımıza çıkmaktadır.

6. GELECEĞİN DEMOKRASİSİ: YENİ BİR SİYASAL MODEL MÜMKÜN MÜ?

Geleceğin demokrasisi üzerine yapılan tartışmalar, hem günümüzün toplumsal sorunlarına hem de teknolojinin, küreselleşmenin ve değişen toplumsal yapının etkilerine yanıt arayan önemli bir alandır. Demokrasi, tarihsel olarak, bireylerin özgür iradeleriyle yönetime katılımını sağlayan bir yönetim biçimi olarak tanımlanmıştır. Ancak bu klasik anlayış, özellikle dijital çağda, toplumların karmaşıklaşması ve küresel düzeydeki etkileşimlerin artmasıyla birlikte ciddi bir dönüşüm sürecine girmektedir. Bu dönüşüm, yalnızca bireylerin yönetimle etkileşim biçimlerini değil, aynı zamanda demokratik süreçlerin işleyişini de yeniden tanımlamaktadır. Bu bağlamda, doğrudan demokrasi, dijital demokrasiler ve yurttaş meclisleri gibi alternatif siyasal modeller, demokratik katılımı artırmayı amaçlayan çözümler olarak öne çıkmaktadır. Ancak bu modellerin uygulanabilirliği, demokratik değerlerin nasıl korunacağı ve güçlendirileceği gibi sorunlarla da doğrudan ilişkilidir.

Doğrudan demokrasi, halkın karar alma süreçlerine doğrudan katılımını savunarak, temsilci demokrasinin aksine, bireylerin kendi seslerini doğrudan duyurabilmesini sağlar. Bu model, özellikle İsviçre gibi ülkelerde yerel düzeyde, referandumlar ve halk oylamaları yoluyla uygulanmaktadır. Doğrudan demokrasi anlayışı, halkın kendisinin karar vermesini esas alarak, karar alma süreçlerinde daha fazla şeffaflık ve katılımcılık sağlayabileceğini öne sürer. Ancak bu modelin ciddi eleştirileri de bulunmaktadır. Eleştirmenler, doğrudan demokrasinin geniş ve heterojen toplumlarda uygulanmasının pratikte çok zor olduğunu ve çoğunluğun azınlık haklarını ihlal etme potansiyelinin bulunduğunu ifade ederler. Ayrıca, halkın karar alma süreçlerine doğrudan katılımının, genellikle teknik ve karmaşık konulara dair yeterli bilgiye sahip olmadan kararlar

verilmesine yol açabileceği vurgulanmaktadır. Bu da, demokratik süreçlerin verimliliğini zedeleyebilir. Dijital demokrasiler ise bu sorunları aşmayı, daha geniş katılımı mümkün kılmayı ve halkın yönetimle daha doğrudan etkileşimde bulunabilmesini sağlamayı amaçlar. İnternetin ve dijital araçların sağladığı olanaklar, bireylerin hızlı bir şekilde bilgi edinmesini ve toplumsal meseleler hakkında fikirlerini paylaşmasını kolaylaştırır. Ancak dijital demokrasinin pratikteki karşılıkları, dezenformasyon, algı yönetimi ve güvenlik sorunları gibi ciddi tehditlerle karşı karşıya kalmaktadır. Dijital ortamda yayılan yanlış bilgiler, halkın doğru kararlar almasını engelleyebilir, ayrıca sosyal medya algoritmalarının kişiselleştirilmiş içerik sunma biçimi, toplumsal kutuplaşmayı derinleştirebilir. Bu tür mekanizmaların demokratik süreçlere zarar vermemesi için güçlü bir dijital okuryazarlık ve bilgi doğrulama sisteminin kurulması gereklidir (Uçak, 2021).

Yurttaş meclisleri, özellikle modern demokrasilerde halkın daha etkili bir şekilde karar alma süreçlerine dahil olmasını sağlayan bir diğer önemli model olarak öne çıkmaktadır. Bu model, toplumun farklı kesimlerinden bireylerin bir araya gelerek, toplumsal meseleler hakkında fikir alışverişinde bulunmalarını ve ortak kararlar almalarını sağlar. Yurttaş meclisleri, özellikle Fransa'daki Sarı Yelekliler hareketi gibi toplumsal tepkilerle birlikte daha fazla dikkat çekmiştir. Bu tür meclisler, halkın daha temsilci bir şekilde ve doğrudan karar almasına olanak tanıyan araçlar olarak, demokratik süreçleri derinleştirebilir (Gürer, 2015; Yetimova, 2019). Bununla birlikte, yurttaş meclislerinin de karşılaştığı zorluklar bulunmaktadır. Bu meclislerin ne kadar kapsayıcı ve temsili olacağı, toplumsal çeşitliliği ne kadar doğru yansıtabileceği gibi sorular, bu modelin başarılı olup olmayacağını belirleyecek faktörlerdir. Diğer yandan, bu tür meclislerin karar alma süreçlerine etkisi, onların nasıl organize edileceğine, hangi toplumsal kesimlerin temsil

edileceğine ve hangi kararların alınacağına dair daha derin düşünsel hazırlıkların yapılması gerektiğini gösterir. Post-demokrasi tartışmaları ise, modern demokrasilerin içsel krizlerini ve demokratik değerlerin zayıflamasını konu alır. Post-demokrasi terimi, özellikle ekonomi ve medya gibi alanlarda güçlü elitlerin politikayı etkileme gücünü kullanarak halkın iradesini göz ardı etmeleriyle ilişkilidir. Bu görüş, özellikle Chantal Mouffe'nin agonistik demokrasi modeli ile daha geniş bir teorik çerçeveye kavuşturulmuştur. Mouffe, demokratik sürecin yalnızca uzlaşma arayışıyla işlemesi gerektiğini değil, aksine, toplumsal grupların farklılıklarını ifade edebileceği ve bu farklılıkların kabul edileceği bir modelin gerekli olduğunu savunur. Agonistik demokrasi, toplumsal çatışmaların ve karşıtlıkların demokrasinin işleyişinin bir parçası olduğunu, ancak bu çatışmaların şiddet ve ötekileştirme ile değil, diyalog ve karşılıklı meşruiyetle çözülmesi gerektiğini belirtir. Bu model, toplumsal heterojenliği ve çeşitliliği kutlar, ancak bunun sağlanabilmesi için demokratik süreçlerin sürekli olarak yeniden şekillendirilmesi ve farklı grupların çıkarlarının denetlenmesi gerektiği anlamına gelir (Kanatlı, 2014). Mouffe'nin agonistik demokrasisi, toplumsal kutuplaşma ve ideolojik farklılıkların ortadan kaldırılması yerine, bu farklılıkların demokratik temellerde bir arada yaşamasını mümkün kılar. Ancak bu modelin de uygulamada zorlukları vardır, çünkü toplumsal kutuplaşma ve şiddet, bu tür bir sistemin işleyişini tehdit edebilir.

Geleceğin demokrasisi için sürdürülebilir, kapsayıcı ve dirençli bir yönetim biçimi oluşturulması gerektiği açıktır. Sürdürülebilir bir yönetim, toplumsal, ekonomik ve çevresel faktörlerin dengelenmesi ve bu unsurların uzun vadede toplumların refahını güvence altına alması anlamına gelir. Demokrasinin sadece halkın yönetimi değil, aynı zamanda doğal kaynakların korunması ve toplumsal eşitsizliğin önlenmesi için de işlevsel olması gerekir. Kapsayıcı yönetim anlayışı, özellikle

marjinalleşmiş grupların, azınlıkların ve diğer toplumsal kesimlerin de karar alma süreçlerine dahil olmasını sağlayacak mekanizmaların oluşturulmasını gerektirir. Demokrasi, yalnızca çoğunluğun iradesiyle değil, tüm toplumsal grupların eşit bir şekilde temsil edildiği ve haklarının korunduğu bir yapıya dönüştürülmelidir. Bu anlamda, dijital demokrasilerin ve yurttaş meclislerinin entegrasyonu, daha kapsayıcı bir yönetim biçiminin sağlanması için önemli bir araç olabilir. Dirençli yönetim, toplumların toplumsal, ekonomik ve çevresel krizlere karşı dayanıklı olmasını sağlamak için önemli bir unsurdur. Bu, yalnızca mevcut ekonomik ve siyasal sistemin iyileştirilmesi değil, aynı zamanda toplumların krizlere karşı daha esnek hale getirilmesi anlamına gelir. Geleceğin demokrasisi, bu üç bileşenin entegre bir şekilde çalışmasıyla ancak güçlendirilebilir. Bu, hem yerel hem de küresel düzeyde, demokrasinin derinleşmesi ve halkın katılımının artırılması adına kritik bir adımdır.

7. EGEMENLİK KAVRAMININ DÖNÜŞÜMÜ: HALK, DEVLET VE KÜRESEL YAPILAR

Egemenlik kavramı, siyasi düşünce tarihinin temel taşlarından biri olup, zaman içinde değişen toplumsal, ekonomik ve politik koşullar çerçevesinde yeniden şekillenmiştir. Klasik egemenlik teorileri, egemenliğin kaynağını halk, devlet ve monarşinin güç ilişkileri üzerinden tanımlar. Ancak günümüzün küreselleşen dünyasında, ulus-devletin geleneksel egemenlik anlayışı giderek sorgulanmakta ve yerini daha karmaşık bir egemenlik anlayışına bırakmaktadır. Bu değişim, toplumsal yapılar ve uluslararası ilişkilerin yeniden yapılandırılmasına yol açmakta ve egemenlik kavramının anlamını dönüştürmektedir. Egemenliğin halk, devlet ve küresel yapılar arasındaki etkileşimlerle şekillenen çok katmanlı bir olgu haline gelmesi,

hem ulusal hem de uluslararası düzeyde ciddi siyasi ve teorik tartışmalara yol açmaktadır.

Klasik egemenlik kuramlarının temelleri, özellikle Hobbes, Locke ve Rousseau gibi düşünürler tarafından atılmıştır. Thomas Hobbes, egemenliğin gücünün ve otoritesinin kaynağını, toplumsal sözleşme ve insanların doğal durumları arasındaki gerilimde arar. Hobbes'a göre, bireylerin doğal durumda birbirleriyle çatışma içinde olmamaları için güçlü bir egemenliğe ihtiyaçları vardır. Bu, egemenliğin tek bir otoriteden, yani devletin merkezileşmiş gücünden kaynaklanmasını savunur. John Locke ise, devletin meşruiyetinin halkın rızasına dayandığını savunarak, egemenliğin sınırlı ve halkın haklarını güvence altına alan bir yapıda olması gerektiğini öne sürer. Locke'a göre, egemenlik, insanların haklarını savunmak için kurulan bir toplumsal sözleşmeye dayanır ve bu sözleşme ihlal edilirse, halk egemenliğini geri alabilir. Rousseau ise, egemenliğin halkın iradesinden kaynaklandığını ve bu iradenin genel irade biçiminde ifade bulduğunu savunur. Rousseau'nun "toplumsal sözleşme" anlayışı, egemenliğin sadece tek bir otoriteye ait olamayacağını, aksine halkın kolektif iradesinin bir yansıması olduğunu vurgular. Bu klasik düşünürlerin hepsi, egemenliğin halkın, devletin ya da hükümetin çeşitli biçimlerde temsil edilen bir iradesi olduğunu kabul etmiştir. Ancak modern dünyada bu egemenlik anlayışları, ulus-devletin giderek zayıflaması ve küresel yapılar arasındaki ilişkilerin güçlenmesiyle sorgulanmaya başlanmıştır (Koç, 2019).

Ulus-devletin krizleri, özellikle küreselleşmenin etkisiyle giderek belirginleşmektedir. Küresel ticaretin, kültürel etkileşimin, teknolojinin ve uluslararası ilişkilerin güçlenmesi, ulus-devletin egemenlik anlayışını tehdit etmeye başlamıştır. Ulus-devletler, ekonomik ve politik egemenliklerini koruma adına daha fazla uluslararası işbirliği ve entegrasyon yapma gerekliliği ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu bağlamda, küresel yönetim kavramı, devletlerin ötesinde işleyen uluslararası

yapılar ve organizasyonlar aracılığıyla egemenliğin yeniden tanımlanmasına yol açmaktadır. Küresel yönetim, ulus-devletlerin egemenlik haklarını sınırlayarak, çok uluslu kurumlar ve organizasyonlar aracılığıyla karar alma süreçlerini paylaşımlarını gerektirir. Küresel yönetim, devletler arasındaki işbirliğini teşvik ederken, aynı zamanda devletin egemenliğini tehdit eden bir güç merkezi haline de gelebilir. Örneğin, Avrupa Birliği gibi uluslararası yapılar, üye devletlerin egemenliklerini bir arada tutmaya çalışırken, aynı zamanda ulusal egemenlik anlayışlarını da dönüştürmektedir. Bu tür yapılar, ortak ekonomik ve siyasi hedeflere ulaşmak için devletlerin egemenlik haklarını belirli ölçüde sınırlayabilir ve bu, egemenliğin kavramsal sınırlarını yeniden çizen bir gelişmedir. Aynı şekilde, Birleşmiş Milletler gibi küresel organizasyonlar, devletlerin egemenliklerini uluslararası hukukla uyumlu bir şekilde denetlemeye çalışırken, devletin egemenliğini uluslararası normlarla karşılaştıran bir yaklaşım geliştirmektedir (Sandıklı ve Kaya, 2013)

Bununla birlikte, bu küresel yapılar ve uluslararası organizasyonların demokratik meşruiyet sorunları, modern demokrasinin karşılaştığı temel tartışmalardan birini oluşturmaktadır. Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler gibi üstyapılar, egemenlik kavramını dönüştürerek uluslararası işbirliği ve düzen sağlama amacını güderken, demokratik meşruiyet açısından önemli sorunlarla karşılaşmaktadır. Avrupa Birliği, özellikle ulus-devletlerin egemenliklerini aşan kararlar alırken, demokratik bir denetim mekanizması oluşturmada zorluklar yaşamaktadır. AB'nin karar alma süreçleri, bürokratik yapıları ve üye devletlerin bireysel çıkarları arasında denge kurmaya çalışırken, halkın doğrudan katılımını sınırlayarak demokratik meşruiyet sorunu yaratmaktadır. Birleşmiş Milletler ise, global sorunlarla başa çıkma adına önemli bir platform sağlasa da, karar alma süreçlerindeki eşitsizlik ve büyük güçlerin

veto hakkı, BM'nin demokratik açıdan meşruiyetini sorgulamaktadır. Bu uluslararası yapılar, kararlarını çoğunlukla devletlerarası düzeyde alırken, bu süreçlerin halkın iradesiyle uyumsuz olabileceği, demokratik temsilin yetersiz kaldığı ve uluslararası normların devletlerin iç işlerine müdahale etme potansiyelinin olduğu eleştirilerine maruz kalmaktadır. Özetle, küresel egemenlik yapıları, demokratik süreçlerin uluslararası düzeyde nasıl işlemesi gerektiğine dair önemli sorular ortaya koymaktadır. Hem ulusal hem de küresel düzeyde, egemenliğin halkın rızasına dayalı olarak yeniden şekillendirilmesi gerektiği, modern demokrasinin hem yerel hem de küresel düzeyde daha kapsayıcı bir yönetim anlayışıyla güçlendirilmesi gerektiği açıktır.

8. LİBERAL DEMOKRASİ VE OTORİTER EĞİLİMLER: GERİLEME Mİ, DÖNÜŞÜM MÜ?

Liberal demokrasi, tarihsel olarak bireysel özgürlüklerin, eşitliğin ve hukukun üstünlüğünün teminat altına alındığı bir yönetim biçimi olarak gelişmiştir. Modern anlamda liberal demokrasi, 17. ve 18. yüzyıllarda, Aydınlanma düşüncesinin etkisiyle, feodal ve monarşik yapıların yerini alarak şekillenmeye başlamıştır. John Locke, Montesquieu ve Rousseau gibi düşünürlerin savunduğu halk egemenliği, yasaların üstünlüğü ve bireysel haklar gibi ilkeler, liberal demokrasinin temel taşlarını oluşturmuş, bu ilkeler zamanla demokratik rejimlerin dünya çapında yayılmasına yol açmıştır. 19. ve 20. yüzyılda ise, özellikle sanayi devrimi ve küreselleşmenin etkisiyle, liberal demokrasiler, seçme hakkı, çoğulculuk ve insan haklarının güvence altına alındığı sistemler olarak kurumsallaşmıştır. Ancak günümüzde, liberal demokrasinin, küresel ekonomik krizler, toplumsal eşitsizlikler ve politik kutuplaşmalar gibi faktörlerle

karşılaştığı zorluklar belirginleşmiştir. Özellikle 21. yüzyılda, küresel siyasi manzaranın değişmesiyle, liberal demokrasi, içsel krizler ve dışsal tehditlerle yüzleşmek zorunda kalmıştır. Popülist hareketlerin yükselişi ve küresel eşitsizliğin derinleşmesi, liberal demokrasinin gücünü ve sürdürülebilirliğini sorgulayan bir ortam yaratmıştır. Ayrıca, dijital çağda sosyal medyanın etkisiyle, halkın siyasi katılımı daha görünür hale gelirken, aynı zamanda dezenformasyon ve manipülasyonlar da demokratik süreçleri zayıflatmaktadır. Liberal demokrasinin karşı karşıya olduğu bu zorluklar, demokrasinin evrimi konusunda önemli tartışmalara yol açmaktadır. Liberal demokrasinin karşılaştığı bu zorlukların başında otoriter popülizm gelmektedir. Son yıllarda, özellikle bazı ülkelerde popülist liderlerin iktidara gelmesi, liberal demokrasilerin gücünü aşındırmaya başlamıştır. Otoriter popülizm, halkın iradesine dayanan yönetim anlayışını savunarak, çoğunluğun egemenliğini vurgular, ancak bu ideoloji, çoğu zaman demokratik kurumları zayıflatma ve çoğulculuğu yok sayma eğilimindedir (Ravitch, 1994). Bu bağlamda, Viktor Orbán (Macaristan), Jair Bolsonaro (Brezilya) ve Donald Trump (Amerika Birleşik Devletleri) gibi liderler, popülist otoriter eğilimlerin yükselişini simgeleyen örnekler olarak öne çıkmaktadır (Akgemci, 2022). Orbán, hükümetinin medya üzerindeki kontrolü artırması, yargı bağımsızlığını zayıflatması ve sivil toplum örgütlerine yönelik baskılarla tanınır. Erdoğan, Türkiye'deki anayasa değişiklikleri ve basın özgürlüğüne yönelik saldırılarıyla liberal demokrasinin kurumsal temellerini sarsmıştır (Tok,2018). Bolsonaro, Brezilya'da çevre, işçi hakları ve demokrasi karşıtı politikaları savunarak, otoriter bir rejim modelini benimsemiştir (Yıldırım, 2020). Trump ise, özellikle medya ile girdiği çatışmalar, seçim sonuçlarını reddetmesi ve otoriter eğilimleriyle dikkat çekmiştir. Bu liderler, halkın güvenini kazanırken, aynı zamanda demokratik normları tehdit eden bir yaklaşım sergileyerek, iktidarlarını pekiştirmeye çalışmışlardır. Otoriter popülizmin yükselişi, demokrasilerin en

temel unsurlarından biri olan çoğulculuk ve hukukun üstünlüğü ilkesine yönelik ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Popülist liderler, halkın iradesine dayanan yönetim anlayışını savunmakla birlikte, siyasi muhalefet ve demokratik denetimleri baskı altına alarak, kendi yönetimlerini meşrulaştırmaya çalışmışlardır.

Demokratik gerileme, otoriter eğilimlerin yükselişiyle paralel olarak, liberal demokrasilerde derinleşen bir sorundur. Bu gerileme, özellikle yasama, yargı ve medya üzerinde artan baskılarla kendini göstermektedir. Yasama, demokratik denetim mekanizmasının önemli bir parçasıdır ve otoriter eğilimler bu denetimi zayıflatma çabasında olurlar. Hükümetler, yasama organlarını kontrol altına alarak, karşıt görüşleri susturmayı ve daha fazla gücü tek elde toplamayı hedeflerler. Yargı bağımsızlığı, liberal demokrasilerin temel prensiplerinden biridir ve otoriter yönetimler, yargıyı kendi kontrolüne alarak, hukukun üstünlüğünü yok saymaya çalışabilirler. Macaristan'daki yargı reformları, bu tür baskıların örneklerini göstermektedir. Medya, halkın bilgi edinmesi ve hükümeti denetlemesi açısından kritik bir rol oynar, ancak otoriter eğilimler, medya üzerindeki kontrolü artırarak, muhalefetin sesini kısmayı ve kendi ideolojilerini dayatmayı amaçlarlar. Trump'ın medyaya yönelik saldırıları da bu tür baskıların örneklerindendir. Demokratik gerileme, genellikle toplumsal kutuplaşma ve siyasi istikrarsızlıkla birleşir ve bu durum, demokratik süreçlerin zayıflamasına, hükümetin meşruiyetinin sorgulanmasına yol açar. Bu gerileme, sadece hükümetler arası mücadeleyle ilgili değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel yapının da etkisiyle şekillenen bir süreçtir. Bu bağlamda, liberal demokrasinin geleceği, yalnızca politik yapılarla değil, aynı zamanda halkın bilinçli katılımı ve toplumsal normların yeniden inşa edilmesiyle de ilgilidir. Liberal demokrasinin karşı karşıya olduğu zorluklar, otoriter popülizmin yükselişi ve demokratik gerileme, küresel bir eğilim olarak belirginleşmektedir. Otoriter eğilimler, halkın iradesini

savunurken demokratik normları zayıflatmakta ve bu süreç, yasama, yargı ve medya üzerindeki baskılarla kendini göstermektedir. Bu bağlamda, liberal demokrasinin gerilemesi, sadece hükümetlerin politikalarını değil, aynı zamanda toplumsal yapıların ve kültürel normların da yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini göstermektedir. Otoriter popülizmle mücadele, yalnızca siyasi değil, aynı zamanda toplumsal bir dönüşüm gerektirir. Bu dönüşüm, demokratik değerlerin ve normların güçlendirilmesi, halkın katılımının artırılması ve medya özgürlüğünün korunması ile mümkün olacaktır (Nai vd., 2019; Elçi, 2014; Baro ve Todal Jenssen, 2025).

9. EŞİTSİZLİK VE DEMOKRASİ: SOSYOEKONOMİK FAKTÖRLERİN ROLÜ

Eşitsizlik, demokrasinin sağlıklı işleyişini doğrudan etkileyen bir faktör olarak her zaman önemli olmuştur. Modern demokrasiler, bireylerin eşit haklar ve fırsatlar çerçevesinde katılım göstermesini hedeflerken, bu ideali gerçekleştirmek için ekonomik eşitsizlikler gibi yapısal sorunlarla başa çıkmak zorundadır. Sosyoekonomik eşitsizliklerin demokratik süreçler üzerindeki etkisi, özellikle kapitalizmin toplumsal yapıları nasıl şekillendirdiği ve bu eşitsizliklerin demokratik katılımı nasıl engellediği açısından büyük önem taşır. Marx ve Gramsci gibi düşünürler, eşitsizliklerin sadece ekonomik değil, toplumsal ve ideolojik boyutlarını da ele alarak, bu eşitsizliklerin nasıl kalıcı hale geldiğini ve toplumsal düzeni nasıl dönüştürdüğünü analiz etmişlerdir. Marx, sınıfsal eşitsizliklerin kapitalist sistemin temel bir özelliği olduğunu savunur. Kapitalizm, zengin ile fakir arasındaki uçurumu derinleştirirken, aynı zamanda bu eşitsizliğin sürmesinin sağlanması için toplumsal yapıları ve ideolojileri de şekillendirir. Marx'a göre, işçi sınıfı sürekli olarak sömürülür ve bu durum demokratik haklar üzerinden de etkisini gösterir.

Gramsci ise bu durumu daha da genişleterek, egemen sınıfın sadece ekonomik anlamda değil, aynı zamanda kültürel ve ideolojik anlamda da hegemonyasını kurduğunu belirtir. Egemen sınıf, toplumun geniş kesimlerini eşitsizliğe razı etmek için ideolojik araçlar kullanarak demokratik süreçleri manipüle edebilir ve toplumsal eşitsizliğin sürmesini sağlayabilir. Gramsci'nin hegemonya anlayışı, sadece ekonomik eşitsizliklerin değil, aynı zamanda kültürel ve ideolojik yapılar aracılığıyla eşitsizliklerin pekiştirildiğini vurgular. Bu yaklaşım, demokratik eşitsizliğin yalnızca ekonomik alanla sınırlı kalmadığını, kültürel ve politik alanda da derinleşebileceğini gösterir (Berberoglu, 2024).

Piketty ve Stiglitz'in kapitalizme yönelik eleştirileri, modern ekonomilerdeki eşitsizliklerin, demokratik sistemleri tehdit eden önemli bir problem olduğunu daha da netleştirir. Piketty, "Capital in the Twenty-First Century" adlı eserinde, kapitalizmin dinamiklerinin, özellikle servet birikiminin emek gücüne kıyasla çok daha hızlı bir şekilde büyüdüğünü vurgular. Bu durum, zenginlerin daha da zenginleşmesine ve yoksulların daha da fakirleşmesine yol açar. Piketty'nin savunduğu fikir, kapitalist sistemin eşitsizlik yaratma eğiliminin yapısal bir özellik taşıdığı ve bu eşitsizliğin demokratik süreçler üzerinde uzun vadede olumsuz etkiler yaratacağı yönündedir. Piketty'ye göre, zenginlik arttıkça, bu zenginlik üzerindeki kontrol de daha fazla elit grubun elinde toplanır ve bu durum, halkın siyasi katılımını kısıtlar. Stiglitz ise, kapitalizmin sadece ekonomik eşitsizliklere yol açmakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal ve politik istikrarsızlıkları da körüklediğini belirtir. Kapitalist sistemin yarattığı eşitsizlikler, sadece gelir uçurumunu artırmakla kalmaz, aynı zamanda bu eşitsizliklerin siyasal sonuçları da demokrasiye zarar verir. Demokrasi, halkın eşit bir şekilde katılımını gerektirirken, bu katılımın önündeki engeller, toplumsal kutuplaşmaya ve demokratik gerilemeyi hızlandıran bir yapıya

dönüşebilir. Piketty ve Stiglitz'in eleştirileri, eşitsizliğin sadece ekonomik değil, demokratik istikrar üzerinde de doğrudan etkiler yaratan bir güç olduğunu ortaya koyar (Somers, 2025; Parramore, 2015).

Gelir adaletsizliği, demokrasilerin işleyişinde önemli bir engel teşkil eder. Gelir eşitsizliği, yalnızca ekonomi üzerindeki etkileriyle değil, aynı zamanda halkın siyasi katılımını zayıflatma yoluyla da demokrasiyi tehdit eder. Gelir adaletsizliğinin arttığı toplumlarda, zengin kesimler daha fazla siyasi etki ve karar alma gücüne sahip olurken, düşük gelirli gruplar bu süreçlere dahil olma konusunda ciddi engellerle karşılaşır. Bu durum, toplumsal katılımın dengesizleşmesine ve siyasi elitlerin daha fazla güç kazanmasına yol açar. Düşük gelirli gruplar, ekonomik güvencesizlik, eğitim eksiklikleri ve siyasi süreçlere olan güvensizlik nedeniyle, seçimlere katılma oranlarını düşürür. Bu da, demokratik temsili zayıflatır ve siyasi elitlerin kendi çıkarlarına uygun politikalar üretmesine neden olur. Gelir eşitsizliğinin etkileri, sadece ekonomik eşitsizlikle sınırlı kalmaz; aynı zamanda toplumsal kutuplaşma ve siyasi istikrarsızlık yaratır. Yüksek gelirli sınıflar, genellikle kendi çıkarlarını savunacak politikaları desteklerken, düşük gelirli sınıflar, siyasi süreçlerden dışlanmış hisseder ve bu da demokratik istikrarı zayıflatır. Bu bağlamda, gelir adaletsizliğinin demokrasinin sağlıklı işleyişini engelleyen bir faktör olduğu görülmektedir. Demokrasi, ancak eşitlikçi bir gelir dağılımı sağlandığında daha etkili çalışabilir; bu da hem bireysel hakların güvence altına alınmasını hem de toplumsal katılımın sağlanmasını mümkün kılar. Eşitsizlik ve demokrasi arasındaki ilişki, özellikle sosyoekonomik faktörlerin demokratik işleyiş üzerindeki etkisi açısından büyük önem taşır. Marx ve Gramsci'nin eşitsizliklere dair perspektifleri, kapitalizmin sadece ekonomik değil, toplumsal yapıları da nasıl dönüştürdüğünü ve demokratik süreci nasıl etkilediğini anlamada temel bir rol oynamaktadır. Piketty ve

Stiglitz'in kapitalizm eleştirileri ise, günümüz ekonomik düzeninin yarattığı eşitsizliklerin, demokratik istikrarı nasıl tehdit ettiğini ortaya koyar. Gelir adaletsizliği, demokratik katılımı engelleyen bir faktör olarak, halkın eşit bir şekilde siyasal süreçlere katılmasını engeller ve bu da toplumsal huzuru zayıflatır. Demokrasi, ancak daha eşitlikçi bir sosyal ve ekonomik yapı içerisinde sağlıklı bir şekilde işleyebilir. Bu, toplumsal adaletin ve sürdürülebilir demokratik süreçlerin temeli olarak kabul edilmelidir (Savage ve Hills, 2015).

10. YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER VE DİRENİŞ BİÇİMLERİ

Yeni toplumsal hareketler, özellikle 20. yüzyılın sonlarından itibaren küresel çapta geniş bir etki alanı yaratmış ve geleneksel siyasal hareketlerin sınırlarını aşan yeni direniş biçimlerini ortaya koymuştur. Bu hareketler, yalnızca bireysel hak ve özgürlükleri savunmakla kalmamış, aynı zamanda toplumun tüm kesimlerinin daha eşitlikçi bir biçimde haklarını talep ettiği, çoğunlukla yerel düzeyde başlayan fakat küresel etkiler yaratan mücadeleler olmuştur. Feminist, çevreci ve hak temelli hareketler, demokrasinin varlığını, sadece bireylerin oy verme hakkı ile değil, aynı zamanda toplumsal eşitlik ve adaletin sağlanmasıyla ölçer. Bu hareketlerin demokrasi ile olan ilişkisi, demokratik değerlerin sadece siyasi temsille sınırlı olmadığını, sosyal, ekonomik ve kültürel eşitsizliklerin giderilmesiyle güçlendirilebileceğini savunur. Feminist hareket, tarihsel olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine karşı mücadele ederken, çevreci hareket doğanın ve çevrenin korunmasını savunarak toplumsal sorumluluğun önemini vurgulamaktadır. Hak temelli hareketler ise, insanların temel haklarının ihlal edilmesine karşı, sosyal adaletin sağlanmasını hedefler. Bu hareketlerin temel amacı, demokrasinin, yalnızca siyasi katılım değil, aynı zamanda

tüm insanların eşit haklara sahip olduğu bir toplumda uygulanması gerektiğini savunmaktır. Yeni toplumsal hareketlerin küresel bağlamda önemli bir yere sahip olmasının en büyük sebeplerinden biri, yerel mücadelelerin küresel dayanışma ağları ile birleşmesidir.

Yerel mücadeleler, belirli bir coğrafyada ya da toplumda doğrudan yaşanan sorunlara karşı gösterilen direniş biçimlerini içerirken, bu mücadeleler artık yalnızca yerel düzeyde değil, küresel düzeyde de ses bulmaktadır. Örneğin, çevre hareketleri, küresel ısınma ve çevre kirliliği gibi dünya çapında sorunlara karşı yerel ölçekte başlattıkları protestoları, küresel dayanışma ağları sayesinde geniş bir etkileyici güce dönüştürebilmektedir. Aynı şekilde, feminist hareket de dünya çapında kadın haklarının savunulması ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğine karşı küresel bir bilinç yaratmak için farklı yerel ve uluslararası platformlarda bir araya gelmiştir. Bu tür küresel dayanışmalar, yerel hareketlerin, dünya çapında toplumsal değişim yaratabilecek potansiyele sahip olduğunun bir göstergesidir. Küresel ağlar, farklı coğrafyalarda benzer sorunlara karşı mücadele eden bireylerin ve grupların dayanışmasını pekiştirerek, yerel direnişlerin etkisini artırmakta ve dünya çapında daha geniş bir demokrasi anlayışını teşvik etmektedir.

Protesto, sivil itaatsizlik ve sosyal medyanın aktivizmdeki rolü, yeni toplumsal hareketlerin güç kazandığı önemli direniş biçimleridir. Protestolar, toplumsal değişim taleplerinin en açık şekilde ifade bulduğu araçlardan biridir. İnsanlar, çeşitli sosyal, ekonomik ya da çevresel sorunlara karşı seslerini duyurmak için sokaklara dökülür ve bu tür kitlesel gösteriler, toplumsal eşitsizliklere karşı büyük bir güç yaratabilir. Sivil itaatsizlik ise, özellikle demokrasinin daha geniş anlamda işleyebilmesi için yasaların ve otoritelerin, halkın hakları ve adalet talepleri karşısında esnetilmesi gerektiğini savunur. Mahatma Gandhi'nin ve Martin Luther King Jr.'ın sivil itaatsizlik anlayışı, yalnızca

belirli yasaların ya da hükümet politikalarının reddedilmesi değil, aynı zamanda bu tür eylemlerle adaletin ve eşitliğin sağlanmasına yönelik derin bir ahlaki çağrıdır (Miller, 1984). Bugün, sosyal medya, bu hareketlerin hızla yayılmasını ve küresel bir etki yaratmasını sağlayan en güçlü araçlardan biridir. Sosyal medya platformları, bireylerin sesini duyurmasını, toplumsal sorunları gündeme getirmesini ve küresel dayanışmayı pekiştirmesini sağlayarak, aktivizmi daha görünür ve etkili hale getirmektedir.

Ayrıca, sosyal medya üzerinden yapılan çevrimiçi kampanyalar, gerçek zamanlı etkileşimlerle insanların bilinçlenmesini ve katılımcı bir toplumsal değişimin hızla yayılmasını mümkün kılmaktadır. Bu durum, demokratik sürecin daha dinamik bir biçimde işlemesine olanak tanırken, aynı zamanda geleneksel medya ve otoriteler karşısında alternatif bir bilgi akışı oluşturur. Protestolar, sivil itaatsizlik ve sosyal medyanın birleşimi, yeni toplumsal hareketlerin sadece sokaklarda değil, dijital ortamda da etkili bir şekilde seslerini duyurmasına olanak tanır (Yanık ve Batu, 2019).

11. YAPAY ZEKÂ, BÜYÜK VERİ VE GELECEĞİN SİYASETİ

Yapay zekâ, büyük veri ve dijital teknolojiler, günümüzün siyasal yapısını önemli ölçüde dönüştürme potansiyeline sahip araçlar olarak ön plana çıkmaktadır. Bu araçlar, devletler, şirketler ve bireyler arasındaki güç dinamiklerini yeniden şekillendirirken, demokrasi, özgürlükler ve toplumsal denetim gibi temel kavramları sorgulamaya açmaktadır. Dijital otoriterlik ve gözetim kapitalizmi, bu teknolojilerin yanlış kullanımı sonucu ortaya çıkan, demokrasiyi tehdit eden iki ana sorundur. Dijital otoriterlik, özellikle devletlerin, halkın kişisel verilerini toplaması, izlemeleri ve bunları siyasi kontrol ve baskı aracı olarak kullanmaları anlamına gelir. Çin’de uygulanan “sosyal

kredi” sistemi buna iyi bir örnektir. Çin hükümeti, vatandaşlarının finansal geçmişi, davranışları ve toplum içindeki ilişkileri gibi verileri toplayarak, bu verileri halkın davranışlarını kontrol etmek için kullanmaktadır (Topcu, 2020). Aynı şekilde, büyük teknoloji şirketleri, kişisel verileri toplayarak, bu veriler üzerinden reklam ve tüketim alışkanlıklarını belirleyerek, ekonomik kazanç sağlamaktadır. Bu durum, bireylerin mahremiyetini ihlal ederken, aynı zamanda toplumsal kontrolü artıran bir yapı oluşturur. Gözetim kapitalizmi ise, bu verilerin ekonomik çıkar sağlama amacıyla kullanılmasını ifade eder. Bu durumda, dijital platformlar, kullanıcılarının davranışlarını izleyerek, onları belirli ürünler veya hizmetler hakkında yönlendirebilir, manipüle edebilirler. Örneğin, Facebook ve Google gibi dev şirketler, kullanıcılarının arama geçmişlerini, beğenilerini ve sosyal medya etkileşimlerini analiz ederek, kişiselleştirilmiş reklamlar sunmakta ve bu yolla büyük gelirler elde etmektedir. Bu tür gözetim, insanların bireysel özgürlüklerini tehdit ederken, demokrasiye de zarar vermektedir.

Algoritmaların siyasal karar alma süreçlerindeki etkisi, dijitalleşen dünyada giderek daha belirgin hale gelmektedir. Yapay zekâ ve algoritmalar, büyük veri analitiği kullanarak siyasi kararları etkileyebilir ve toplumların davranışlarını şekillendirebilir. Seçim kampanyaları bunun tipik bir örneğidir. Brexit referandumunda, Cambridge Analytica adlı veri analiz firması, bireylerin sosyal medya davranışlarını ve kişisel bilgilerini kullanarak, hedefli reklamlar ve içerikler oluşturarak, halkı etkilemeyi başarmıştır (Acar ve Gürpınar, 2022). Aynı şekilde, 2016 ABD başkanlık seçimlerinde Donald Trump’ın kampanya ekibi, sosyal medya üzerinden kişisel verilerle şekillendirilmiş reklamlar yayımlayarak, belirli seçmen gruplarına özel mesajlar ile onların oylarını etkilemeyi amaçlamıştır (Kalçık, 2017). Bu tür algoritmaların siyasal süreçlerdeki etkisi, demokratik seçimlerin güvenliği ve şeffaflığı konusunda ciddi

endişelere yol açmaktadır. Algoritmaların bu şekilde kullanılması, halkın karar alma sürecinde daha az kontrol sahibi olmasına ve siyasetin daha çok teknik bir meseleye dönüşmesine yol açar. İnsanlar, kendilerine ait olmayan bir süreçle, bilgisizce yönlendirilmiş olabilirler. Ayrıca, bu tür algoritmalar, toplumsal kutuplaşmayı derinleştirebilir. Örneğin, sosyal medya platformlarında kullanılan algoritmalar, kullanıcılara yalnızca kendi görüşlerine benzer içerikler gösterir ve böylece farklı görüşlere karşı kapalı bir bilgi balonunun oluşmasına neden olabilir. Bu durum, demokrasiye zarar vererek, toplumsal uzlaşmayı zorlaştırır ve bireyleri daha fazla kutuplaştırır.

Blokzincir teknolojisi, doğrudan demokrasi ve teknoloji destekli yönetim modellerinin potansiyelini ortaya koyan yenilikçi bir araçtır. Blokzincir, merkeziyetsiz bir yapıya sahip olup, verilerin güvenli bir şekilde saklanmasını ve paylaşılmasını sağlar. Bu teknoloji, özellikle seçimlerde güvenliği sağlamak ve şeffaflık yaratmak için kullanılabilecek bir araçtır. Örneğin, Estonya, blokzincir teknolojisini e-seçim sistemi için kullanarak, seçmenlerin oylarını güvenli ve şeffaf bir şekilde kaydetmelerine olanak tanımaktadır. Bu tür sistemler, seçim sonuçlarının manipülasyonunu engelleyebilir ve halkın seçim sürecine olan güvenini artırabilir. Ayrıca, blokzincir, doğrudan demokrasiyi teşvik eden bir araç olarak da kullanılabilir. Örneğin, halkın bireysel olarak belirli politika kararları hakkında dijital ortamda oy kullanabileceği bir platform oluşturulabilir. Bu sistem, halkın karar alma süreçlerine daha aktif bir şekilde katılmasını sağlayarak, temsilci demokrasiden doğrudan demokrasiye geçişi kolaylaştırabilir. Ancak, blokzincir teknolojisinin uygulamaya konulabilmesi için güçlü bir dijital altyapı ve güvenlik önlemleri gerekmektedir. Ayrıca, bu teknolojilerin uygulanmasında toplumsal eşitsizliklerin de göz önünde bulundurulması gerekir; zira düşük dijital okuryazarlık ve internet erişimindeki eşitsizlikler, bazı grupların bu tür sistemlere

katılımını engelleyebilir (Durğay ve Karaarslan, 2018; Racsko, 2019).

Yapay zekâ, büyük veri ve dijital teknolojiler, siyasal süreçleri köklü bir şekilde dönüştürebilir. Dijital otoriterlik ve gözetim kapitalizmi, bireysel özgürlükleri tehdit ederken, aynı zamanda demokrasiyi de sarsmaktadır. Algoritmaların siyasal karar alma süreçlerindeki etkisi, demokratik süreçlerin şeffaflık ve güvenliğini tehdit edebilirken, blokzincir gibi teknolojiler, daha şeffaf ve katılımcı bir yönetim anlayışını mümkün kılabilir. Ancak bu teknolojilerin uygulanmasında dikkat edilmesi gereken en önemli faktör, demokrasi ve özgürlüklerin korunmasıdır. Dijitalleşen dünyada, demokrasinin güçlendirilmesi için bu teknolojilerin doğru ve etik bir şekilde kullanılması, toplumsal eşitsizlikleri ve manipülasyonları engellemek için büyük bir öneme sahiptir (Dragu ve Lupu, 2021).

12. SONUÇ

Demokrasi, teknokrasi ve özgürlük arasındaki gerilim, modern toplumların yönetim biçimlerini şekillendiren temel dinamiklerden birini oluşturur. Demokrasi, halk egemenliği ve katılımcı temsiliyet anlayışına dayanırken, bu temel prensiplerin zayıflaması, özellikle popülizm ve elit yönetim modelleriyle çatışma içerisindedir. Halkın sesi olma iddiasındaki popülizm, demokrasiyi zedeleyebilir, çünkü çoğu zaman demokratik kurumlarla uyumsuz şekilde, toplumsal çeşitliliği yok sayan bir yaklaşımı benimsediği için demokrasinin zenginliğine zarar verebilir. Bunun yanında, teknokrasi ve bürokratik yönetim modelleri, uzmanlık ve verimlilik vurgusu yapsa da, halkın iradesinin dışlanması veya zayıflaması riski taşır. Özellikle günümüzün neoliberal politikaları ve piyasa odaklı yönetim anlayışları, özgürlüklerin sınırlandırılmasına ve eşitsizliklerin derinleşmesine yol açabilir. Dijital çağda, sosyal medya ve dijital

platformların rolü, toplumsal katılımı ve halkın karar alma süreçlerindeki etkinliğini yeniden şekillendiriyor. Bu durum, hem fırsatlar hem de tehlikeler barındıran bir ortam yaratırken, toplumsal kutuplaşma ve dezenformasyon gibi sorunların hızla büyümesine neden olmaktadır. Başka bir deyişle, geleceğin demokrasisi, teknolojiyi demokratik değerlerle uyumlu bir biçimde entegre ederek, özgürlükleri ve eşitliği gözetten bir model geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu model, halkın etkin katılımını sağlarken, aynı zamanda demokratik kurumları güçlendirerek, daha dirençli ve kapsayıcı bir toplum inşa edilmesine olanak tanıyacaktır.

Günümüz dünyasında teknolojinin hızla gelişmesiyle birlikte, siyasi ve toplumsal yapılar da büyük bir dönüşüm geçirmektedir. Yapay zekâ, büyük veri, dijital medya ve blokzincir gibi teknolojilerin etkisi, toplumsal hareketlerden devlet yönetimine kadar her alanda hissedilmektedir. Bu teknolojilerin, demokratik süreçleri dönüştürme potansiyeli oldukça büyük olmakla birlikte, beraberinde birçok risk ve belirsizlik de taşımaktadır. Dijital otoriterlik, gözetim kapitalizmi, algoritmaların siyasi karar alma süreçlerindeki etkisi, blokzincir teknolojisi gibi konular, sadece teknoloji dünyasında değil, aynı zamanda siyaset ve toplumsal yapılar açısından da önemli tartışmalara yol açmaktadır. Bu bağlamda, demokratik değerlerin korunması, insan haklarının güvence altına alınması ve toplumsal eşitliğin sağlanması, gelecekteki teknoloji destekli yönetim sistemlerinin tasarımında kritik bir öneme sahiptir.

Dijital otoriterlik, günümüzün en ciddi tehditlerinden biridir. Devletlerin, büyük şirketlerin ve diğer güç odaklarının dijital verileri kontrol etmesi ve bu verileri halk üzerinde manipülasyon yapma amacıyla kullanması, demokrasiyi tehdit eden bir duruma yol açmaktadır. Çin'in sosyal kredi sistemi, Rusya'daki siyasi baskılar ve diğer ülkelerdeki benzer

uygulamalar, bu dijital denetim modelinin nasıl bir araç haline geldiğini göstermektedir. Bu tür sistemler, bireylerin mahremiyetini ihlal ederken, aynı zamanda toplumların özgürlüklerini de kısıtlamaktadır. Dijital otoriterlik, devletlerin sadece siyasi muhalefeti değil, tüm toplumu izleyebilme ve kontrol edebilme gücünü elde etmeleri anlamına gelir. Bu durum, demokratik kurumları ve çoğulculuğu tehdit eder. Dijital ortamda gerçekleşen bu denetim, toplumsal eşitsizlikleri artırabilir ve demokrasiye olan güveni zedeleyebilir. Bu bağlamda, demokrasilerin dijital ortamlarda da korunabilmesi için güçlü yasal düzenlemeler ve denetim mekanizmaları gerekmektedir. Teknolojinin sağladığı kolaylıklar, kontrol mekanizmalarıyla birlikte gelmemeli, halkın dijital hakları da güvence altına alınmalıdır.

Öte yandan, gözetim kapitalizmi, dijital dünyada verilerin ekonomik bir malzeme haline gelmesiyle ilişkilidir. Şirketler, insanların kişisel bilgilerini toplayarak bunları reklam, pazar araştırması ve siyasi manipölasyon gibi alanlarda kullanmaktadır. Bu süreç, özellikle sosyal medya platformlarında sıkça görülmektedir. Facebook, Google, Amazon gibi dev şirketler, kullanıcılarının kişisel verilerini toplayarak, onlara yönelik kişiselleştirilmiş içerikler sunar ve bu içerikler üzerinden ekonomik kazanç sağlarlar. Bununla birlikte, bu tür verilerin toplanması, insanların mahremiyetini ihlal eder ve onların davranışlarını manipüle edebilir. Gözetim kapitalizmi, aynı zamanda demokratik değerlerin erozyona uğramasına da yol açabilir. Çünkü bu sistem, bireylerin özgür iradelerini etkilemek ve onları birer tüketiciye dönüştürmek için tasarlanmıştır. Bu tür bir yapı, toplumsal eşitsizliği artırabilir ve yalnızca belirli güç odaklarının çıkarlarını koruyan bir sisteme yol açabilir. Gözetim kapitalizminin tehlikeleri, dijital dünyada daha eşit ve adil bir toplum yaratılmasını engelleyebilir. Bu nedenle, dijital platformların verileri nasıl topladığı, işlediği ve kullandığına dair

daha şeffaf bir politika geliştirilmesi gereklidir. Aynı zamanda, dijital eşitlik ve mahremiyetin korunması, demokrasinin sağlıklı bir şekilde işlemesi için kritik bir öneme sahiptir.

Algoritmalar, siyasal karar alma süreçlerinde de giderek daha etkili bir hale gelmektedir. Yapay zekâ ve büyük veri analitiği, seçim kampanyalarından kamu politikalarına kadar geniş bir yelpazede kullanılmaktadır. Bu algoritmalar, insanların davranışlarını izleyerek, kişisel verileri analiz eder ve bu veriler üzerinden hedefli içerikler üretir. Brexit referandumunda ve 2016 ABD başkanlık seçimlerinde, sosyal medya algoritmalarının kişisel verilerle şekillendirilmiş reklamlar yayınlayarak, seçmenlerin kararlarını etkileme amacı taşıdığı görülmüştür (Howard vd., 2018). Algoritmalar, bu şekilde, demokratik süreçlerin manipüle edilmesine yol açabilir ve halkın karar alma sürecinde daha az kontrol sahibi olmasına neden olabilir. Ayrıca, algoritmaların şeffaf olmaması, bu süreçlerin adaletsiz bir şekilde yönetilmesine yol açabilir. Toplumlar, algoritmaların kararlarını anlamadıkları sürece, bu tür sistemlere güvenmemeleri gerekir. Bu durum, demokrasi açısından büyük bir tehdit oluşturur çünkü halkın demokratik süreçlere katılımı azalır ve siyasi manipülasyonlar artar. Algoritmaların siyasetteki etkisi, sadece teknik bir mesele değil, aynı zamanda etik, şeffaflık ve adalet sorunlarını da gündeme getiren önemli bir konudur.

Blokzincir teknolojisi, doğrudan demokrasi ve teknoloji destekli yönetim modellerinin geleceği açısından umut verici bir alan olarak dikkat çekmektedir. Blokzincir, verilerin şeffaf ve güvenli bir şekilde saklanmasını sağlayarak, demokrasinin temel ilkelerinin korunmasına olanak tanır. Bu teknoloji, özellikle seçimlerde güvenliği sağlamak ve seçim sonuçlarının manipülasyonunu engellemek için kullanılabilecek bir araçtır. Estonya'nın blokzincir tabanlı e-seçim sistemi, bu tür bir teknolojinin demokratik süreçlerde nasıl kullanılabileceğine dair iyi bir örnek sunmaktadır (Trechsel ve Breuer, 2006). Blokzincir,

yalnızca seçim güvenliği sağlamakla kalmaz, aynı zamanda halkın daha doğrudan kararlar almasını mümkün kılacak sistemler yaratabilir. Örneğin, vatandaşlar dijital platformlar üzerinden doğrudan kamu politikaları hakkında oy kullanabilir ve karar alma süreçlerine daha aktif katılabilirler. Bu, geleneksel temsilci demokrasisinden doğrudan demokrasiye geçişi teşvik edebilir. Ancak, bu tür sistemlerin uygulanabilmesi için dijital altyapının güçlendirilmesi ve güvenlik önlemlerinin titizlikle alınması gerekmektedir. Ayrıca, dijital okuryazarlık seviyesinin artırılması ve teknolojiye dayalı bu sistemlerin adaletli bir şekilde uygulanması önemlidir. Blokzincir ve diğer dijital teknolojiler, merkeziyetsiz yönetim anlayışını teşvik ederken, toplumsal eşitsizlikleri daha da derinleştirmemek için dikkatli bir şekilde yönetilmelidir.

Neticede, yapay zekâ, büyük veri ve dijital teknolojiler, siyasal yapıları ve toplumsal ilişkileri dönüştüren güçlü araçlar haline gelmiştir. Dijital otoriterlik ve gözetim kapitalizmi, demokrasiyi tehdit eden önemli unsurlar olup, bu teknolojilerin kötüye kullanımı toplumsal eşitsizliği derinleştirebilir ve bireylerin özgürlüklerini kısıtlayabilir. Algoritmaların siyasal karar alma süreçlerindeki etkisi, şeffaflık ve adalet gibi sorunlara yol açarken, blokzincir gibi teknolojiler, daha şeffaf ve katılımcı bir yönetim anlayışını mümkün kılabilir. Ancak, bu teknolojilerin etkili bir şekilde kullanılabilmesi için, dijital hakların korunması, güvenlik önlemleri ve şeffaflık gibi unsurların göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Teknolojinin sağladığı fırsatlar, doğru politikalarla ve etik değerlerle dengelenmeli, halkın demokratik süreçlerdeki katılımı ve özgürlükleri korunmalıdır. Gelecekte, teknoloji destekli yönetim modelleri, adaletin ve eşitliğin sağlandığı, daha demokratik bir toplum inşa etmek için kullanılabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, F., & Gürpınar, B. (2022). Dönüşen bir hegemonya biçimi—“Dijital hegemonya”: Cambridge Analytica olayı. *Işık Üniversitesi Yayınları*.
- Akgemci, E. (2022). Authoritarian populism as a response to crisis: The case of Brazil. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 19(74), 37-51.
- Arslan, M. (2017). Düzenleyici ve denetleyici kurum personelinin teknokrat nitelikleri üzerine bir inceleme. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 1-19.
- Ataay, C. K. F. (2015). Rousseau ve çoğunlukçu demokrasi anlayışı. *Alternatif Politika*, 7, 1-16.
- Baro, E., & Todal Jenssen, A. (2025). Beyond the cultural backlash: Exploring diverse pathways to authoritarian populism in Europe. *Democratization*, 32(2), 350-372.
- Berberoglu, B. (2024). Introduction: Class and inequality in the United States. In *Class and inequality in the United States* (pp. 1-12). Emerald Publishing Limited.
- Cengiz, G., Ayaz, Y., & Bediroğlu, A. (2021). Stuart Hall perspektifinden temsil ve öteki kavramı: “My Name is Khan” ve “Crash” filmleri bağlamında değerlendirme. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 38, 428-457.
- Dragu, T., & Lupu, Y. (2021). Digital authoritarianism and the future of human rights. *International Organization*, 75(4), 991-1017.
- Durğay, Z., & Karaarslan, E. (2018). Blokzinciri teknolojisinin e-devlet uygulamalarında kullanımı: Ön inceleme. *Bilişim Dergisi*, 5(1), 45-60.

- Elçi, E. (2024). Authoritarian populism. In *Research handbook on authoritarianism* (pp. 42-58). Edward Elgar Publishing.
- Erdoğan, E., & Erçetin, T. (2019). Popülist liderlerinin başarısına medya sistemleri perspektifinden bir bakış: Birleşik Krallık, Hollanda ve Türkiye karşılaştırması. *Moment Dergi*, 6(1), 38-74.
- Ertan, S., & Aykaç, H. R. (2019). Elit teori çerçevesinde Türkiye’de kadın milletvekilleri üzerine bir inceleme. *Memleket Siyaset Yönetim*, 32, 75-102.
- Göksu, O. (2021). *Algı yönetimi: Siyasal ve dijital iletişim, sosyal medya ve kitle iletişimi*. Siyasal Kitabevi.
- Gürer, Ç. (2015). Demokratik özerklik: İhtimalden olanağa Kürt sorunun çözümü. *Dipnot Dergisi*, 19(20), 35-50.
- Hollerich, M. (2019). Carl Schmitt. In *The Wiley Blackwell companion to political theology* (pp. 111-124). Wiley Blackwell.
- Howard, P. N., Woolley, S., & Calo, R. (2018). Algorithms, bots, and political communication in the US 2016 election: The challenge of automated political communication for election law and administration. *Journal of Information Technology & Politics*, 15(2), 81-93.
- Kalçık, T. (2017). Seçim vaatlerinin oy verme davranışına etkisi: 2016 ABD başkanlık seçimlerinde Donald Trump’ın vaatleri üzerine bir analiz. *Turan-Sam*, 9(35), 244-251.
- Kanatlı, M. (2014). Chantal Mouffe’un radikal demokrasi projesi üzerine bir değerlendirme. *Tesam Akademi Dergisi*, 1(2), 115-136.
- Karaaslan, E. (2018). Schmitt’in hayaleti ve parlamentarizmin krizi. *Liberal Düşünce Dergisi*, 23(91-92), 179-200.

- Koç, Y. (2019). Yeniçağda kavram olarak egemenliğin analizi: Jean Bodin, Thomas Hobbes, John Locke ve Jean-Jacques Rousseau üzerine. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(12), 333-350.
- Mansueto, A. (1988). Religion, solidarity and class struggle: Marx, Durkheim and Gramsci on the religion question. *Social Compass*, 35(2-3), 261-277.
- Mehring, R. (2009). *Carl Schmitt*. C. H. Beck.
- Miller, K. D. (1984). *The influence of a liberal homiletic tradition on "Strength to Love" by Martin Luther King, Jr.* (Doctoral dissertation, Texas Christian University).
- Mouffe, C. (2013). *Agonistics: Thinking the world politically*. Verso Books.
- Myradov, D. (2021). Çin'in kalkınma yaklaşımının evrimini anlamak: Hibrit bir kalkınma model inşası. *Diplomasi ve Strateji Dergisi*, 1, 53-78.
- Nai, A., Martínez i Coma, F., & Maier, J. (2019). Donald Trump, populism, and the age of extremes: Comparing the personality traits and campaigning styles of Trump and other leaders worldwide. *Presidential Studies Quarterly*, 49(3), 609-643.
- Olgun, H. B. (2017). Jürgen Habermas, Hannah Arendt ve Richard Sennett'in kamusal alan yaklaşımları. *Sosyolojik Düşün*, 2(1), 45-54.
- Parramore, L. S. (2015). *Joseph Stiglitz: Thomas Piketty gets income inequality wrong*.
- Racsko, P. (2019). Blockchain and democracy. *Society and Economy*, 41(3), 353-369.
- Ravitch, D. (1994). *Demokrasi: Klasik ve modern*. Yayasan Obor Indonesia.

- Sandıklı, A., & Kaya, E. (2013). Barış kavramına teorik yaklaşımlar ve küresel yönetim. *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 67-89.
- Savage, M., & Hills, J. (2015). The politics of inequality: Atkinson, Piketty and Stiglitz at the LSE's International Inequalities Institute. *British Politics and Policy at LSE*.
- Somers, M. (2025). Toward a predistributive democracy: Polanyi and Piketty on capitalism, moral economy, and democracy in crisis. *Journal of Law and Political Economy*.
- Taggart, P. A. (2004). *Popülizm*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Tok, G. C. (2018). The politicization of migration and the rise of competitive authoritarianism in Hungary. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 18(37), 88-117.
- Topcu, N. (2020). Orwell'ın 1984'ü Çin'de gerçek mi oluyor? Sosyal kredi sisteminin geçmişi, bugünü ve geleceği. *Journal of Human and Social Sciences*, 3(2), 684-695.
- Trechsel, A. H., & Breuer, F. (2006, May). E-voting in the 2005 local elections in Estonia and the broader impact for future e-voting projects. In *Proceedings of the 2006 International Conference on Digital Government Research* (pp. 40-41).
- Yanık, A., & Batu, M. (2019). Yeni medyada aktivizm hareketleri üzerine zengin medya kısır aktivizm tartışmaları. *Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences*, 56, 179-208.
- Yetimova, S. (2019). Dünya medyasında (belgesel-video haber-haber) öne çıkan çevreci protesto örnekleri: Çevre sorunlarına karşı verilen tepkilere dair kültürel bir inceleme. *Dördüncü Kuvvet Uluslararası Hakemli Dergi*, 2(2), 40-74.

Yıldırım, Y. (2020). Lula da Silva'dan Bolsonaro'ya Brezilya'da Siyasal Dönüşüm. *Mülkiye Dergisi*, 44(3), 515-542.

SİYASAL HAYAT VE KURUMLAR KONULARI

yaz
yayınları

YAZ Yayınları

M.İhtisas OSB Mah. 4A Cad. No:3/3

İscehisar / AFYONKARAHİSAR

Tel : (0 531) 880 92 99

yazyayinlari@gmail.com • www.yazyayinlari.com